

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ZEKİ ATKOŞAR'IN BESTELEDİĞİ MEVLEVÎ
ÂYÎNLERİNİN
USÛL-ARÛZ VEZNİ İLİŞKİSİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ**

Zeynep KUNDUROĞLU ERAT

TÜRK DİN MUSİKİSİ ANABİLİM DALI

Ankara 2019

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ZEKİ ATKOŞAR'IN BESTELEDİĞİ MEVLEVÎ
ÂYÎNLERİNİN
USÛL-ARÛZ VEZNİ İLİŞKİSİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep KUNDUROĞLU ERAT

TÜRK DİN MUSİKİSİ ANABİLİM DALI

Dr. Öğr. Üyesi Alper AKDENİZ
DANIŞMAN

Ankara 2019

ONAY SAYFASI

Zeynep KUNDUROĞLU ERAT tarafından hazırlanan “Zeki ATKOŞAR’ın Bestelediği Mevlevî Âyınlarının Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Musikisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Alper AKDENİZ	AYBÜ, TMDK	
Doç. Dr. Cenk GÜRAY	Hacettepe Ü. ADK	
Dr. Öğr. Üyesi S. Volkan KOPAR	AYBÜ, TMDK	

Tez Savunma Tarihi: 17.06.2019

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Din Musikisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdür V.

Doç. Dr. Seyfullah YILDIRIM

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

17.06.2019
Zeynep KUNDUROĞLU ERAT

TEŞEKKÜR

Lisans eğitim sürecimin başlangıcından bu yana, çalışmalarım ve araştırma sürecimde beni daima destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Alper Akdeniz'e,

Usûl derslerim, çalışmalarım sırasında emekleri ve katkıları ve mesleki kimliğim üzerinde büyük rolü olan, usûl-arûz vezni ilişkisi derslerinin çalışmama yansıyan katkılarından dolayı hocam Dr. Öğr. Üyesi Sibel Karaman'a,

Tez dönemimin başında danışmanlığımı yürüten, engin bilgilerinden faydalandığım, akademik çalışmaları ile bizlere ışık tutan, bilgi ve tecrübelerini bizlerle paylaşan Sayın hocam Doç. Dr. Cenk Güray'a,

Mûsikî ile ilgili ortak paylaşımlarda bulunduğum, tez konumun belirlenmesi sürecinde yanımda olan ve gerekli kaynaklar konusunda bana yardımcı olan çok sevgili hocam Öğretim Görevlisi Ömer Faruk Bayrakçı'ya,

Kendisi ile ilk tanışmamda Âyîn besteleri ile ilgili sunduğum fikirlerimi lûtfedip dinleyerek bu çalışmayı yapma arzumu tek ricamla kabul eden saygıdeğer hocam Prof. Dr. Zeki Atkoşar'a,

Finale programında usûlleri ve notaları büyük bir titizlikle yazan, hayatımın yarısını birlikte geçirdiğim her daim yanımda olan ve bana her zaman güç veren değerli eşim Sezgin Erat'a,

Müziğe beni yönlendiren, bana güvenen ve yol gösteren, akademik çalışmalarına birikim ve tecrübeleri ile katkıda bulunarak ufkumu açan canım ablam Öğretim Görevlisi Tuba Kunduroğlu Akar'a,

Üzerimdeki hakları büyük olan, her zaman bana güvenen, inanan, maddi ve manevi destek olan kıymetli annem Nevin Kunduroğlu ve canım abim Ferhat Kunduroğlu'na ve tüm aileme

Sonsuz Teşekkür ve Şükranlarımı Sunuyorum...

İTHAF

Değerli Babacığım Osman Nuri Kunduroğlu'nun Aziz Ruhuna...

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	3
BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İTHAF	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Problem Cümlesi.....	2
1.1.2. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Yöntem	3
1.4.1. Araştırmanın Modeli	4
1.4.2. Literatür Çalışması Süreci	4
1.4.3. Evren ve Örneklem	5
1.4.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	5
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. İlgili Araştırmalar.....	6
2. HZ. MEVLÂNÂ ve MEVLEVÎLİK.....	10
2.1. Hz. Mevlânâ.....	10
2.1.1. Hz. Mevlânâ'nın Eserleri	12
2.1.1.1. Mesnevî.....	12
2.1.1.2. Dîvân-ı Kebîr	13
2.1.1.3. Mecâlis-i Seb'a.....	13
2.1.1.4. Mektûbât	13
2.1.1.5. Fîhi mâ-fîh	14
2.2. Mevlevîlik.....	14
2.2.1. Mevlevîlik ve Mûsikî	15

2.2.2. Semâ.....	16
2.2.3. Mevlevî Âyîni Şerîfî	17
3. TÜRK DİN MÛSİKÎSİ FORMLARI.....	22
4. TÜRK MÛSİKÎNDE USÛL ve ARÛZ.....	28
4.1. Usûl	28
4.1.1. Tarihsel Süreçten Günümüze Usûl Tanımları	28
4.1.2. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde Kullanılan Usûller	30
4.2. Arûz	32
4.2.1. Mûsikî ve Arûz Vezni	34
4.2.2. Usûl ve Arûz Vezni.....	35
4.2.3. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerindeki Arûz Bahri ve Vezinleri.....	36
5. ZEKİ ATKOŞAR.....	39
5.1. Zeki Atkoşar'ın Hayatı	39
5.2. Zeki Atkoşar'ın Sanatı.....	39
5.3. Zeki Atkoşar'ın Eserleri	41
6. ZEKİ ATKOŞARIN MEVLEVÎ ÂYÎNLERİNİN USÛL VEZİN İLİŞKİSİ YÖNÜNDEN ANALİZİ	44
6.1. Acem Kürdî Mevlevî Âyîni	45
6.1.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	45
6.1.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	49
6.1.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı...52	
6.1.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	55
6.1.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı .54	
6.1.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	61
6.1.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı .64	
6.2. Muhayyer Mevlevî Âyîni	62
6.2.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	62
6.2.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	67
6.2.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı...66	
6.2.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	71
6.2.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı .72	
6.2.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	76
6.2.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı .77	
6.3. Sazkâr Mevlevî Âyîni.....	78
6.3.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	78

6.3.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	80
6.3.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı... ..	82
6.3.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	84
6.3.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	85
6.3.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	90
6.3.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	93
6.4. Mâhur Mevlevî Âyîni	94
6.4.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	94
6.4.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	98
6.4.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.	100
6.4.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	101
6.4.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	102
6.4.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	108
6.4.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	111
6.5. Dilkeşhâveran Mevlevî Âyîni	112
6.5.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	112
6.5.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	115
6.5.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.	117
6.5.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	118
6.5.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	119
6.5.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	126
6.5.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	128
6.6. Şehnâz-Bûselik Mevlevî Âyîni	129
6.6.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	129
6.6.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	132
6.6.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.	135
6.6.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	138
6.6.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	139
6.6.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	145
6.6.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	145
6.7. Şevk-Efzâ Mevlevî Âyîni	146
6.7.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	146
6.7.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	148
6.7.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.	150
6.7.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	151

6.7.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	152
6.7.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	158
6.7.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	160
6.8. Şeddi-i Sabâ Mevlevî Âyîni.....	161
6.8.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı ..	161
6.8.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	163
6.8.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.	166
6.8.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması.....	167
6.8.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	168
6.8.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması	174
6.8.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	175
7. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	176
8. KAYNAKLAR.....	185
9. EKLER.....	188
Ek-1: Acem Kürdî Mevlevî Âyîni Notaları.....	188
Ek-2: Muhayyer Mevlevî Âyîni Notaları	205
Ek-3: Sazkâr Mevlevî Âyîni Notaları	220
Ek-4: Mâhur Mevlevî Âyîni Notaları.....	235
Ek-5: Dilkeşhâveran Mevlevî Âyîni Notaları.....	252
Ek-6: Şehnâz-Bûselik Mevlevî Âyîni Notaları.....	269
Ek-7: Şevk-Efzâ Mevlevî Âyîni Notaları.....	287
Ek-8: Şeddi-i Sabâ Mevlevî Âyîni Notaları	301
Ek-9: Zeki Atkoşar'ın Fotoğrafı	317
ÖZGEÇMİŞ.....	318

ÖZET

Zeki Atkoşar’ ın Bestelemiş Olduğu Mevlevî Âyînlerini Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi

Mevlevî Âyînleri, Türk Mûsikîsi ve Türk Din Mûsikîsi formları içerisinde Türk Mûsikîsi nazariyatı ve usûlleri açısından büyük formlar arasında önemli bir yere sahiptir. Zengin bir besteleme tekniğiyle yazılmış, kapsamlı ve geniş işleyişi olan bu formdaki eserlerin incelenmesi Türk Din Mûsikîsi için önem taşımaktadır. Bu çalışmada, günümüz Mevlevî Âyîni bestekârlarından Zeki Atkoşar’ın bestelemiş olduğu sekiz Mevlevî Âyîninin tamamının usûl-arûz vezni ilişkisi yönünden incelenmesi ve Âyîni Şerîflerde kullanılan usûllerle, güftelerin yazıldığı arûz kalıpları arasındaki ilişkinin ayrıntılı olarak ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın ilk başlığında ‘Hz. Mevlânâ’nın hayatı ve eserlerine yer verilmiş, “Mevlevîlik ve Semâ” kavramlarına değinilmiştir. İkinci başlıkta Türk Din Mûsikîsi formları hakkında bilgiler verilmiş olup üçüncü başlıkta analiz çalışmasının temeli olan ‘usûl’ ve ‘vezin’ konularına değinilmiştir. Dördüncü başlıkta bestekâr Zeki Atkoşar’ın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak Zeki Atkoşar’a ait sekiz Mevlevî Âyîni Şerîf kronolojik olarak sıralanmış daha sonra tüm Âyîni Şerîflerin Selâmlarının güftelerinin vezne bağlı hece dağılımları, hazırlanan usûllerin ana kalıp ve velvele darpları şablonlarına yerleştirilerek incelenmiştir. Son olarak güftelerin arûz vezinleri tespit edilip, şekil özellikleri ve anlamları açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zeki Atkoşar, Mevlevî Âyîni, Usûl, Arûz.

ABSTRACT

The Investigation Of The Mevleves That is Introduced By Zeki Atkoşar From The Relationship Between The Us and The Army and Their Relationship

The Rituals of Mevlevî, Turkish music and Turkish religion music in forms have an important place among the major forms of Turkish music in terms of the theory courses and methods. The study of the works in this form, which has a comprehensive and wide functioning with a rich composition technique, is very important for Turkish Religious Music. In this study, it is intended to explain in detail the whole of the eight Mevlevî Âyîni, which were composed by Zeki Atkosar, one of the composers of the today's Mevlevî rituals, in terms of usûl - Arûz measures relationship and in the methods used in rituals, the relationship between Arûz measures in which the songs are written. In this direction, in the first title of the study are explained life and works of Mevlânâ and are mentioned the concept ‘‘ Mevlevî Culture and Semâ’’. In the second title of this work are informed about Turkish Religious Music forms and in the third title are touched on the concepts "usûl" and "vizier", which are the basis of analysis studies. In the fourth chapter; the life, art and works of composer Zeki Atkosar was explained. In the last chapter part; eight Mevlevî Âyîni Sharif from Zeki Atkosar are taken part.

Key words:: Zeki Atkoşar, Mevlevî Âyîni, Procedural, Procody.

KISALTMALAR LİSTESİ

a.k	: Ana Kalıp
ADK	: Ankara Devlet Konservatuvarı
akt	: Aktaran
AYBÜ	: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
bkz	: bakınız
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
GSTMF	: Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
MCBÜ	: Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Öğr.	: Öğretim
syf	: sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMDK	: Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı
TRT	: Türk Radyo ve Televizyon
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization)
Ü	: Üniversite
v	: velvele
vb	: ve benzeri
yy	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Âyîni Şerîflerin Kronolojik Sırası.....	5
Tablo 2. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde Kullanılan Usûller.....	31
Tablo 3. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerindeki Arûz Bahri ve Vezinleri	36
Tablo 4. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînleri Dışında Kalan Eserleri.....	41
Tablo 5. Tüm Âyînlerde Kullanılan Usûl, Bahir ve Vezinler	179

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	45
Şekil 2. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	46
Şekil 3. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	47
Şekil 4. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	48
Şekil 5. Acem Kürdî Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	52
Şekil 6. Acem Kürdî Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	53
Şekil 7. Acem Kürdî Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	54
Şekil 8. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	54
Şekil 9. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	55
Şekil 10. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	56
Şekil 11. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	57
Şekil 12. Muhayyer Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	62
Şekil 13. Muhayyer Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	63
Şekil 14. Muhayyer Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	66
Şekil 15. Muhayyer Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	67
Şekil 16. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	72

Şekil 17. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	73
Şekil 18. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	73
Şekil 19. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	74
Şekil 20. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	75
Şekil 21. Sazkâr Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	78
Şekil 22. Sazkâr Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	79
Şekil 23. Sazkâr Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	82
Şekil 24. Sazkâr Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	83
Şekil 25. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	85
Şekil 26. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	86
Şekil 27. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	87
Şekil 28. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	88
Şekil 29. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	89
Şekil 30. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	94
Şekil 31. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	95
Şekil 32. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	96
Şekil 33. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	97

Şekil 34. Mâhur Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	100
Şekil 35. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	102
Şekil 36. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	103
Şekil 37. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	104
Şekil 38. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	105
Şekil 39. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	106
Şekil 40. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	107
Şekil 41. Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	112
Şekil 42. Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	113
Şekil 43. Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	114
Şekil 44. Dilkeşhâveran Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	117
Şekil 45. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	119
Şekil 46. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	120
Şekil 47. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	121
Şekil 48. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	122
Şekil 49. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	123
Şekil 50. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	124

Şekil 51. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	125
Şekil 52. Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	129
Şekil 53. Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	130
Şekil 54. Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	131
Şekil 55. Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	135
Şekil 56. Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	136
Şekil 57. Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	137
Şekil 58. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	139
Şekil 59. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	140
Şekil 60. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	141
Şekil 61. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	142
Şekil 62. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	143
Şekil 63. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	144
Şekil 64. Şevk-Efzâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	146
Şekil 65. Şevk-Efzâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	147
Şekil 66. Şevk-Efzâ Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	150
Şekil 67. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	152

Şekil 68. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	153
Şekil 69. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılım.....	154
Şekil 70. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	155
Şekil 71. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	156
Şekil 72. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	157
Şekil 73. Şeddi-i Sabâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	161
Şekil 74. Şeddi-i Sabâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı.....	162
Şekil 75. Şeddi-i Sabâ Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	166
Şekil 76. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	168
Şekil 77. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	169
Şekil 78. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	170
Şekil 79. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	171
Şekil 80. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	172
Şekil 81. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı	173

1. GİRİŞ

Türk kültürünün önemli bir unsuru olan ve diğer müzik kültürlerine etki eden Türk Mûsikîsi, Türk kültür tarihi kadar eskiye uzanır ve dünyaya yayılır. Türk Mûsikîsini koruyabilmek, yaşatabilmek ve aslını anlayabilmek için kültür ve değerlerimizin yaşatılması ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda Türk Din Mûsikîsi önemli değerlerinden Mevlevî Âyînlerini manevi boyutuyla anlayabilmek kadar makâmsal açıdan ve Türk Mûsikîsi usûllerinin kullanılış biçimlerini içeren müzikal analizlerinin belirlenmesi de önem taşımaktadır. Bu formda kullanılan eserlerin güftelerinin çoğu islâm mutasavvıfı Hz. Mevlânâ'ya aittir ve Çevikoğlu'nun (2010) da belirttiği gibi mûsikî, Hz. Mevlânâ'nın fikirlerini benimseyerek izinden giden Mevlevîler, başlangıçtan beri ilgi görmüş ve Mevlevîhâneler mûsikî sanatımıza büyük katkılar sağlamıştır.

Görenek, âdet, merâsim, huy, usûl, tarz, yaşayış, ibadet tarzı anlamlarına gelen Âyîn kelimesinin Mevlevîlerdeki karşılığı semâ'dır. Mevlevîler, mevlevîhânelerde semâ icrâ ederlerken Allah'ı zikir ederler. Semâ kelimesinin asıl anlamı işitmek, duymak demektir (TDK, 2005). Semâ'da amaç Allah'ı işitmektir. Başlangıçta semâ, Hz. Mevlânâ'nın Allah aşkına gelmesine bağlı olarak gelişmiştir. Uludağ'ın (1999) ifade ettiği gibi Hz. Mevlânâ'nın başta kendisi, heyecan uyandıran bir hâl yaşadığında, bir söz işittiğinde veya bir kerâmet görmesi gibi durumlarda toplu halde semâ törenleri yapmalarına sebep oluyordu. Mevlânâ'nın vefâtından sonra da Hüsameddîn Çelebi tarafından, cuma namazından sonra, Kur'an-ı Kerim okunduktan sonra semâ icrâ edilmesi bir geleneksel bir tören hâline getirildi.

Türk Mûsikîsinde en büyük forma sahip olan Mevlevî Âyînleri, usûl ve makâmsal yapıları itibarıyla bestelenmesi zor eserlerdir. Günümüz Mevlevî Âyîni bestecilerinden Zeki Atkoşar'ın birçok formda eseri olduğu bilinmektedir. Zeki Atkoşar'ın sekiz Mevlevî Âyîni üzerinde yapılan bu çalışma, usûl-arûz vezin ilişkisi, güfte, anlam ve şekil özelliklerini inceleyen bir eser analizi çalışmasıdır.

1.1. Problem Durumu

Mevlevî müziği Türk müziğine önemli bir katkı sağladığı gibi Türk müziği bestekârlarımızın da birçoğu mevlevîhanelerde yetişmiş şahsiyetlerdir. Mevlevî Âyîni Şerîfleri Hz. Mevlânâ'dan sonra oğlu Sultan Veled tarafından düzenlenmiştir. Böylece mûsikî ve semâ'nın yapıldığı mevlevîhanelerde Âyîni Şerîflerin belli kurallar içinde icrâsı ortaya çıkmış olur. Rauf Yekta Bey, İstanbul Konservatuarı tarafından yapılan "Mevlevî Âyînleri" neşriyatının önsözünde, Mevlevî Âyînleri'nin önemini şu sözlerle ifade etmektedir;

"Türk Mûsikîsi'nin mükemmel bir târihi yazıldığında görülecektir ki, en meşhûr Türk bestekârlarının hepsi Mevlevîdirler. Bu üstadlar mûsikî sînâatındaki (sanatındaki) zekâ ve dehâlarının en büyük kısmını Mevlevî Âyînleri bestelemeye sarf etmişlerdir. Bunun içindir ki Mevlevî Âyînleri, Türk Mûsikîsi'nin en sanatlı parçalarını hâvî (içeren) bedîalar (kıymetler) hazînesi hâlini almıştır. Mûsikî üstadlarımız, millî mûsikîmizin gavâmızını (inceliklerini) öğrenmek için mutlaka Mevlevî Âyînleri'ni tettebbu' etmek (derinliğine incelemek) lüzûmunu şakirdlerine (öğrencilerine) tavsiyeden halî' (kayıtsız) kalmazlardı. Filhakîka (gerçekten de) güzel san'atların mûsikî kısmında Türklerin ne derece muvaffak olduklarını anlamak ve asrımızda da Türk rûhuna hitâb edecek eserler yazabilmek için ecdâdımızdan kalan bu nefis yâdigârları ciddî sûrette tedkîkden (ineden inceye araştırmaktan) başka çâre yoktur" (Rauf Yekta, 1934).

Bu bağlamda Türk Din Mûsikîsi formları içerisinde yer alan Mevlevî Âyînlerinin usûl-arûz vezni ilişkisi yönünden incelenmesi ihtiyacı duyulduğu düşünülmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bestekâr Zeki Atkoşar'ın "Mevlevî Âyîni" formunda bestelediği sekiz Âyîni Şerîf'in Selâmlarında kullanılan usûller ve güfte veznini oluşturan arûz arasındaki ilişki nasıldır?

1.1.2. Alt Problemler

1. Zeki Atkoşar'ın bestelediği Mevlevî Âyînlerinin tüm Selâmlarında;
 - a. Kullanılan usûller nelerdir?
 - b. Kullanılan vezin kalıpları nelerdir?
 - c. Güftelerde kullanılan vezin kalıplarının usûl darpları ile arasındaki ilişki ve hece dağılımları nasıldır?
2. Zeki Atkoşar'ın bestelediği Mevlevî Âyînlerinin aynı usûle ait Selâmların güfte ve vezinleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Zeki Atkoşar'ın bestelemiş olduğu sekiz Mevlevî Âyîninin tamamını usûl-arûz vezni ilişkisi yönünden incelemeyi ve Âyîni Şerîflerde kullanılan usûllerle, Mevlevî Âyînlerin bölümlerini oluşturan Selâmlarda kullanılan güftelerin arûz ile yazıldığı vezin kalıpları arasındaki ilişkiyi ayrıntılı olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

2005 yılında “İnsanlığa Ait Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mîras Başyapıtı” olarak UNESCO tarafından kabul ve îlan edilen, Klâsik Türk Müziğinin hacim ve sanat değeri bakımından en büyük ve önemli eserleri olan Mevlevî Âyînlerinin Selâmlarında kullanılan melodi, usûl ve güftelerin eser analizi bakımından incelenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu araştırma ile seçilen eserlerin usûl-arûz vezni ilişkisi hakkında bilgi vereceği ve Türk Mûsikîsi alanında usûl-arûz vezni ilişkileri konularında yapılacak yeni çalışmalara yol göstereceği umulmakta ve bu bakımlardan araştırma önemli bulunmaktadır. Bununla birlikte; bu araştırma ile Türk Mûsikîsinin mevcut kıymetli eserlerinin ayrıntılı olarak incelenmesinin, Türk kültürüne ait değerlerin geliştirilmesi ve sonraki nesillere aktarılması çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve veri toplama aracının geliştirilmesi ile verilerin analiz süreci açıklanmıştır.

Mevlevî Âyînleri kronolojik olarak sıralandıktan sonra, Selâmların bestelendikleri usûller üstte ana kalıp tek çizgi, altta velvele çift çizgide ve 2 kalıp şeklinde yazılmış, altına güfte heceleri denk gelen usûl darplarına göre yerleştirilmiştir. Usûlün zamanı ve mertebesi her şeklin başında rakamla alt alta yazılmıştır. Şekillerin altında hangi usûl olduğu yazılmış, Selâm güftesinin şekil özelliklerinin incelenmesi, anlamları açıklanmıştır. Tüm usûller için kaynak olarak Hurşit Ungay'ın Türk Mûsikîsinde Usûller ve Kudüm adlı kitabından yararlanılmıştır.

1.4.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli olayların, varlıkların, grupların, mevcut durum ve özelliklerini kendi koşullarında betimlemeye ve incelemeye çalışan bir araştırma modelidir (Kaptan, 1998, s. 53). Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalara uygun bir modeldir (Karasar, 2012). Mevcut durum, var olduğu şekliyle herhangi bir müdahale olmaksızın betimlenmeye çalışılmaktadır. İlişkisel tarama modelleri ise; iki ve daha fazla değişken arasındaki birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanıldığından bu araştırma için uygun görülmektedir. Araştırmada öncelikle literatür taraması süreci tamamlanmış, daha sonra sekiz eserin usûl-arûz vezin ilişkisi analizi yapılmış ve son olarak güftelerin şekil özellikleri ve anlamları incelenmiştir.

1.4.2. Literatür Çalışması Süreci

Araştırma çalışmalarında önemli bir süreç olan literatür taramasını Gash (1999) belirli bir konuda yayınlanmış olabildiğince çok eserin derinlemesine ve sistematik olarak araştırılması ve belirlenmesi olarak tanımlamıştır. Bu araştırmada da literatür taraması önemli bir bölüm olarak görülmüş ve ilk olarak “Mevlânâ” ve “Mevlevîlik” hakkında detaylı bilgilerin açıklanmasına ilişkin olarak konunun uzmanları tarafından yapılan çalışmaların derlenmesi ve konuya ilişkin alt yapı bilgisinin sağlanması hedeflenmiştir. Ayrıca sonraki bölümlerde “Türk Din Mûsikîsi Formları” ve “Türk Mûsikîsinde Usûl ve Arûz” konularına detaylı olarak değinilmiş, son olarak Zeki Atkoşar'ın hayatı, sanatı, eserleri ve Mevlevî Âyînlerinin usûl analizleri hakkında bilgiler verilmiştir.

1.4.3. Evren ve Örneklem

Evren ve örneklemin belirlenmesi, tez çalışmasının Mevlevî Âyînlerinin usûl-arûz vezni ilişkisi bakımından analiz aşamasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda çalışmadaki analizin evrenini günümüze kadar bestelenmiş olan tüm Mevlevî Âyînleri oluşturmaktadır. Analizin örneklemini ise bestekâr Zeki Atkoşar'ın bestelemiş olduğu sekiz Mevlevî Âyîni oluşturmaktadır. Bu Mevlevî Âyînlerin temel nitelikleri taşıması, farklı makâmları içermesi, Selâmlarda farklı usûllere yer verilmesi ve hâlihazırda yaşayan bir bestekârın eserleri olması sebebiyle örneklem olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Âyîni Şerîflerin Kronolojik Sırası

Mevlevî Âyînleri	Bestelendiği Tarih ve Yer
1. Acem-Kürdî Mevlevî Âyîni Şerîfi	1979-Eskişehir
2. Muhayyer Mevlevî Âyîni Şerîfi	Temmuz, 1981-Eskişehir
3. Sazkâr Mevlevî Âyîni Şerîfi	Temmuz, 1982-Eskişehir
4. Mâhur Mevlevî Âyîni Şerîfi	1983-Eskişehir
5. Dilkeşhâveran Mevlevî Âyîni Şerîfi	Temmuz, 1995-Eskişehir
6. Şehnâz-Bûselik Mevlevî Âyîni Şerîfi	Mayıs, 1997-Eskişehir
7. Şevk-Efzâ Mevlevî Âyîni Şerîfi	Ekim, 1999-Eskişehir
8. Şedd-i Sabâ Mevlevî Âyîni Şerîfi	Ekim, 2000-Eskişehir

Tablo 1’de incelemeler sonucunda Âyîni Şerîfler kronolojik sırası ile yukarıdaki gösterilmiştir.

1.4.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması aşamasında; öncelikle analizi yapılacak Mevlevî Âyînlerinin notalarının orijinal halleri bestekâr Zeki Atkoşar'ın kendisinden temin edilmiştir. Zeki Atkoşar, kendi el yazması notalarını yapılan görüşme sonucu araştırmacı ile paylaşmıştır. Araştırmanın analiz aşamasında, öncelikle Mevlevî Âyînlerinde kullanılan usûllerin ana kalıp ve vevleleri FINALE programında yazılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve Mevlevî Âyînlerin güftelerinin, nota değerlerine göre hece dağılımlarının yerleştirmeleri incelenmiştir. Seçilen Mevlevî Âyînlerin tüm Selâmlarında kullanılan usûl ve arûz vezni

arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur. İncelemeler doğrultusunda seçilen eserlerin terennüm denilen saz bölümlerinde kullanılan usûllere ait belirlemeler yapılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Zeki Atkoşar'ın bestelemiş olduğu Mevlevî Âyînler ile sınırlıdır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, alanyazın taraması sonucunda, çeşitli makâmlarda usûl-arûz vezni ilişkisi ile ilgili yapılmış araştırmalardan örneklere yer verilmiştir.

Tanrıkorur (1991) “Türk Mûsikîsinde Usûl-Vezin Münasebeti” başlıklı çalışmasında, Divan şiirindeki bazı arûz vezinleri ile bestelerde kullanılan usûller arasında organik bir bağ olduğunu belirtmekte ve 600 eser inceleyerek oluşturduğu özet tabloda Arûz vezinleriyle Türk Mûsikîsi usûlleri arasındaki ilişkinin çok açık şekilde ortaya konduğunu ifade etmektedir. Araştırmada yakın veya uzak çağlarda yaşamış bestecilerin, aynı güfteyi bestelerken aynı usûlü kullandıkları sonucuna varılmıştır.

Şener (2001) yüksek lisans tezinde, Klasik Türk Müziğinde usûl kavramı ve usûller ile ilgili ayrıntılı bilgilerin yanısıra ana usûl ve velveleler usûl çizgisiyle gösterilmiş; arûzla ölçülen küçük usûllere ait en çok tercih edilmiş olan kalıplar örnek eserlerle ortaya konmuştur. Araştırma sonucunda bazı usûllerde arûz kalıpları farklılık göstermesine karşın bazı usûllerde bu farkın daha da fazla olduğu ortaya konmuş; Nim Sofyan usûlünde her ne kadar şarkı formunda, arûz vezninde eserlere rastlanılmış olsa da Türk Mûsikîsi Güfte Antolojilerinde bu eserlerin Sofyan ya da Düyek olduğu saptanmıştır.

Kılınçarslan (2006) yüksek lisans tezinde, Mevlevî Âyînlerinden Dede Efendi'nin “Hüzzam Mevlevî Âyîni” biçim, usûl ve makâmsal yönden incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, semâ ve Âyîni şerîfler arasındaki ilişkilerin iç içe, birbirini tamamlar nitelikte bir bütün oluşturduğu; geleneksel Âyînlerde kullanılan usûl sırasının usûl örgüsü açısından incelenen eserde de tam manasıyla kullanıldığı ve Âyînde kullanılan hüzzam makâmı ile sistemde anlatılan hüzzam makâmı arasında farklılıklar olduğu ortaya konmuştur.

Tosun (2006) yüksek lisans tezinde, arûz vezni ile Devr-i Hindî, Âyîn Devr-i Revânî, Devr-i Kebîr usûlleri arasındaki bağlantı araştırılmış; araştırma kapsamında ele alınan eserler incelenerek bu üç usûl arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmada, Devr-i Kebîr usûlünün de diğer iki usûl kadar olmasa da darblarının dağılış nispetinin bu iki usûle çok yakın olduğu; Devr-i Hindî ve Âyîn Devr-i Revânî usûlleri neredeyse kullanılan tüm vezin kalıplarında aynı yerleşim şekillerine sahip olduğu ve ana yapıdan çok uzaklaşmadığı sonucuna varılmıştır. Devr-i Kebîr usûlünde bestelenmiş eserlerin de Devr-i Hindî ve Âyîn Devr-i Revânî usûlleri ile benzer yapıya sahip olduğu belirlenmiştir.

Çelik (2007) yüksek lisans tezinde, 19. yüzyıl divan şairlerinden Leyla Hanım'ın bestelenmiş eserlerindeki usûl-arûz vezni ilişkisini belirlenmesi ve Leyla Hanım'ın hayatının edebi şahsiyeti çerçevesinde ele alınması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda Klasik Türk müziği bestelerinin, güftenin yazıldığı vezne uygun düşen usûllerle oluşturulduğu, güftede uzun hecelere karşılık gelen melodilerin uzun, kısa hecelere karşılık gelenlerin ise kısa tutulduğu böylelikle şiirdeki ahengin müziğe de anlam ve ritm açısından yansıtıldığı belirlenmiştir.

Akdeniz (2008) yüksek lisans tezinde, Türk Mûsikîsinin önemli bestekârlarından Zeki Arif Ataergin'in hayatını ve mûsikî geçmişini ortaya koymayı amaçladığı araştırmasında bestekârın dilkeşhâverân makâmında bestelemiş olduğu 16 adet eseri biçim, usûl ve makâm yönünden incelemiştir. Araştırmada bu makâmı en çok kullanan bestecinin Zeki Arif Ataergin olduğu ve geleneksel usûl kullanımına tam olarak anlamıyla bağlı kaldığı tespit edilmiş, eserlerde kullanılan dilkeşhâverân makâmı ile sistemde anlatılan dilkeşhâverân makâmında kullanılan geçkiler arasında farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çevikoğlu (2010) doktora tezinde, Mevlevîhânelerin faaliyette olduğu dönemde bestelenmiş, elde notası bulunan 46 Âyîni Şerîf'in tamamı kronolojik sıraya konulmuş ve kullanılan usûllerle güftelerin yazıldığı arûz vezni kalıpları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada söz konusu Âyîni Şerîflerin güfteleri ve güftelerin arûz kalıpları tespit edilerek güftelerin yazımında vezne bağlı Osmanlı okuyuşu esas alınarak okuyuştaki gelenek korunmaya çalışılmış, eldeki kaynak ve nüshalar arasındaki farklılıklar dipnotlarda gösterilmiştir. Çalışma sonucunda, Âyîni Şerîflerde aynı vezindeki güftelerin çoğunlukla aynı usûllerle bestelendikleri; Âyîni Şerîflerde aynı usûllerle bestelenen aynı vezindeki güftelerin vezne bağlı hece dağılımlarının büyük ölçüde aynı olduğu ve farklı Âyîni Şerîflerde yer alan aynı güfte bölümlerinin de büyük çoğunlukla aynı usûllerle bestelendikleri görülmüştür.

Hatipoğlu (2010) tarafından, 46 Mevlevî Âyîninin “makâm ve geçki” yönünden incelenmesinin amaçlandığı doktora tezinde Mevlevî Âyînlerinde birinci Selâma, Âyîne ismini veren makâmıla başlandığı – sadece Nevâ, Şedd-i Arabân ve Sabâ Mevlevî Âyînlerinde; üç makâmın ana seyrinden farklı bir üslûpla giriş yapıldığı-, Âyînlerde, Selâmlara göre geçki sayısının değişebildiği bununla birlikte en çok geçkinin üçüncü Selâmda yapıldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bildik (2010) yüksek lisans tezinde, Cumhuriyet Dönemi bestekârlarından Râkım Elkutlu'nun bestelediği 58 adet eserde kullandığı güftelerin arûz vezni ile eserlerin usûlü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada Râkım Elkutlu'nun belli arûz vezni kalıplarını belli usûllerde bestelediği belirlenmiş ve incelen eserlerin vezinleri bulunup arızaları ortaya konmuştur.

Çıpan ve Karaman (2010) çalışmalarında, Dinî ve dindışı formlarda eserler bestelemiş olan klâsik mûsikîmizin en büyük bestekârlarından Dede Efendi'ye ait “Yürük Semâî” formundaki 24 eserin usûl-arûz vezni ilişkisi açısından incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırmada; aynı usûllerle bestelenen aynı vezindeki güftelerin hece dağılımlarının da büyük ölçüde aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gargun (2011) çalışmasında, Türk Mûsikîsi bestekârlarından Dede Efendi, Zekai Dede ve Dellalzade'nin “Beste” formundaki eserlerinde kullandıkları “Zencir” usûlü ile seçilen güfteler arasındaki usûl arûz vezni ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda, Zencir usûlü ile bestelenen eserlerde araştırma kapsamındaki bestekârların genellikle aynı vezne sahip güfteleri kullandığı ve bu usûlle bestelenen aynı vezindeki güftelerin vezne bağlı hece dağılımlarının büyük ölçüde aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bayrakçı (2012) tarafından gerçekleştirilen yüksek lisans tezinde 19. yüzyıl sonrası Mevlevî Âyîni besteciliğindeki genel durumu değerlendirerek, Mevlevî Âyîni bestecisi olarak Zeki Atkoşar'ın katkılarının ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmada, 19. yüzyıl öncesinde bestecileri bilinmeyen Pençgah, Hüseyini ve Dügâh makâmındaki “Beste-i Kadim” adı verilen eserler ile Mevlevî Âyîni ve besteciliğinin temellerinin atıldığı dönemlerde ve sonrasında birçok bestecinin bu formda eser bestelediği; kimya alanında bir akademisyen olan Zeki Atkoşar'ın profesyonel anlamda bir eğitim almadığı halde mûsikî alanında çalışmalar yaparak başarı elde ettiği; mûsikî bilgisi, literatüre hâkimiyet, edebiyat, Farsça bilgisi gibi gerekliliklerin önemine işaret ettiği ve Mevlevî Âyîni besteciliğinin kişinin müzikal zevkine önemli ölçüde katkıları olduğu tespit edilmiştir.

Salvucci (2016) tarafından yapılan yüksek lisans tezinde, Türk makâm müziği geleneğinde bulunan bestecilik teknikleri ve kuramsal modelleri sunulmuş; bestecilik ve icrâda yeni önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, üç ana besteleme tekniğinin birbiriyle uyum sağlayıp yeni bir geleneksel tarz oluşturabileceği; transpoze makâm kavramının sadece tek sesli Türk Müziği için değil uluslararası müzik için de ilham kaynağı olabileceği belirtilmiştir.

Çolakoğlu Sarı (2018) araştırmasında, Osmanlı- Türk Müziği'ndeki dönemler bağlamında melodi-usûl arûz ilişkisi ele alınmış; mihenk taşı sayılabilecek bestecilerin eserleri arûz kalıpları, melodi kalıpları ve usûl kalıpları ilişkisi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada her arûz kalıbının bestelenebileceği belirli usûllerin olduğu gibi, her usûlde kullanılabilecek arûz kalıplarının bulunduğu sonucuna varılmıştır. Osmanlı-Türk Müziği Repertuarı'nın aslında "beste ve güftenin ritmik düzeni"ne oturduğu ve bu düzen ile hafızalarda kodlandığı belirlenmiş; bu sebeple bestenin usûlü ve güftenin vezni, yazılı geleneği olmayan, aslen meşk usûlü ile icrâ edilen bu müziğin hafızasının günümüze nakledilmesinde rol oynayan gizli kaynaklar olduğu ortaya konmuştur.

2. HZ. MEVLÂNÂ ve MEVLEVÎLİK

2.1. Hz. Mevlânâ

İslam âleminin büyük mutasavvıflarından biri olan Mevlânâ Celâleddin Rûmi, 30 Eylül 1207’ de (6 Rebiyülevvel 604) Belh şehrinde doğmuştur. Asıl adı Muhammed’dir. Mesnevî’de Hz. Mevlânâ, kendi adını “Muhammed bin Muhammed bin Hüseyin el-Belhî” olduğunu belirtmektedir (Gölpınarlı, s. 35). Salgar’ın (2008) da ifade etmiş olduğu gibi Celâleddin (Cela-lü’d-dîn) onun lakâbıdır ve “dînin celâli, haşmeti” anlamındadır. “Mevlânâ” ise “efendimiz” anlamında olup kendisine onun her husustaki yüceliğini gören çevresi ve halk tarafından verilmiştir ki, bugün de bütün dünyada böyle tanınmaktadır.

Hz. Mevlânâ’nın annesi, Mader-i Sultan diye anılan Mü’mine Hatun, babası Muhammed Bahaeddin Veled’dir. Âlimlerle dolu bir ailenin çocuğu olan Celâleddin’in dedesi Hüseyin Hatibi kendi yaşadığı zamanının büyük bilginlerindendir. Babası Bahâeddin Veled ise “Sultanü’l Ulemâ (Âlimler Sultanı)” diye anılmıştır (Eflaki, 1953, s. 3). Hz. Mevlânâ’nın ailesiyle birlikte 1212-1213’de Moğol istilasına sebebiyle Belh şehrini terk ederek Karaman’a yerleşmek zorunda kalmıştır (Önder, 1959, s. 12).

Hz. Mevlânâ çocukluk dönemi haricindeki yıllarının neredeyse tamamını, önceleri ismi ‘Diyâr-ı Rûm’ olarak geçen Konya şehrinde geçirdiği için kendisine ‘Rûmi (Rum ülkesinden; Anadolu)’ denmiştir. Bununla birlikte XIII. yüzyıldan itibaren birçok eserde Konevî (Konyalı) ismi ile anılmıştır (Karaismailoğlu, 2008, s. 20-21). 1225 yılında Celâleddin (Hz.Mevlânâ), Semerkand’lı Hoca Şerâfeddin Lala’nın kızı Gevher Hatun ile evlenmiştir, 1226 yılında ‘Sultan Veled’ diye tanınan oğlu Bahâeddin, 1227 yılında da diğer oğlu Alâeddin dünyaya gelmiştir (Kılınçarslan, 2006, s. 6).

Karaman’da yaşayan Mevlânâ’nın babası Bahâeddin Veled’in doğruluğu, erdemli olması ve sözlerinin insanlar üzerinde etkisi gitgide yayılmıştır ve bu nedenle Anadolu Selçuklu sultanı Alâeddin Keykûbat, kendisini Konya’ya çağırmıştır. Bu davet üzerine ailece 3 Mayıs 1228 tarihinde Konya’ya gelip yerleştiklerinde başta Sultan Alâeddin olmak üzere devrin ileri gelenleri ve halk tarafından büyük ilgi, saygı ve sevgi ile karşılanmışlardır (Fürûzanfer, 1997, s. 6).

Bahâeddin Veled'in vefatından bir yıl sonra, halifesi Seyyid Burhaneddin Tirmizi'nin Konya'ya gelmesi üzerine Hz. Mevlânâ, kendisinin talebesi olmuştur. Hocasının teşviki ile eğitimini tamamlamak üzere Halep ve Şam'a gitmiş daha sonra tekrar Konya'ya dönmüştür (Gölpınarlı, 1942, s. 40). Kemalü'd din İbnü'l Adim, Sadrü'ddin Konevi, Saadeddin-i Hammuyye Evhadü'd-din Kirmani gibi hocalardan ders alan Hz. Mevlânâ Türkçe, Arapça, Farsça ve Rumca dillerini öğrenmiştir (Özkan, 2008, s. 3). Konya'ya döndükten sonra mürşidi tarafından takdir edilip, irşadla görevlendirilmiş ve babasının görev yaptığı medresede müderrisliğe başlamıştır. Babası ve dedelerinin usûlüne uyarak beş yıl kadar ders okutmuş, vaaz etmiştir. Rivayetlere göre yüzlerce talebesi ve binlerce müridi olmuştur (Kılınçarslan, 2006, s. 6). 1244 yılında Konya'ya gelen ve manevi bir şahsiyet olan Şemseddin Tebrizi, Hz. Mevlânâ'nın ilimle dolu dünyasında Allah'a olan hissettikleri aşkları ve paylaşımları ile yepyeni ufuklar açmıştır (Önder, 1959, s. 107). Sultan Veled, İptida-name'de "Mevlânâ, Şems'in yüzünü görünce sırlar ona açıldı. Görülmemiş şeyler gördü. Kimsenin duymadıklarını duydu. Adeta, Mevlânâ'nın gölgesi, Şems' in yüzünün nurunda yok oldu" diyerek Hz. Mevlânâ'nın Şemseddin Tebrizi'ye olan yakınlığı ve hayranlığını ifade etmektedir" (Can, 2003, s. 49).

Bu iki manâ denizinin kavuştukları yere, denizlerin kavuştuğu yer anlamına gelen "Maracel Bahreyn" denilmektedir. Hz. Mevlânâ, Şems'in sevilen velilerin sultanlarından olduğunu gönül gözüyle görünce, ona hayranlık duymuş ve Şems'in isteklerini yerine getirmeyi lütuf bilmiştir. Şems, Mevlânâ'ya "*Semâ yap, isteyip arzu ettiğin şeyi semâda bulursun. Hak tâlibi ve Hak âşığı olanların aşkı semâda artar. Semâ yaparken Hak'tan gayrısını görmezler*" dedikten sonra Hz. Mevlânâ semâ yapmaya başlamış ve onun dediklerini aynı şekilde yaşamıştır (Dilaver, 2012, s. 54-55).

Gölpınarlı'nın dikkat çektiği Selahaddin Zerkubi ve Hüsameddin Çelebi'nin önemli şahsiyetler olmaları (1942; Akt. Bayrakçı; 2012) ve Mevlânâ'nın, Selahaddin Zerkubi'nin vefatına kadar uzun yıllar süren sohbet dostluğu kurduklarını, beş yıl sonra da Hüsameddin Çelebi ile manevi paylaşımları olduğunu ve dostluk kurduklarını, Hüsameddin Çelebi'nin teşviki ile Hz. Mevlânâ'nın önemli bir eseri olan Mesnevî'yi yazdığını belirtmiştir.

Hz. Mevlânâ, 5 Cemaziye'l-âhır 672 Hicrî ve 17 Aralık 1273 Milâdî günü akşama doğru ezeli sevgiliye kavuşmuştur. Naaşı ertesi gün, 18 Aralık 1273 günü çok büyük bir kalabalıkla neyler, kudümler çalınarak kaldırılmış; erkekler, kadınlar, Hristiyan papazlar,

rahipler ve Hristiyan halk, Mûsevî hahamlar ve Mûsevî halk da bu kalabalık cemaate katılmıştır. Bu kalabalık ve izdihamı biraz azaltmak için Hristiyan ve Mûsevîleri uzaklaştırmaya çalışanlar olmuştur. Fakat onlar “Biz Mevlânâ’da İsa’nın, Mûsa’nın hakikatini gördük. O, bizim de Mevlânâ’mızdır” diyerek ayrılmayı reddetmişlerdir. Hz. Mevlânâ, cenaze namazını büyük âlim Sadreddîn Konevî’nin kıldırmasını vasiyet etmiştir. Fakat Konevî bu görev için tabutun önüne geldiğinde kederinden bir “Ah” çekerek düşüp bayılmış ve bunun üzerine bu görevi Kazî Sıraceddîn yerine getirmiştir. Naaşı bu gün medfûn olduğu yere defnedilmiştir. Daha sonra üzerine bir türbe ve o zamanlar yeşil çinilerle yapılan kümbed bugün “Kubbe-i Hadrâ” (Yeşil Kubbe) adıyla doğulu-batılı herkes tarafından bilinmekte ve ziyaret edilmektedir (Özkan, 2008, s. 19).

2.1.1. Hz. Mevlânâ’nın Eserleri

2.1.1.1. Mesnevî

Divân edebiyatımızın bir şiir tarzı olan “Mesnevî” tarzında yazıldığı için, bu adla tanınan “Mesnevî”, başından sonuna kadar manzûm, Farsça ve en eski nüshaya göre 25618 beyittir. Dünya dillerinin birçoğuna çevrilmiş olan Mesnevî, Mevlânâ’nın Kur’an-ı Kerim ve Hz.Peygamber Efendimiz (sav)’in sözlerini ihtivâ eden hadisleri ve hayata dair örnekler sunan hikâyelerini içerir.

Şark-İslam edebiyatında üstün ve eşsiz bir yeri olan Mesnevî, bize, yazıldığı devir de dâhil olmak üzere bütün Şark kültürünü şiir halinde sunar (Gölpınarlı, 2017, s. 269).

Mesnevî, Hz. Mevlânâ’nın en önemli eseridir, birçok sayıda elle yazılmış olan nüshaları kütüphanelerde ve müzelerde korunmaktadır. En bilinen basımlar, Mehmet Süleyman Nahifi’nin düz yazı ile yazılmış olan tercüme sonraki yıllarda Âmil Çelebioğlu tarafından sade bir dille tekrar yazılmış ve tekrar yayınlanmıştır. Tâhirü’l-Mevlevî’nin başladığı ve talebesi Şefik Can’ın tamamladığı düz yazı ile yazılmış olan tercümesidir (Gültek, 1996, s. 16-17).

Mesnevî, tüm dünya tarafından okunmuş, büyük beğeni toplamış, çok ilgi görmüş ve üzerinde yüzyıllarca detaylı bir şekilde açıklamalı şerh, tercüme, konularına göre sınıflandırılmış ve sözlük çalışmaları yapılmıştır. Tavsiyeler içeren hikâyeleri konu alan

Mesnevî ile ilgili sayısı tespit edilemeyecek kadar fazla sayıda yüzlerce çalışma yapılmıştır. Ayrıca içerisinde Farsça beyitler ile birlikte yüzlerce Arapça beyit de bulunmaktadır. Horata ve Karaismailoğlu'nun (2007) belirttiği gibi Arapça olarak cümle veya ibareler halinde birkaç bini bulan âyet, hadis ve atasözü mevcuttur.

2.1.1.2. Dîvân-ı Kebîr

Hiz. Mevlânâ'nın şiirlerinden meydana gelen ve Mesnevî'deki açık anlatıma sahip olmayan Dîvân-ı Kebîr ancak tasavvufî bir donanımla anlaşılabilcek bir eserdir. Farsça olarak yazılmış olan Divan-ı Kebîr, Türkçe, Arapça ve Rumca şiirler de içermektedir.

Hiz. Mevlânâ'nın büyük bir şevk ile yazdığı tasavvufî şiirlerini içeren 21 divanla rubâilerden oluşan büyük bir eser olan ve kırkbini aşan beyit adedi ile Divan-ı Kebir, Abdülbâki Gölpinarlı tarafından hazırlanarak yayınlanmıştır (Gültek, 1996, s. 16-17).

2.1.1.3. Mecâlis-i Seb'a

Arapça ve Farsça yazılan, mansur ve manzum bir eser olan Mecâlis-i Seb'a (Yedi Meclis), Gültek'in (1996) belirttiği gibi Mevlânâ'nın yedi vaazının not edilmesiyle meydana gelmiştir.

Yedi meclis anlamına gelen Mecâlis-i Seb'a'da her meclis önce hutbeyle başlar ve Arapça'dır. Hutbeden önce Allah'a şükretme, sonra Allah'ın kudret ve yüceliğinin zikri, ardından Hiz. Peygamber Efendimiz'e, O'nun sahabelerine salât ve Selâm yer almaktadır. Hutbeyi münâcât (Allah'a dua ve yakarış) bölümü izlemekte ve duanın sonrasında bir hadis açıklaması ve hadisin konusu ile ilgili vaaza geçilmektedir.

2.1.1.4. Mektûbât

Mektuplar manâsına gelmekte bu eser, Hiz. Mevlânâ'nın dost ve akrabalarına, bilhassa Selçuklu emirlerine, vezirlerine, devletin ileri gelenlerine yazmış olduğu 147 adet mektubu içerir ve Gölpinarlı'nın (2017) da belirttiği gibi eserde muhtelif vesilelerle bir kimse tavsiye edilmekte veya birinin derdine derman aranmakta, çeşitli nasihatler bulunmaktadır.

Hz. Mevlânâ mektuplarında yoksulları, muhtaçları, zulme uğrayıp eziyet çekenleri, devletin ileri gelenlerinden birine tavsiye ederek yardımlarını sağlamaya çalışmakta veya bazı kimselere öğütler vermek için yazdığı mektuplara verilen cevaplarına kendisinin de yazdığı cevapları içermektedir.

2.1.1.5. Fîhi mâ-fîh

Mevlânâ'nın sohbet ve vaazlarından oluşan bu eser her eserinde olduğu gibi Mevlânâ'nın sadece felsefi ve tasavvufi fikirlini değil aynı zamanda dünya görüşünü ve devrini bize nakletmektedir (Gölpınarlı, 2017, s. 271). Dili Farsça olduğu bilinmekte olan Fîhi mâ-fîh 'herşey içindedir' anlamına gelmektedir ve günlük hayata dair tavsiyeler içerir.

2.2. Mevlevîlik

Hz. Mevlânâ'nın görüşlerini ve fikirlerini benimseyen oğlu Sultân Veled tarafından kurulan Mevlevîlik tarikatı, Hüsameddin Çelebi döneminde sistemleşmiştir. Devletin padişahları tarafından önemsenen ve destek gören bu okul niteliğindeki Mevlevîhaneler (tekkeler) insanların gönüllerine ışık tutarak Anadolu'da hızla yayılmıştır.

Hz. Mevlânâ'ya sevgi duyanlar Çelebi Hüsâmeddin döneminden itibaren başlayarak, Sultan Veled ve oğlu Ulu Ârif Çelebi zamanında toplanmışlar, Mevlevîlik Tarikatı'nın zeminini oluşturmuşlardır ve Gölpınarlı'ya (1953) göre 14 sistemini oluşturarak muhtelif yerlerde tekkeler ve vakıflar kurmuş, insanların gönüllerine ışık götürmüşlerdir. Özkan (2008); Mevlevîlerin kalabalık bir grup olarak yaşamalarına uygun, çileye kapanmalarına müsait, büyük ve geniş olan Mevlevîhanelere "Âsitâne", mevlevîler için özel ve mübarek olan gün ve gecelerde toplanıp Semâ törenleri yapılan küçük çaptaki Mevlevîhanelere ise "Zâviye" adı verildiğini belirtmiştir.

Mevlevîlik, yediyüzyıla yakın bir süre, üç kıtada hükmünü sürdüren Osmanlı'nın geniş topraklarında, İslâm uygarlığını simgeleyen, kendine has bediiyat ve teknik şartları dâhilinde, medeniyet âleminde kalıcı izler bırakmış, bağlı bulunduğu ekolün vermiş olduğu en görkemli mûsikî eserleriyle birlikte en ünlü bestecilerini ,şairlerini yetiştirmiş, estetik zevk ile yapılmış en ince el sanatlarını yaratmış, en mistik eserleri yaratmış, sırasına göre en

insanî duyguları besleyip geliştirmiş, dile getirdiği özgür fikirleri ile , taassuba karşı gelmiş, yaşayış tarzına, ilâhî olduğu kadar da beşerî bir zevk katmıştır (Gölpınarlı, 1963, s. 1).

Hız. Mevlânâ'ya sevgi duyanlar, gönül bağlayanlar kısa sürede Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kurulan mevlavîhanelerde toplanmaya başlamışlardır. Horata-Karaismailoğlu'nun (2007) da belirttiği gibi Sultan Veled'in yanında yetişmiş olanlar bu Mevlavîlik neşvesini Kırşehir, Amasya ve Erzincan gibi şehirlere taşıırken, Hız. Mevlânâ'nın torunu olan Ulu Arif Çelebi bu zinciri genişletmiş Bayburt, Sivas, Tokat, Tebriz, Erzurum, Birgi, Kastamonu, Kütahya, Denizli gibi farklı emirliklerin yönetiminde olan şehirlerin merkezlerine ulaştırmıştır. Böylelikle Mevlavîlik XIV. yüzyılda Anadolu'da bilinen bir 'yol' haline gelmiştir. Gölpınarlı'ya (1963) göre Mevlavîlik, öyle bir potadır ki, oraya atılan ham madde, orada, istîdânına en uygun inkişâfı bulmuştur. Öyle ki; Sultan III. Selim, Sultan II. Mahmud gibi Osmanlı sultanları mevlavîhanelerde şeyhlerinin dizlerine baş koymuşlardır (Gölpınarlı, 1953, s. 329-340). Anadolu'dan Arap Yarımadası, Asya ve Avrupa'ya kadar yayılan bu neşve ile dolu mevlavîhaneler tasavvufî yaşam tarzı, düşünce ve fikirlerin bütün felsefik ve derinliklerini topluma aktarmışlardır.

2.2.1. Mevlavîlik ve Mûsikî

Mevlavîlikte aşk, müzik ve raks olmak üzere üç estetik unsur ön plana çıkmıştır. Hız. Mevlânâ hem Mesnevî' de hem de Divan-ı Kebir'de müziği bir sanat olarak görmekte ve övmektedir. Mutrıp heyetinin icrâ ettiği mûsikî ile birlikte semâ sırasında semâzenler vecde gelerek dairevi raks hareketleri, vücutlarında zuhur etmektedir.

“Türk olsun, Rum olsun, Arab olsun, rebabın dili âşıkların dilidir” diyen Hız. Mevlânâ insanlardaki birliğin müzikle meydana geldiğini söylemektedir. Hız. Muhammed'in (sav) “Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi: Güzel koku, kadınlar ve namaz” dediği rivayet edilmiştir. Mevlânâ, bu hadîse karşılık, ben de üç şey severim diyordu: hamam, şerbet ve semâ (Eflaki, 1953, s. 102). Buradan da anlaşılacağı gibi Hız. Mevlânâ'nın Hak sevgisi semâ ile de ilişkili olarak müzik ile içiçedir.

Çevikoğlu'nun (2009) ifade ettiği gibi mûsikî, Hız. Mevlânâ için âdetâ kutsal bir olgudur. O, mûsikîyi “Elest bezminin âvâzesi” yani “Cennet kapılarının açılış sesi” olarak nitelemektedir. Mevlavîler bu yüzden her zaman mûsikîye büyük önem vermiş,

mevlevîhâneleri yalnız icrâ için değil, bir eğitim kurumu olarak da kullanmış, müzisyenler yetiştirmişlerdir. Bu nedenle birçok kaynakta mevlevîhâneler “zamanın konservatuvarları” olarak nitelendirilmektedir.

Hz. Mevlâna, müzikle ilgili olarak şöyle söylemektedir; "Cennetin insanlar üzerindeki ruhani etkisi ile tüm sesler güzelleşir. Hepimiz, tüm insanlar, Adem'in cüz'leriyiz. Biz Cennet'teyken o nağmeleri dinleyerek ruhumuza sindirmişiz. Toprakta yaratılmış olmamız bizleri şüpheye düşürse de hatırimızda o mûsikî nağmelerinden, o güzelliklerden bir şeyler var" (Mevlânâ, çev. Can, 2002). Rebab çalmayı bilen ve rebabın sesini dinlemeyi çok seven Hz. Mevlânâ, Gölpınarlı'nın (2017) belirttiği gibi bir gazelinde “Muhammed'in uyumamaktan gözleri süzüldü, rebab da zayıfladı. Uyuma bu söz, altın değilse mutlaka altın hazinesidir” demektedir. Diğer bir gazelinde de “Muhammed gayret etmekde, rebab çalmakda, tellere vurmakda, kemençeye yavaşça yay çekmekde. Bense onun uykusundan feryad etmekdeyim” sözleriyle rebaba ve mûsikîye olan sevgisini vurgulamaktadır.

2.2.2. Semâ

Semâ kelimesi “gök (gökyüzü)” anlamı ile birlikte “işitmek, dinlemek” manalarına da gelmektedir. Ayrıca “Mevlevî dervişlerinin ney, nısıfiye gibi çalgılar eşliğinde, ellerini ve kollarını iki yana açıp dönerek yaptıkları Âyîn” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Güray'a (2012) göre semâ, belirli derviş zümrelerinin ve tarikatların icrâ ettiği müzik ve zikir uygulamalı Âyîn yapısını ifade etmek için de kullanılmaktadır.

Semâ, Arapça mastar ve isim olan ‘sm’ kökünden türemiş sam ve sim gibi duymak, duyurmak, dinlemek, kulağa gelen söz, ses, şöhrat ve iyi anılma, enstrüman ve bütün eşyaların çıkardığı sesler ve şarkı dinlemek anlamlarına geldiği gibi mecazen şarkı, dans, mûsikî nağmesi, vecde gelmiş hâli ve nihayetinde Hz. Mevlânâ devrinde dinî nitelikli sazlı ve şarkılı çeşitli törenler gibi türlü anlamlara gelmektedir (Yöndemli, 2007, s. 223).

Mevlevîlikteki zikir yapısı ise, direkt olarak semâ'yı temsil etmektedir. Çünkü Hz. Mevlânâ'nın Allah aşkıyla kendinden geçerek, coşkuyla dönmesi şeklinde başlayan Semâ, daha sonrasında hocadan öğrenciye aktarılan meşk sistemindeki gibi, müriden mürşide öğretilen bir sistem haline gelmiştir. Hz. Mevlânâ'nın, bir varsayımla düşünülecek olursa, mûsikî cümlesini duyduğu ilâhi aşktan etkilenerek vücuduna yansıyan döngüsel raks

hareketleri ve raks hareketlerine eşlik eden müziğin felsefi temelinde devir kavramının bulunmakta olduğunu belirten Güray (2012) devir kavramını, döngü temelli zikir uygulamaları olarak bu bağlantıyı felsefik açıdan ele almıştır.

Bu geleneğin devam etmesindeki en büyük aktarıcı rolü üstlenen Sultan Veled, ‘İbtidanâme’sinde, babası Hz. Mevlânâ’nın, Şems-i Tebrizi Hz. ile tanıştıktan sonra onun düşünceleri ve sözlerinin etkisiyle semâya başladığını, geceleri ve gündüzleri semâ yaparken inleyerek, yerlerde dönerek raks ettiğini, mûsikî icrâcılarına altın ve gümüş verdiğini ve sonunda çalıp söylemekten halinin kalmadığını, halkın ona uyarak semâya tutkun olmaya başladıklarını kaydetmektedir (Yöndemli, 2007, s. 224).

Semâ, evrenin oluşumunu, insanın bu âlemde dirilişini, kulluğunun idrakine varmasını, Yüce Yaratıcıya olan aşk ile harekete geçişini, ‘İnsan-ı Kâmil’ yani ‘Olgunlaşmış İnsan’ olmaya yönelişini anlatır. Semâ ayakta, sessizce ve dönerek yapılan bir zikirdir. Semâzenler her bir dönüşlerinde içlerinden sessizce ‘Allah’ ın adını zikrederler (Çevikoğlu, 2008 s. 63). Bu zikir uygulaması olan semâ, dans ve müzik üzerine kurulmuştur. Dans ağırlıklı olarak döngüsel hareketi temsil ederken, eş zamanlı olarak süregelen mûsikî nağmeleri zaman içerisinde belli kurallar çerçevesinde icrâ edilmeye başlamış ve Türk Mûsikîsinde bir form haline gelen Mevlevî Âyînlerini oluşturmuştur.

2.2.3. Mevlevî Âyîni Şerîfi

Mukabele-i Şerîf olarak da adlandırılan bu törende iki heyet bulunmaktadır. Bunlar mutrıp heyeti ve semâ heyetidir. Semâzenlerden oluşan gruba semâ heyeti denir. Mutrıp heyetinin içinde âyînhan grubu ve saz heyeti bulunmaktadır. Semâ töreni esnasında saz heyeti çalarken Âyîni okuyanlardan oluşan gruba da âyînhan denilmektedir. Mutrıb ve semâzenler şeyh postunu Selâmlarlar ve semâhânede yerlerini alırlar.

Semâzenleri yöneten kişiye postnişin denilmektedir. Postnişin, Mevlevî tekkelerindeki şeyhtir. Post, en büyük mânevi makâmıdır. Hz.Mevlânâ’yı temsil eden Şeyh, makâmını temsil eden kırmızı renkteki posta oturur. Tüm semâzenler yerlerini alarak semâ törenine hazırdır. Esas olarak neylerden oluşan mutrıbdaki saz grubunun içinde rebab, kanun, kudüm ve tanbur gibi diğer sazlar da eklenir. Neyzenlerin başında bir neyzenbaşı, âyînhanların başında da kudümzenbaşı vardır. Âyînhanlar iki ya da üç kudümle usûl vurarak Âyîni

okurlar. Ayrıca âyînhanlardan biri halile (zil) ile bir diğeri de zilsiz def (bendir) ile usûle eşlik eder (Gölpınarlı, 1983, s. 464). Tüm heyeti yöneten kudümzenbaşının görevi önem arz eder. Çünkü semâ töreni esnasında hem Âyîni ezbere okumalı hem de kullanılan bütün usûlleri aynı esnada velveleli vurabilmelidir (Kılınçarslan, 2006, s. 23). Ritm kalıplarını velveleli vurmakta ki amaç, hem ezgisel mûsikî motiflerine uyum sağlamak hem de bu mûsikî coşkusu semâ heyetine, mutrîba, âyînhanlara ve dinleyenlere hissettirebilmektir.

İlk önce Türk bestekâr Buhûrizâde Mustafa İtri Efendi'nin Peygamber Efendimiz'e bestelediği medhiye nazım biçiminde olan Râst makâmında bir Nâ't-ı Şerîf'i okunur. Okuyan kişiye nâ'than denilmektedir. Nâ't-ı Şerîf, nâ'than tarafından sazsız ve irticâli olarak icrâ edilir. Bu Nâ't, bir nâ'than tarafından okunduğu gibi, meşkleri aynı olan iki nâ'than tarafından da okunabilmektedir (Gültek, 1996, s. 21). Nâ't-ı Şerîf icrâsı bittikten sonra, belli bir usûlde olmayan serbest olarak çalınan kudüm darpları duyulur. Yüce yaratıcının kâinata 'kün' manâsı 'ol' demek olan emridir. Allah, İslâmiyet inancına göre, insanın önce cansız bedenini yaratmış, sonra ona kendi ruhundan üfleyerek diriltmiştir. Na't'den sonra yapılan ney taksimi ise bu ilâhi nefesi temsil eder (Gölpınarlı, 1983, s. 374). Ney taksimi sonrasında peşrevin ilk kudüm sesi, başlanacak olan Sultan Veled Devri'ni bildirir. Postnişin ile birlikte tüm semâzenler oturdukları yerden, aynı anda ellerini hızla yere vurarak ayağa kalkarlar. Mutrîbın icrâ ettiği peşrev ile birlikte, belli bir usûlde, önde şeyh olmak üzere, sırtlarında siyah hırka olan bütün semâzenler, tek sıra ile, dairesel bir yürüyüşle semâhâneyi üç kere devrederler. Mevlevîlerce ikinci pir sayıldığı için Sultan Veled'e saygı ifâdesi olarak bu devire 'Sultan Veled Devri' veya 'Devr-i Veleddi' denilmektedir. Öldükten sonra tekrar dirilmeye, şeyhin önderliğinde sonsuzluk âlemine yönelmeye işaret olan Devr-i Veleddi esnasında üç kez devir yapılır ve Hak'kı ilimle bilmek, görmek ve bir olmak anlamlarına gelmektedir (Gültek, 1996, s. 21). Hz. Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled ve Sultan Veled'in oğlu Ulu Arif Çelebi ile başlayan, semâ törenlerindeki kurallaşma, Hz. Mevlânâ'nın torunları olan Çelebiler tarafından zamanla kurallara ve kayıtlara daha da bağlı kalmış ve bugünkü şeklini almıştır (Top, 2001 s. 139).

Devr-i Veleddi başladığında saz heyeti, Mevlevî Âyîni Şerîf hangi makâm ise o makâmında bir peşrev icrâ ederler. 28 zamanlı Devr-i Kebir usûlünde bestelenmiş olan peşrev Devr-i Veleddi için icrâ edilirken, kudümzenler semâzenlerin ayak adımlarına uyum sağlaması amacı ile özel olarak bestelenmiş olan 56 zamanlı Muzaaf Devr-i Kebir usûlünü vururlar. Muzaaf Devr-i Kebir 28 zamanın iki katı olduğu için bestelendiği düşünülse de

usûl incelendiği zaman görülecektir ki iki 28 zamanın da birbirinden farklı olduğu ve velveleli hali ile bestelenmiş olduğu fark edilmektedir.

Semâhâneye girilen kapı ile tam karşısında bir çizgi var olduğu kabul edilir ve tam karşısına kırmızı post serilir. Kırmızı post semâ yapılan yeri iki yarımından oluşan daireye böler. “Hatt-ı İstivâ” adı verilen ve Mevlevîlerce kutsal sayılan bu çizginin üzerine asla basılmaz (Gölpınarlı, 1983, s. 375). Sağ taraftan kırmızı postun hizasına gelen semâzenler, Hatt-ı İstivâ olarak kabul edilen çizgiye basmadan, kırmızı posta sırt çevirmeden dönerek karşıya geçer. Böylelikle bir arkasından gelen semâzenle karşı karşıya gelir. Göz göze bakan iki Mevlevî dervişi, aynı zamanda öne doğru eğilerek birbirlerine baş eğerler. Buna “Mukâbele” denir. Üçüncü devrin sonunda postnişinin, kırmızı posttaki yerini almasıyla Devr-i Veledi tamamlanmış olur (Kılınçarslan, 2006, s. 17).

Devr-i Veledi tamamlanmış olduğunda kudümzenbaşının kudüme vurduğu birkaç darb ile peşrev kaldığı yerde kesilir ve kısaca Âyîni Şerîf hangi makâmda geçilecek ise, o makâmda ney taksimi yapılır. Ney taksiminden sonra Âyîni Şerîfin I. Selâmı başlar. Bu Selâm, insanın kendisini yaratılmış olarak ve büyük yaratıcısının varlığının idrakine varması anlamlarını taşımaktadır. I. Selâmın başlamasıyla; semâzenler siyah hırkalarını çıkârp, varlıklarını temsil eden mezarlarından sıyrılarak mânâ âlemine yönelirler. Tek sıra hâlinde yürüyüp, teker teker şeyhin izni ile semâ’ya kollarını açarlar (Gültek, 1996, s. 23). I. Selâm’da icrâsında vurulan usûller, genellikle Ağır Düyek, Düyek, Devr-i Revân ya da Devr-i Hindî’dir.

II. Selâmın başlamasıyla, semâzenler semâ’ya ara verirler ve dururlar. Oldukları yerde kollarını omuzlarına çapraz şekilde bağlayarak Selâm verip, tek sıra hâlinde yürüyerek şeyhten tekrar izin almak suretiyle semâ’ya devam ederler (Gültek, 1996, s. 24). Allah’ın büyüklüğüne, kudretine hayranlık duymayı ifâde eden II. Selâm icrâsında vurulan usûl genellikle Ağır Evfer usûlüdür.

III. Selâm başladığında semâzenler semâ etmeyi durdurarak şeyhten izin aldıktan sonra semâ’ya devam ederler. III. Selâm bu hayranlık duygusunun aşka dönüşmesidir. Bu Selâm, insanın Allah aşkının verdiği hükmünün altına girmesi, aklını aşka kurban etmesidir. İnsanın aşk huzurunda erimesi, aklın yok olmasıdır. Teslimiyetli olarak Hak’ka kavuşmak, sevgili olarak kabul edilen Allah’da yok olmaktır. Tasavvufda buna ‘Fenâfillâh’ denir

(Gültek, 1996, s. 19). III. Selâm başladığında Semâ tekrar başlar ve genellikle Devr-i Kebir usûlünde nadiren de Frenkçin usûlünde bestelenmiş olan III. Selâm icrâsı çalınır. Kılınçarşlan'ın (2006) da belirttiği gibi bu Selâm, insanın duygu ve düşünceleriyle, aşkıyla ve aklıyla yüce Allah'ın emirlerine kul olarak dönmesi ve bu dünyadaki kaderine razı gelerek yüce Allah'a ve takdirine teslim olması anlamına gelir.

IV. Selâm başladıktan sonra semâzenler; önceki Selâmlardaki gibi semâ'yı durdururlar, sonrasında şeyhin izniyle semâ etmeye devam ederler. IV. Selâmda şeyh kırmızı posttan ayrılarak semâ'ya katılır. Her Âyînin IV. Selâmları II. Selâmlar ile aynı şekilde bestelenirler. Bu durumda Ağır Evfer usûlünde bestelenmiş olan II. Selâm icrâsı tekrar edilmiş olur. Âyînin dinleyenler üzerinde oluşturduğu rûhânî zevk ve neş'eden ötürü semâ'nın uzaması maksadıyla ara sıra IV. Selâm sonlarında 'niyâz Âyîni de yapılır. Bu Âyînde genellikle Segâh makâmında küçük bir ney taksimini müteakip aynı makâmda 'Sem'i rûhuna' ve 'Dinle sözümü' sözleriyle başlayan ilâhiler okunup, sonunda Yürük Semâi çalınır ve yine küçük bir ney taksimi ile niyâz Âyîni sona ermiş olur (Gültek, 1996, s. 25-26).

Son peşreve geçilmeden önce kudümzenbaşı iki kez Düyek usûl kalıbının velvelisini vurur ve Son Peşrev bölümüne geçilir. Kılınçarşlan'ın (2006) belirttiği gibi kısa olmasından dolayı iki kez icrâ edilen Peşrev süresince şeyh ve semâzenler, müzik eşliğinde bulundukları yerde semâ ederler (Kılınçarşlan, 2006, s. 26). Son peşrev bölümünden sonra Son Yürük Semâi bölümü çalınır. En son sazlardan herhangi biri son taksim yapar. Bu taksim devam ettiği sürece, şeyh ve semâzenler semâyâ devam ederler. Şeyh; semâ etmek üzere yavaşça makâmına doğru yürür, posta varmasıyla da semâ sona erer" (Gültek, 1996, s. 27).

'Aşr-ı Şerîf' ve 'Fatîha' sûreleri ile Kur'an-ı Kerim okunduktan sonra, semâzenbaşı veya mutrip heyetinden biri şeyhin yakınına gelerek, ona doğru dönüp yüksek sesle 'dua' okur. Mukabele; bu duadan sonra şeyhin kısa bir gülbank çekmesinin ardından topluca 'Hû' çekilmesi ve karşılıklı Selâmlaşmalarla sona ermiş olur (Kılınçarşlan, 2006, s. 27; Tanrıkorur, 1991).

Fatîha duasından sonra şeyhle beraber herkes ayağa kalkar ve semâzen başı, tarikatçı dede ya da duacı dede ileri geçerek şeyhe doğru döner ve "Barekallah ve berekat-ı Kelamullahra. Semâra, safara, vefara, vecd-ü halat-ı merdn-ı Hudara. Evvel azamet-i

büzürgi-i Huda ve risalat-ı ruh-ı pak-i Hazret-i Muhammed Mustafara...” şeklinde başlayan duayı okur (Gölpınarlı, 1953, s. 377).

3. TÜRK DİN MÛSİKÎSİ FORMLARI

Türk Din Mûsikîsi formları cami mûsikîsi ve tekke mûsikîsi olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu bölümde dinî mûsikî formlarına yüzeysel olarak değinilmiş, Mevlevî Âyînleri haricinde olan formlar hakkında kısaca bilgiler verilmiştir.

Cami’de icrâ edilen mûsikî olup bestesiz ve besteli olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Camilerdeki ibadetler yapılırken ya da haricindeki zamanlarda dua ve kıraatlerin okunmasıyla oluşan cami mûsikîsi, Türk Din Mûsikîsinde önemli bir yere sahiptir. İmamın, bir ya da birden fazla müezzinin zaman zaman da cemaatin iştirakiyle icrâ edilir (Akdoğan, 2010, s. 200).

Kur’an-ı Kerimin, cami mûsikîsi formları içinde yer almasının en önemli sebebi şüphesiz ki; tecvid ve tertile riayet edilerek hemen her makâmdan, güzel sesle, bestesiz olarak irticalen ve usûle bağlı olmaksızın okunmasıdır. Karaçam’ın (1976) da belirttiği gibi Kur’an-ı Kerim’in tecvid ve tertile riayet edilerek, güzel sesle okunması dinimizin emridir ve Kur’an-ın dinlenmesinde mûsikînin önemli bir yeri vardır.

Akdoğan (2010) Kur’an-ı Kerimin özellikle bir hafız tarafından makâmlı bir şekilde okunduğu zaman, sesin bazı yerlerde yükseltilmesi veya alçaltılması dinleyenlerde ilâhi etkisiyle icrâ edileceğini ifade etmektedir. Ayrıca makâmların hüznün, endişe ve güven verme gibi özelliklerinin de bilinerek okunması durumunda çok daha etkili ve güzel olacaktır. Daha çok üstadlar tarafından öğrencilerine “meşk” yoluyla öğretilen Kur’an-ı Kerim okuma tavrı, her hocanın mûsikî bilgisine göre değiştiğinden (Ak, 2011). Kur’an-ı Kerimi iyi bir üstadın sesine profesyonel anlamda hâkim olarak okuyabilmesi, iyi bir okuyuş için önem taşımaktadır.

Ezan, Müslümanları günde beş vakit ibâdete çağırarak için bir ibâdet yerinde, müezzin tarafından varsa minareden, yoksa yüksekçe bir yerden okunur (Özalp, 2000, s. 107). Arapçada karşılığı bildirmek ve duyurmak olan “azan” kelimesinden gelmektedir. Peygamber Efendimiz hicretten sonra Medine’ye geldikten sonra Müslümanları namaza çağırarak bir yöntem için sahabelerle istişarede bulunmuştur sonrasında sahabe efendilerimizden Abdullah Bin-Zeyd’in rüyasında onu yüksek bir yerden bir kişinin

seslenerek onu namaza davet ettiğini görmüştür. Bununla birlikte ilk ezan okuyan Müslüman Hz. Bilal'dir.

Ezanın Arapça güftesi, Türkçe anlamı ve mûsikî açıklaması şu şekildedir;

- *Allahu Ekber* (Allah en büyüktür). (Bu cümle dört kez okunurken ilk iki tekbir düz ve sade okunur. Yeden perdesinden başlar ve güçlü perdesinde kalışlar yapar. Üçüncü tekbirde biraz daha süslü ve nağmeli okunur. Dördüncü tekbirde ise yine nağmeli okunuş duyurulur).
- *Eşhedü en lâilâhe illallah* (Şahadet ederim ki Allah'tan başka illâh yoktur). (İki kez okunur ve bu bölümde teganni biraz daha uzatılır).
- *Eşhedü enne Muhammedîn Resûlullah* (Şahadet ederim ki Muhammed Allah'ın elçisidir). (İki defa okunurken teganniye devam edilir. Ancak makâmıdan uzaklaşmaz).
- *Hayya ale's-salâh* (Namaza gelin). (İki kez okunur ve salâh derken son hece bira daha uzatılır ve başka makâma geçki yapılır).
- *Hayya ale'l-felâh* (Kurtuluşa gelin). (İki kez okunur ve yine felâh kelimesi okunurken son hece uzatılır. Ufak geçkiler yapılabilir).
- *Allahu Ekber* (Allah en büyüktür). (İki kez okunur ve bu tekbirde müezzin sesine genişlik verir).
- *Lâ ilâhe illallah* (Allah'tan başka ilah yoktur). (Bir defa okunurken tizlerden başlayıp nağmelerle karar perdesinde seyrini tamamlar).

Ezan, vakitlerine göre farklı makâmlarda söylenmektedir. Sabah ezanı Sabâ, Dilkeşhâveran ve Hüseyini makâmlarında okunur bunun yanında diğer ezan vakitlerinden farklı olarak beşinci tekbirden sonra iki kere *es-salâtü hayrun minen nevm* (namaz uykudan daha hayırlıdır) okunur. Öğle ezanı; Uşşak, Rast ve Hicâz makâmlarında okunur. İkinci ezanı Hicâz, Evç ve Nihâvend makâmlarında okunur. Akşam ezanı Segâh, Rast, Hicâz ve Evç makâmlarında okunabilmektedir. Yatsı ezanında Uşşak, Bayâtî, Nevâ, Rast, Evç ve Hicâz makâmlarında okunmaktadır.

Kamet, ikame etmekten gelmektedir ve ayağa kalmak demektir. Camide müezzin tarafından ezanın metniyle okunur. Ezanda okunan beşinci tekbirden sonra “Kad kâmeti’s-salâh” iki kez okunur. Kamet, farz namazlarından önce, namazı geciktirmemek için hızlı ve düz konuşma şeklinde okunur (Ak, 2011, s. 76).

Cumhur müezzinliği, büyük camilerde müezzin sayısının fazla olduğu müezzinlerin katılımıyla namazın öncesinde ve sonrasında okunan mûsikîye verilen isimdir. Namazda imama uymuş bulunana cemaat tarafından işitilemeyeceği ve âmâların göremeyecekleri düşüncesiyle müezzinlerin namaz esnasında rûkû ve secde için okunan tekbirlerin tekrarlanmasıdır (Akdoğan, 2010, s. 213).

Hutbe, cuma ve bayram namazlarında olağanüstü durumlarda ve yılın bazı günlerinde yapılan konuşmadır. Hutbe yapılan yere “minber” konuşmayı yapana ise “hatib” denir. Hutbede ağırlıklı olan kısım hitabet kısmıdır. Allah’a hamd etmek ve Hz. Muhammed’e, ailesine ve ashabına tazim ve Selâm eden duaları makâmlı bir şekilde okurlar (Akdoğan, 2010, s.214).

Mevlîd, Bursa’daki Ulu Cami’nin imamı olduğu bilinen Süleyman Çelebi Hazretleri tarafından 1409 yılında yazılmıştır. Türk edebiyatında özel bir yeri olan mevlid halk arasında yayılmış ve şöhret kazanmıştır. İbadet meclislerinde, doğum, ölüm, evlilik, sünnet, hac ve askerlik dönüşü, gaziler bununla birlikte kandil ve kadir gecelerinde icrâ âdet olmuştur. Edebi form açısından Mesnevî tarzında yazılmıştır. İcra yeri câmiler ve evlerdir (Ak, 2011, s. 101). Mevlîd icrâsı beş bahirden oluşur. Tevhid bahri, ilk kısımdır Cenâb-ı Hakk’ın ulu olmasını ve Allah’ı zikretmenin faziletinden bahseder. Genellikle Sabâ makâmı ile başlamak adet olmuştur. Uşşak, Hüzzam, makâmlarıyla da okunur Hüseyini makâmıyla bitirilir. Veladet bahri, Peygamber Efendimiz’in doğumundan ve o esnada yaşanan olağanüstü olaylar anlatılmaktadır. Rast makamındadır, Uşşak ve Hüzzam makâmlarına geçkiler yapılır. Merhaba bahri, Hz. Muhammed’in doğumuna olan sevinci ve O’nun âlemlere rahmet oluşundan bahsedilir. Hicâz ve nadiren Uşşak makâmında okunur. Miraç bahri, Peygamberimizin Mi’râca çıkışı anlatılır. Uşşak makâmıyla başlanılır bölümüne göre Hicâz, Sabâ, Hüzzam, Hüseyini makâmlarına geçkiler yapılır. Münacât bahri, son kısımdır. Cenâb-ı Hakk’a yalvarış ve yakarıшта bulunulur O’dan günahlarımızın bağışlanması dilenir çeşitli makâmlarda okunur. Bahirler arasında ilâhiler okunur ve çokça salâtü Selâm getirilir. En son

Kur'ân-ı Kerim'den bir Aşr-ı Şerîf okunur. Dualarla mevlîd sona erer (Akdoğan, 2010, s. 215).

İlâhi, Türk Din Mûsikîsinin en çok kullanılan beste formudur. Hem câmilerde hem de tekkelerde okunur. Tasavvufi şiirlerden seçilerek her makâm ve Sofyan başta olmak üzere her usûlde bestelenmiştir. Daha çok Yunus Emre ve Niyazi Mısırî' nin şiirleri bestelenmiştir. Şarkı formuna benzer (Özalp, 2000, s. 111).

Salât, Arapça bir kelime olmakla birlikte dua ve namaz anlamlarına gelmektedir. Allah'tan rahmet ve Selâm dualarını içine alan eserlere yer meydana gelmektedir. Çeşitli makâmlarda bestelenir durak evferi usûlüyle ölçülürler. Cuma, Bayram, Cenâze ve Sabah Salâtı ve Salât-ı Ümmiye çeşitlerinden oluşmaktadır (Akdoğan, 2010, s. 222). Akşam ezanının dışında diğer dört vakitte sabah ezanından önce, öğle, ikindi ve yatsı ezanından sonra verirler. Sabah ezanından yarım ya da kırk beş dakika önce verilen salâ da Dilkeşhâveran makâmı kullanılır (Özalp, 2000, s. 108).

Tevşîh, süslemek anlamına gelen tevşih, mevlîd ve miraciye bahirleri arasında topluca okunmaktadır. Hz. Peygamber'imizin doğumdan ve onun vasıflarından bahseden bir formdur (Akdoğan, 2010, s. 228). Tevşih ilâhileri murabba yapısında bestelenirler. İlâhilere göre daha grit, san'at çizgisi yüksek ve icrâsı tecrübe gerektiren düzeyli bir formdur (Yavaşca, 2002, s. 676). Çoğunlukla Evsat , bazen Sofyan, Yürük Semâî, Devr-i Hindî, Düyek, Muhammes, Devr-i Kebîr, Çenber, Fahte, Hafif usûllerinde bestelenirler.

Tesbîh, "Subhannallah" tesbihatını çekerek Cenâb-ı Hakk'ı yücelten eserlere denir (Akdoğan, 2010, s. 229). Her makâmda bestelenebildiği gibi Sofyan ve katları başta olmak üzere her usûlde de bestelenebilirler. Güftelerinde Allah'ın doksandokuz ismi (Esmâü'l Hüsnâ) yer alır.

Mahfel sürmesi, bestesinin kime ait olduğu belli olmayan, makâm seyri, müezzinlerin ses üslubu ve tavır yönüyle mûsikî bilgisi ve yeteneğine bağlı olan bu geleneksel icrâyâ denir. Mahfel sürmesi adını Mehmet Suphi Ezgi vermiştir (Ak, 2011, s. 89). Vakıt namazlarının sonunda müezzinin tesbihatten ve duadan önce ayrı ayrı okuduğu bölümdür.

Temcid, arapça “mecd” kökünden gelen ululamak ve büyülemek anlamlarına gelir. Ramazan gecelerinde minâreden müezzin tarafından okunur, münâcât kısmı ile son bulur (Koca, 2017, s. 96). Segâh makâmıyla bestelenmiş şekliyle okunur genellikle sık sık tekrar eden melodi cümlelerinden oluşur. Cumhur olarak okunan bölümleri vardır. Çoğu kez Durak Evferi ile bestelendiği gibi başka usûllerle bestelenebilir (Özalp, 2000, s. 111). İki bölümden oluşur. Birinci bölümü bestelenmiş olanlara temcîd, doğaçlama olarak okunan ikinci bölüme münâcaat denir (Ak, 2011, s. 83). Mutasavvıf şairlerle divan şairlerinin Allah’a yalvarışlarını dile getiren şiirlerdir. Mûsikî bilen ve güzel sesli kimselerce birçok makâm çerçevesi içinde irticalen seslendirilirler (Özalp, 2000, s. 109).

Na’t, Tasavvuf ve Divan Edebiyatı şairlerinin Hz. Muhammed’i övme ve O’ndan şefaât dileme amacıyla yazmış oldukları şiirlerdir (Özalp, 2000, s. 109). Cuma namazları ve Bayram namazları kılınmadan önce Kur’ân-ı Kerim okunur daha sonra na’t okunur. Öztuna’nın (2006) belirttiği gibi na’t, hâfız tarafından tekkelerde, zikir bölümlerinde Kelime-i Tevhîd ile İsmi-Celâl arasında okunur.

Tekbîr, Cenâb-ı Hakk’ın büyüklüğünü ifade etmek ve yüceltmek anlamındadır (Akdoğan, 2010, s. 245). Bayram günlerinde farz namazlarından sonra ve Kur’ân hatipleri sırasında sûreler arasında okunur. Segâh makâmında usûlsüz olarak okunan bu eser İtri tarafından bestelenmiştir. Daha sonra Durak Evferi usûlünde kaydedilmiştir (Ak, 2011, s. 92).

Miraciye, Hz. Peygamber Efendimizin anne ve babasını konu alan, Mi’rac mucizesini anlatan ilâhi tarzında eserlerdir. Altı bölümden oluşur. Bunların her birine ‘bahir’ adı verilir. Her bir bahir ayrı makâmda bestelenmiştir. Bazen ‘Durak’ usûlü ile okunan bu büyük formulu eserler bazen de usûlsüz olarak icrâ edilmektedir (Ak, 2011, s. 134).

Durak, Hz. Allah’ın yüceliğini, kudretini konu alan, tekkelerdeki zikir molalarında okunduğu için bu ad verilmiştir. Serbest olarak ve doğaçlama okunan ilâhilerdir. Güfte aralarında “hak, dost, ya hu, ya hak, hu” gibi lafzi terennümler okunur. Güfteleri dörtlüklerden oluşur, form anlayışı açısından murabba besteler gibi işlenmektedir (Ak, 2011, s. 143). Hem arûz ölçüsüyle hem de hece ölçüsüyle yazılmış şiirlerden bestelendiği görülmektedir (Çakır, 2017, s. 108).

Mersiye, cenazeden sonra okunan mevlidler arasında vefat eden kişilerin hatıralarını yâd eden konuları içerir (Ak, 2011, s. 142). Besteli ve bestesiz şekilde okunurlar. Çoğu Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesini anlatmak maksadıyla farklı makâm ve usûlde bestelenmiş eserlerdir (Çakır,2017, s.109).

Kaside, genellikle din ve devlet büyüklerini övmek için, arûz vezniyle yazılmış şiirlerden oluşan bir formdur. Bir kişi tarafından bir makâm veya makâmlar çerçevesinde serbest olarak irticâlen okunur (Turabi-Koca, 2017, s. 127).

Nefes (Ak, 2011) de bahsedildiği gibi, Hz. Peygamber efendimiz ve Hz. Ali'yi konu alan, Bektaşî şairler tarafından yazılmıştır. Türk halk müziği tarzında okunur ve Bektaşî tekkelerinde okunur. Ayrıca Âyîn esnasında yapılan raks çeşidine, Mevlevîlik'te 'semâ' denildiği gibi Bektaşilikte de 'semâh' denilir.

4. TÜRK MSİKİNDE USL ve ARZ

4.1. Usl

4.1.1. Tarihsel Süreçten Günümüze Usl Tanımları

Türk Msikisinde usller konusu tüm nazari kitaplarda perde ve makm konuları gibi ana başlık olarak ele alınmış, yazılışları ve açıklamaları ile belli kurallar çerçevesinde ortaya konulmuştur.

Türk Msikisi nazariyatılarının, edvr adı verilen nazariyat kitaplarında geçen ‘usl’ kavramının çeşitli şekillerdeki tanımlarına yer verilmiştir. İlk olarak en eski Türk Msikisi nazariyatılarından El-Kindi’de usl, ika olarak adlandırılmakta, Abdülkadir Meragalı’ya göre ise, usller konusu ‘devirler’ olarak geçmektedir. Bu tanımın hatırlattığı ‘devir’ kavramı döngüyü işaret etmektedir ve usl ile bağlantısı noktasında sistemli bir ilişki olduğunu (rneğin, bir eser içerisinde hangi zamanda olursa olsun devam eden ritm kalıbının kendi dairesi içerisinde devretmesini) göstermektedir. İbn Sin ‘ya göre İk, vuruşların zamanı için takdir edilmiş herhangi bir ölçüdür (Turabi, 2013, s. 64). Burada l kuralının hatırlattığı usln, güftede ki karşılığı vezin ile doğrudan ilişkisi göze çarpmaktadır. Safiddin El Urmev’nin şerefiyye Rislesi’nde İk’nın tanımı, belirli zamanların araya girdiği vuruşlar topluluğudur. Bu vuruşlar bir takım oranlara ve birbirine eşit devirlere sahiptirler. Bu devir ve zaman sürelerinin eşit olduğu insan tarafından hissedilebilir” şeklinde (Arslan, 2007, s. 91). Msikinin terzisi ve ölçüsüdür diyen Kantemir, msik de zamanı ve bunun nota ile ifadesini  ayrı vezin mertebesi ile açıklamıştır. Uzun kısa ve en kısa olarak  farklı sreye denk gelen vezn-i kebir, vezn-i sağir ve vezn-i asgar-s-sağirdir (Popescu-Judet, 2000, s. 47).

Kantemiroğlu notasında ölçü çizgisi kullanılmaz, dolayısıyla bir usl devrinin tam olarak nerede bittiğini tespit edebilmek için eserin hangi vezinde yazıldığını bilmek gerektiği belirtilir (Ekinci, 2015, s. 92). Bu durumda usl-vezin ilişkisinin tesbiti güftenin tahlili ile çözülebilmektedir. Çünkü güfte, vezin kalıbını belirlemektedir. Vezin kalıbının, usl devrinin bitişine eşit olması ise, usl ve vezin arasındaki doğru orantılı ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır.

Abdûlbâki Nâsır Dede usûlü, ölçülü nağmelerin ölçüldüğü vuruşların, belirli bir sayıya göre biraraya getirilmesiyle oluşan bütünlük olarak tanımlarken Vuruş, ölçülü nağmeler oluşurken, bu nağmelerin sayısı, kesri ve aralarındaki açıklığın sayısı için ölçü olarak alınan zamanı belirlemek için kullanılan deyimdir (Tura, 2006, s. 68).

Rauf Yekta melodiye tatbik edilen hareketlerin ve sayıların arasındaki âhenktir şeklinde usûlü tanımlarken, Suphi Ezgi “Düzüm veya ika zamanın muntazam nisbetler dâhilinde müddetlere ayrılmasıdır, ayrıca bir tarifle düzüm zamanın muntazam nisbetli müddetlerinden tertip edilmiş takımlardır” şeklinde tanımlamıştır (Yekta, 1986, s. 95).

Hüseyin Saadettin Arel’e göre “usûl, kalıp halinde tespit edilmiş ölçüdür” (Akdoğan, 1993, s. 62-64).

Hurşit Ungay usûlü, “Zamanın belirli aralıklar içerisinde sürelerle ayrılmasıdır. Zamanda parçalanmış kalıplar, düzgün oranlı sürelerden düzenlenmiş kümelerdir” şeklinde tanımlar (Ungay, 1981, s. 4).

Türk Mûsikîsinde usûller küçük ve büyük usûller olmak üzere ikiye ayrılır. Tüm usûller yapı olarak basit veya bileşiktirler. 2-15 zamanlı usûller küçük usûllerdir, 16-120 zamanlı olan usûller büyük usûllerdir. 2 zamanlı Nim Sofyan ve 3 zamanlı Semâî (vals) usûlleri basit, 4 zamanlı Sofyan ve 4’ten daha büyük zamanlı usûllerin yapıları bileşiktir. Usûl darpları alt alta gelecek şekilde çift çizgide yazılırlar. Üst çizgi sağ eli ve ‘düm’ kâsesini, alt çizgi sol eli ve ‘tek’ kâsesini gösterir. Türk Mûsikîsinde usûller, eller ile dizlere vurulur veya bir ritm enstrümanının ‘düm’ ve ‘tek’ darbalarına göre ritm icrâcısı tarafından çalınır. Sağ el kudümün ‘düm’ kâsesini ve kuvvetli vuruşları, sol el ‘tek’ kâsesini ve zayıf vuruşları temsil eder.

Meşk denilen öğretim yönteminin vazgeçilmez unsurunu oluşturan usûl, öğrenilirken talebe kesinlikle notasız, sadece usûlü hafızaya alıp dizinde vurarak eserin icrâsını öğrenir. Sağ ve sol elle dizlerini kudüm itibar ederek vurur (Behar, 2014, s. 19). Eğitimin ana unsurlardan birini oluşturan usûlü, öğrenci hafızasına alırken öğrenilecek olan eserin omurgasını zihnine yerleştirmiş olmaktadır. Böylece usûl kalıbının ezberi hafızayı da güçlendirmiş olmaktadır. Daha sonra eserin melodik cümleleri ve güftesi ile eserin öğrenimi tamamlanmış olmaktadır. Usûl, makâm ve güfte Türk Mûsikîsi eserleri için üç temel unsuru

oluşturmaktadır. Meşk sistemi, usûl konusunun besteleme teknikleri açısından nasıl olması gerektiğine de ışık tutmaktadır. Bu anlamda bestecilik açısından usûl önem arz etmektedir. Besteci önce usûlî ana kriter olarak seçmekte daha sonra melodik yapıları usûl kalıbının üzerine yerleştirmektedir. Buna göre sözlü eserler için seçilen güfte, usûl kalıbına uygun bir vezinde yazılması veya yazılmış başka bir şiir seçiminde tercih sebebi olmasındır.

Usûller konusunun ilgili başlığı olan Velvele'nin ise, Türk müziğindeki karşılığı 'süsleme' dir (Yarkın, 2017, s. 9). Ana kalıpta vurulan usûllerin icrâ edilen eserin melodi parçalanmalarına uyum sağlaması amacı ile kalıbın dışına çıkmadan daha fazla darplardan oluşacak şekilde süsleyerek çalmak anlamına gelmektedir. Darp sayıları daha çok parçalandığı için daha fazla darp sesi duyulur. Kalıp içinde çalınan daha fazla darb vuruşlarını temsil eden 'velvele' melodinin bestelenme şekline göre, ritm icrâcısının içindeki duyguya göre, eserlere coşku, âhenk katmasıyla uyumu açısından birçok varyasyonla icrâ edilebilir. Hatta bazen bu çeşitlilik, usûl kalıbı içindeki bir veya daha fazla zamanın mûsikîde 'es' yerine geçen sessizliği olabilmektedir.

Gültek'in (1996) icrâcılar, âyînhanlar ve bestecilerle olan röportajında Mevlevî Âyînlerinde kullanılan usûllerin velvele ile kullanımlarının semâya canlılık, hareket, coşku, semâya bir zenginlik katması için doğru orantılı olarak icrâyâ yansıdığını belirtmişlerdir.

4.1.2. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde Kullanılan Usûller

Araştırmanın konusunu ilgilendiren usûller, analiz bölümünde üstte ana kalıp tek çizgide altta velvelesi çift çizgide olmak üzere Selâm sırasına göre yazılmış ve hece darplarına yerleştirilmiştir. Tablo 2'de Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde Selâmlarına göre kullanılan usûller verilmiştir;

Tablo 2. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde Kullanılan Usûller

ÂYÎNLER	USÛLLER			
	I.Selâm	II. Selâm	III. Selâm	IV. Selâm
1. Acem-Kürdî Âyîni Şerîfi	Düyek 8/8	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
2. Muhayyer Âyîni Şerîfi	Devr-i Revân 14/8	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
3. Sâz-kâr Âyîni Şerîfi	Devr-i Revân 14/8	Ağır Evfer 9/4	Frenkçin 12/2 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
4. Mâhur Âyîni Şerîfi	Ağır Düyek 8/4	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
5. Dilkeşâverân Âyîni Şerîfi	Devr-i Revân 14/8	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
6. Şehnâz-Bûselik Âyîni Şerîfi	Devr-i Revân 14/8	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
7. Şevk-efzâ Âyîni Şerîfi	Devr-i Revân 14/8	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4
8. Şeddisabâ Âyîni Şerîfi	Devr-i Revân 14/8	Ağır Evfer 9/4	Devr-i Kebîr 28/4 Aksak Semâî 10/8 Yürük Semâî 6/8	Ağır Evfer 9/4

Tablo 2’de Acemkürdî ve Mâhur Âyînlerinin I. Selâmlarında Düyek ve Ağır Düyek, bunların dışında kalan I. Selâmlarda Devr-i Revân usûllerini kullanıldığı, II. ve IV. Selâmlarında Ağır Evfer usûlünü kullanıldığı, III. Selâmlarında Devr-i Kebîr, Aksak Semâî, Yürük Semâî sadece Sazkâr Âyîninde Devr-i Kebîr yerine Frenkçin usûlleri ile bestelendiği görülmektedir.

4.2. Arûz

Divan edebiyatı şiirinde âhengi yani uyumu oluşturan vezin biçimine arûz denir. “Çadırın orta direği” manâsına gelen arûz, Türk Mûsikîsinin içindeki nağmeleri ayakta tutan usûller gibi, divân şiirini de ayakta tutan en büyük unsurdur (Pala, 2018, s. 28-29). İlk olarak arûzu bulan ve geliştiren Halil b. Ahmed el-Ferâhidî’dir. Basra’da doğmuştur ve Arap dili, edebiyatı üzerine ilim tahsil etmiştir (Yanık, 2014, s. 99). Arap kültüründen etkilenen İran şiiri daha sonra Afgan, Pakistan, Türk ve nadir olarak Hint şiirlerine de yansarak edebiyatlarında kullanılan bir nazım biçimi olmuştur.

Arûz vezni hecelerin uzunluk ve kısalıklarına göre kapalı ve açık olarak belirtilmektedir. Arapçada ki temel harfler ünsüz harflerdir. Bu harfler harekesiz ya da harekeli olurlar. Harekesiz olan harflere sâkin, harekeli olanlara müteharrik denilmektedir. Kelimeler bu harekeli ve harekesiz harflerle biten hecelerin birleşmesinden oluşur. İki harfin birleşmesine Sebeb (ip) üç harfin birleşmesine Veted (kazık) denir. Sebeb ve Veted’den dört türlü hece yapısı oluşmaktadır;

1) Sebeb-i hafîf (hafif sebeb): Bir harekeli ikincisi harekesiz iki harfin birleşmesinden oluşur. Türkçedeki kapalı hecelere denk gelmektedir ve (_) işareti ile gösterilir. (gel, sen. vb.)

2) Sebeb-i sakîl (ağır sebeb): İki harekeli harfin birleşmesinden oluşur. Türkçedeki açık hecelere denk gelmektedir ve (.) işareti ile gösterilir (ge le, si ze... vb.).

3) Veted-i mecmû (birleşmiş veted): İlk ikisi harekeli, üçüncüsü harekesiz olan üç harfin birleşmesinden oluşur. Türkçedeki ilki açık, ikincisi kapalı iki heceye denk gelmektedir ve (_) işareti ile gösterilir (ge len, si zin... vb.).

4) Veted-i mefrûk (ayrılmış veted): İlk harekeli, ikincisi harekesiz, üçüncüsü harekeli olan üç harfin birleşmesinden oluşur. Arapça ve Farsçadan Türkçeye geçmiş uzun ünlüleri de kapsayan (yâni şapkalı ünlüler â, û, î... vb.) bir kapalı bir açık heceye denk gelmektedir ve (_ .) işareti ile gösterilir (gel di, dî de... vb.).

Dört ya da beş harfin birleşmesiyle oluşan şekillere fâsıla denir. Sebeb, veted ve fâsıladan oluşan hece birleşimlerine ‘Tef’ ile, Ef’ ile, Tef’ il veya Cüz’ denir (İpekten, 2018, s. 132-133).

Hecelerine göre tef’ ileler aşağıdaki gibi belirtilir ;

Tek heceli ‘Fa’ ,

İki heceli ‘Fa’ ul’ veya ‘Fa’ lün’ ,

Üç heceli ‘Mef’ ûlü’ , ‘Fe’ ilün’ , ‘Fâ’ ilün’ , ‘Faûlün’ (Fe’ ûlün) , ‘Mef’ ûlün’

Dört heceli ‘Fâ’ ilâtün’ , ‘Fe’ ilâtün’ , ‘Fâ’ ilâtü’ , ‘Mefâ’ îlü’ , ‘Mefâ’ ilün’ , ‘Mefâ’ ilün’ , ‘Müfte’ ilün’ , ‘Müstef’ ilün’ , ‘Mef’ ûlâtü’ ,

Beş heceli ‘Müstef’ ilâtün’ , ‘Mütefâ’ ilün’ , ‘Müfâ’ aletün’

Bu tef’ ilelerinin çeşitli şekillerde birleştirilmesiyle büyük vezin kalıpları ortaya çıkar. Bunların sınıflandırılmasına, ‘ bahirler ya da daireler’ denir. Arûz, 4 daire ve 14 bahir üzerine kurulmuştur. Her dairede bulunan kalıplar şu şekildedir:

1) Daire-i Mu’telife’de 3 bahir vardır.

- a) Hezec bahri (12 kalıp bulunmaktadır)
- b) Recez bahri (7 kalıp bulunmaktadır)
- c) Remel bahri (13 kalıp bulunmaktadır)

2) Daire-i Muhtelifi’de 4 bahir vardır.

- a) Münserih bahri (2 kalıp bulunmaktadır)
- b) Muzâri‘ bahri (3 kalıp bulunmaktadır)
- c) Muktedâb bahri (1 kalıp bulunmaktadır)

- d) Müctess bahri (2 kalıp bulunmaktadır)
- 3) Daire-i Mütenevvi‘a’da 4 bahir vardır.
 - a) Serî‘ Bahri (4 kalıp bulunmaktadır)
 - b) Karîb Bahri(1 kalıp bulunmaktadır)
 - c) Cedîd Bahri (2 kalıp bulunmaktadır)
 - d) Müşâkil Bahri (1 kalıp bulunmaktadır)
- 4) Daire-i Müttefika’da 3 bahir vardır.
 - a) Müttekârib Bahri (4 kalıp bulunmaktadır)
 - b) Mütedârik Bahri (3 kalıp bulunmaktadır)
 - c) Kâmil Bahri (4 kalıp bulunmaktadır) (Dilçin, 1983, s. 19-35).

Arûzun kuralları şu şekildedir;

- 1) Açık hece ile biten mısra sonundaki heceler her zaman uzun kabul edilir. Bu durumda her mısra sonundaki hece kapalı sayılır.
- 2) Açığa denk gelen heceyi kalıp gereği kapalıya denk geliyorsa bu hece kapatılır. Mûsikî nağmesinde de uzatılarak okunmuş olur. Usûl de ise, birim zaman sayılarak uygun şekilde vurulur. Bu kurala ‘imâle’ denir.
- 3) Kapalıya denk gelen heceyi kalıp gereği açığa denk geliyorsa bu hece açılır. Mûsikî nağmesinde daha kısa okunduğu gibi usûl de de zaman kısa tutulur. Bu kurala ‘zihaf’ denir.
- 4) Ulama anlamına gelen Vasl kuralı, ünsüz ile biten kelimeyi ardından gelen ünlü harfe bağlamaktır. Bu durumda kapalıya denk gelen hece ulama yani ‘vasl’ ile açılmış olur.
- 5) Uzatma anlamına gelen Med kuralı, iki kapalı hece arasında, kalıp gereği bir açık hece olması gerektiğinde, sonu bir uzun ünlü ve bir ünsüz ile biten ilk heceyi iki hece sayacak şekilde uzatılması dolayısıyla mûsikî nağmesinde de uzun okunmasıdır.

4.2.1. Mûsikî ve Arûz Vezni

Arûz, nazım âhengini işlerken mûsikî, ses âhengini işlemektedir. Arûz ile Mûsikî arasındaki ilişkide mevzû ve âhenk açısından birçok benzerlikler vardır. Arûza, başka bir deyişle, nazım mûsikîsi denilebilmektedir (Belviranlı, 1995, s. 35). Arûz vezniyle yazılmış şiirler; Âyînler, ilâhiler, gazeller, marşlar şeklinde bestelenmişlerdir. Arûzun niteliklerini

gerektiği gibi anlayabilmek için, mûsikî ile olan ilişkisini bilmenin önemli olduğu söylenebilir.

Vezin, bir ölçü içerisinde bulunan birim nota adedine, yani melodi yoğunluğuna dayanan bir ölçektir (Ekinci, 2015, s. 92). Ses ve nağmelerin, birbiriyle uyumlu şekilde sıralanması ile besteler meydana gelir. Mûsikîde nağmelerin, seslerin tesbiti nota ile yazıldığı gibi, arûzda da nazım âhenginin tesbîti tef'ile veya vezin adı verilen belli kelime isimlerinin şemaları veya modelleriyle olmaktadır. Tef'ile kalıplarda, mısralar beyitler içinde yer alırlar. Belviranlı, ses âhenginin bütün husûsiyet ve kâideleriyle anlatan ilimin mûsikî olduğu gibi, nazım âhenginin de en ince usûl ve kâideleriyle tesbit edip gösteren ilmin Arûz olduğunu belirtmiştir (Belviranlı, 1995, s. 44).

4.2.2. Usûl ve Arûz Vezni

Îkâdaki vuruşlar bir söz oluşturan harflerle ortaya konulmuş ise 'şiişel' olur. Şiir, kesinlikle îkâ'nın ta kendisidir (Turabi, 2013, s. 64). Ibn Sinâ'nın burada şiiri oluşturan güftenin, vuruşların günümüzdeki karşılığı olan usûller ile olan ilişkisine dikkat çekmektedir.

Mûsikî de usûlleri meydana getiren, bir ölçüdeki notaların toplam değerleri darb adetlerine eşittir. Arûzda da bahirleri oluşturan, tef'ilelerin aynı mısra veya beyit içindeki sayılarını oluşturan cinsler ve sayılardır.

Darb adedine göre usûller meydana geldiği gibi, arûzda da tef'ilelerin bir mısra veya beyit içindeki cins ve sayılarına göre "Bahirler" meydana gelir. Mûsikî de usûller darb âdetine göre nasıl çeşitli adlar almışsa arûz da da bahirler sayılarına göre Hezec, Recez, Remel, Münserih, Müctess, Serî bahirleri gibi isimler almışlardır.

Mûsikî de özellikleri birbirine benzeyen veya aynı kökten türemiş olan usûller, birlikte bir grup teşkil ederler, hatta edvâr adı verilen eski nazarî kitaplarda ika konuları dairesel gruplandırmalar ile incelenmektedir. Bunun gibi arûzda da, birbirine yakın olan veya aynı kökten çıkan bahirler bir grup veya daire teşkil ederler. Ayrıca hece yapılarında 'hafif sebeb', 'ağır sebeb' gibi adlandırılan, bahir adlandırmalarında da görülmekte olan 'remel' gibi ifadeler nazarî kitaplarda usûl konuları içerisinde karşılaşılan isimlendirmelerin bazı usûl

isimleri çağrıştırması göze çarpmaktadır, hatta usûllerin bu isimleri doğrudan vezin kalıbıyla ilişkili olarak almış olabileceği düşünülmektedir.

4.2.3. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerindeki Arûz Bahri ve Vezinleri

Aşağıdaki tabloda Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde kullandığı güftelerin, arûz bahri ve vezinlerine yer verilmiştir;

Tablo 3. Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerindeki Arûz Bahri ve Vezinleri

Âyînler	Selâmlar	Bahri	Vezni
1. Acem-Kürdî Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
		Hezec	Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fa'ülün
		Hezec	Mef'ûlü /Mefâ'ilü / Mefâ'ilü/ Fa'ülün
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
		Recez	Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün
	III.	Hezec	Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Hezec	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fa'ülün
		Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ül
		Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ülün
4. Muhayyer Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
		Hezec	Mef'ûlü/Mefâ'ilü /Mefâ'ilü /Fa'ul
	III.	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
		Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mefâ'ilü / Fa'ül
		Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ül
2. Sâz-kâr Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Hezec	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
		Recez	Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün
	III.	Hezec	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Muzârî	Mef'ûlü / Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
		Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ül
		Recez	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün

Âyınlar	Selâmlar	Bahri	Vezni
3. Mâhûr Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Recez	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün
		Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ülün
		Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mefâ'ilü / Fa'ül
		Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ül
5. Dilkeşhâverân Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
		Hezec	Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'ülün
		Hezec	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ülün
		Sekt-i Melih	Mef'ûlün/ Fâ'ilün /Fe'ülün
		Seri'	Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün
		Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilü /Mefâ'ilü/ Fe'ülün
6. Şehnâz-Bûselik Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Hezec	Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'ülün
		Muzâri	Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/Fâ'ilün
		Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
		Recez	Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/ Müstef'ilün
	III.	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Recez	Müfte'ilün/ Mefâ'ilün/ Müfte'ilün/ Mefâ'ilün
		Muzârî	Mef'ûlü / Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
		Sekt-i Melih	Mef'ûlün/ Fâ'ilün /Fe'ülün
		Seri'	Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün
7. Şevk-efzâ Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Seri'	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün
		Müctesss	Mefâ'ilün/Feilâtün/ Mefâ'ilün/Feilün

Âyînler	Selâmlar	Bahri	Vezni
8. Şeddisabâ Âyîni Şerîfi	I.	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün
	II. ve IV.	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün
		Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
		Seri'	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün
		Hezec	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
		Müctesss	Mefâ'ilün/Feilâtün/ Mefâ'ilün/Feilün

Tablo 3'de Zeki Atkoşar'ın Mevlevî Âyînlerinde kullandığı güftelerin arûz bahri ve vezin kalıpları, her bir Âyîni Şerîf'in Selâmlarına göre ayrılarak gösterilmiştir. II. ve IV. Selâmlarda kullanılan güfteler aynı olduğu için bahir ve vezin kalıpları aynı satırda belirtilmiştir.

5. ZEKİ ATKOŞAR

5.1. Zeki Atkoşar'ın Hayatı

20.yy bestekârlarından olan Zeki Atkoşar, Türk Mûsikîsi ve Mevlevî Âyînî besteciliğinde önemli katkıları olan bir sanatçıdır. Eskişehir'de 1954 yılında doğmuştur. Eskişehir'de Pilot Binbaşı Ali Tekin İlkokulu'nda eğitimine başlayan Atkoşar, ortaokul ve lise eğitimini parasız yatılı olarak Bursa'da Erkek Lisesi'nde tamamlamıştır. Eskişehir'de İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Kimya Mühendisliği Yüksekokulu'ndan 1978 yılında mezun olmuş ve özel sektörde bir süre çalıştıktan sonra, 1984 yılında Anadolu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde uzman olarak göreve başlamıştır. 1988 yılında Analitik Kimya Alanı'nda yüksek lisansını, 1994 yılında doktorasını tamamlamıştır, 2002 yılında doçent, 2010 yılında profesör ünvanlarını almıştır. 2018 yılı Ağustos ayında Anadolu Üniversitesi'ndeki görevinden emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra da Anadolu Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Müziği Bölümünde, Türk Din Mûsikîsi ve Türk Müziği usûlleri dersleri vermeye devam etmektedir. Zeki Atkoşar evli ve 1 çocuk babasıdır.

Zeki Atkoşar, 1974 yılında mûsikî alanındaki amatör çalışmalarına Eskişehir Mûsikî Derneği'nde başlamıştır. 1979'da Konya Turizm Derneği tarafından gerçekleştirilen Mevlevî Âyînî Beste Yarışması'nda Atkoşar, 3.lük ödülü almıştır. Aynı dernek tarafından 1984 yılında gerçekleştirilen diğer bir yarışmada da 2 adet 2.lik ödülüne layık görülmüştür. 1996 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından Dede Efendi'nin 150. ölüm yıldönümü münasebetiyle düzenlenen beste yarışmasında da 1.lik ve 2.lik ödülleri kazanmıştır. Çeşitli yarışmalarda kazandığı ödül, mansiyon ve teşvikler bulunmaktadır (Bayrakçı, 2012, s. 76).

5.2. Zeki Atkoşar'ın Sanatı

Zeki Atkoşar'ın ud ve kudüm çaldığı bilinmekle birlikte kendisi daha çok besteciliği ile ön plana çıkmış bir sanatçıdır. Ayrıca Âyîn besteleriyle günümüz 20.yy sonrası bestekârlarına da yol göstermektedir. Atkoşar, Gültek (1996) tarafından yapılan sanatta yeterlik tezinde usûllerle vezinler arasındaki bağlantı ve Âyînî Şerîflerdeki prozodi anlayışına ilişkin görüşlerini şu sözlerle ifade etmektedir;

“Arûz vezinleri ile mûsikî usûlleri arasındaki ilişki öteden beri bilinir (Hattâ arûzun bizzat kendisi bir mûsikî usûlü havasını taşır). Buna bağlı olan prozodi konusu elbette burada da önem taşımaktadır. Örneğin Acemkürdî’nin 1. Selâmındaki “Ben bilmez idim gizli ayân hep sen imişsin” mısraındaki “ayân” kelimesi, bestede “âyân” şekline girmiştir ki, bu durum gözden kaçırdığım hatalardan birisidir. Daha sonrakilerde böyle bâriz prozodi hatalarına düşmemeye oldukça dikkat ettim. Çünkü prozodi yanlışlıkları, anlam değişmelerine de neden olabilmektedir.”

Nitekim bu hassasiyeti ile eserlerinde gösterdiği prozodik uyumlar, usûl hâkimiyeti ve edebi bilgilerinin güçlü olduğunu göstermektedir. Zeki Atkoşar, Bayrakçı (2012) yüksek lisans tezinde; edebiyat bilgisine sadece bestecilik ile ilgilenenlerin değil herkesin ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte edebiyatla ilgili şunları paylaşmıştır;

“Edebiyat herkese lazımdır, çünkü edepten geliyor. Edep de bedii duygularla alakalıdır ve yüksek duygular lazımdır. “Bediyyat” ise ancak ibda edilecektir ve onu yaptığınız zaman “el-mübdî” ismi tecelli edecektir. Eğer böyle bir tecelli oluyorsa, zaten “bediyyat” ibda ediliyordur ve yüksek bir eser ortaya çıkacaktır.”

Yukarıda belirtildiği gibi; edebiyat bilgisi kadar edep, görgü, bilgi, yetişme tarzı ve ahlâk gibi unsurlara da önem verdiğinin altını çizmektedir.

2013 yılında T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Müdürlüğü Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu, Şeb-i Arus ihtifallerinde Atkoşar’ın 1984 Konya Turizm Derneği Âyîni Şerîf yarışmasında 2.lık ödülü alan Mâhur Âyîni icrâ edilmiştir. Zeki Atkoşar’ın kudümzen olarak katıldığı bu program, 2014 yılında aynı topluluk ile Anadolu Üniversitesi’nde ‘Mevlânâ’yı Anma Gecesi ve Semâ Gösterisi’ adı altında ve İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu ile de Yenikapı Mevlevîhanesinde tekrar icrâ edilmiştir.

Aralık 2014 yılında T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü İstanbul Devlet Türk Müziği Araştırma ve Uygulama Topluluğu tarafından yapılan ‘Klâşîğin İzinde... Besteleriyle Zeki Atkoşar’ ismiyle yayınlanan albüm çalışmasının sanat yönetmenliğini Güzel Sanatlar Genel Müdürü Doç.Dr. Murat Sâlim Tokaç yapmıştır. Mâhur Âyînin de yer aldığı bu albümün içerisinde Atkoşar’ın çeşitli formlarda eserleri bulunmaktadır.

Zeki Atkoşar, 2015 yılında TRT Ankara Radyosu tarafından düzenlenen yapımcılığını Kahraman Özlü, Güler Basu Şen ve Coşkun Bağır’ın yürüttüğü ‘Saklı Besteler’ adlı Türk

Mûsikîsi programının danışmanlığını yapmıştır. Elde mevcut olan ancak notaları okunacak durumda olmayan ya da eski Türkçeden günümüz Türkçesine çevrilmediği için bugüne kadar terennüm edilmemiş ve sunulmamış yaklaşık 1500 eseri günümüz Türkçesine çevirmiş ve hattat titizliğinde notaya dökmüştür. Aynı zamanda Atkoşar, program başında çalınan anons müziğini de bu programa özel olarak kendisi bestelemiştir. Çeşitli makâmlarda sözlü ve sözsüz eserlerin yer aldığı bu program 2015 yılı boyunca 15 günde bir olmak üzere toplam 43 bölüm olarak çekilmiş ve TRT Radyonağme’de yayınlanmıştır.

5.3. Zeki Atkoşar’ın Eserleri

Zeki Atkoşar’ın, Acemkürdî, Mâhur, Muhayyer, Sazkâr, Şeddisabâ, Şehnâz-Bûselik ve Şevk-efzâ makâmlarında 8 adet Mevlevî Âyînî vardır. Bunun haricinde sözsüz eser besteleri de bulunan sanatçının TRT repertuarında kayıtlı çeşitli formlarda 14 eseri bulunmaktadır. Ayrıca aşağıdaki tabloda Zeki Atkoşar’ın Mevlevî Âyînleri dışında kalan sözlü eserlerine yer verilmiştir;

Tablo 4. Zeki Atkoşar’ın Mevlevî Âyînleri Dışında Kalan Eserleri

Eser Adı	Form	Makâm	Usûl
1. İşidin ey yarenler kıymetli nesneler aşk (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Acemaşîran	Sofyan
2. Salkım söğüt gibi eğilim ayaklarına (Güfte: Güray Atkoşar)	Şarkı	Acemaşîran	Düyek
3. Mesnevî şevkini eflake çıkarmış nay’ız (Güfte: Yahya Kemal Beyatlı)	Beste	Acembûselik	Çifte Düyek
4. O mağrur gözlerin sevdaya hiç kanmaz mı zannettin (Güfte: Güray Atkoşar)	Şarkı	Acembûselik	Aksak Semâî
5. Eline ermez elim ancak ayağın tutmada (Güfte: Mevlânâ Rubailerinden çeviri)	Şarkı	Bayât-i Araban	Aksak
6. Boş yere geçmiş ömürler, bunca gam, bunca emek (Güfte: Zeki Atkoşar)	Şarkı	Beste Isfahan	Ağır Aksak
7. Hak bir gönül verdi bana ha demeden hayran oldu (Güfte: Yunus Emre);	İlâhi	Bestenigâr	Değişmeli Sofyan
8. Bezm-i ihvan bize Gülşen gibi hüsn ü anıdır (Güfte: Zeki Atkoşar)	Şarkı	Bestenigâr	Aksak
9. Gönül bir buğday gibi (Güfte: Mevlânâ’dan çeviri)	Çocuk Şarkısı	Bûselik	Nim Sofyan
10. Ettiler dost nazarında (Güfte: Feyzi Halıcı)	Fantezi	Bûselik	Nim Sofyan
11. İstesem bir buse vermez Bûselik’ten nev-civan (Güfte: Zeki Atkoşar)	Kâr-ı Natık	Bûselik	Ağır Aksak
12. Bahçeler yaprakla dolmuş, sonbaharın cilvesi (Güfte: Zeki Atkoşar)	Şarkı	Bûselik	Müsemmen

13. Sensin Kerim, sensin Rahim, Allah sana sundum elim (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Dügâh	Sofyan
14. Bir nazarda kalmayalım (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Evç	Sofyan
15. Haktan bana nazar oldu (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Evç	Sofyan
16. Vefâ görmeden ölürsem eğer ben gülizârımdan (Güfte: Fatih Sultan Mehmet)	Ağır Semâi	Evç	Aksak Semâî
17. Dûçar-ı elem olsa da ister yine harı (Güfte: Zeki Atkoşar)	Kâr	Ferahnâk- Aşîran	Hafif
18. Arayı arayı bulsam izini (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Hicâz	Sofyan
19. Varsam bir amile sorsam hilimi (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Hicâz	Sofyan
20. Nidem ben bu gönül ile benim ile bir dem durmaz (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Hicâz	Evsat
21. Daim gözün aydın ola ey hemdem-i canım (Güfte: Mustafa Tahralı)	Kâr-ı Natık	Hicâz	Değişmeli
22. Güller ki bütün mevsim usanmış kanamaktan (Güfte: Munis Faik Ozansoy)	Şarkı	Hisar- Bûselik	Aksak
23. Şol cennetin ırmakları akar Allah deyu deyu (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Hüseyini	Sofyan
24. Sen bunda garip mi geldin (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Hüseyini	Curcuna, Düyek
25. Ey gönül, derdin, gamın var işte derman böyledir (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	Şarkı	Isfahan	Müsemmen
26. Bir ilâhi nurusun sen, hem yerin hem göklerin (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	Tevşih	Isfahan	Evsat
27. İki kor parçası yakmış beni, boş söz gerisi (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	Şarkı	Kürdî'li Hicazkâr	Aksak
28. Her sevdâ bir neş'edir, gülüştür her gönüle (Güfte: Güray Atkoşar)	Şarkı	Mâhur	Yürük Aksak
29. Tel tel düşen perçem için yıllarca ardından senin (Güfte: Güray Atkoşar)	Şarkı	Muhayyer- Kürdî	Semâî
30. Bana sen can ü cihansın, ne edem can ü cihanı (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	Nakış Yürük Semâi	Nevâ- Bûselik	Yürük Semâî
31. Kaderin kalpteki hükmüymüş meğer (Güfte: Güray Atkoşar)	Fantezi	Nihâvend	Nim Sofyan
32. Aşkın odu ciğerimi yaktı (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Nikriz	Sofyan
33. Eski bir hüznünü saklar gibi suskun kapımı (Güfte: Zeki Atkoşar)	Şarkı	Sûz-i Dil	Aksak
34. Ben sanırdım alem içre hiç bana yar kalmadı (Güfte: Niyaz-i Mısırlî)	Şarkı	Sûz-i Dil	Müsemmen
35. Şeddisabâ Saz Semâisi	Saz Semâis i	Şeddisabâ	Aksak Semâî
36. Yel değil bu ney sesi ateşle aşk	Şarkı	Şehnâz	Aksak

(Güfte: Mevlânâ'nın Mesnevi'si 9. ve 10. beyitler)			
37. Beni candan usandırdı (Güfte: Fuzûli)	Ağır Semâî	Şehnâz- Bûselik	Aksak Semâî
38. Kime mecburum o sîmîn-ber'e sor, sorma bana (Güfte: Vasıf)	Şarkı	Şevk-efzâ	Aksak
39. Sen ona serkeş, cefakar, işveli dildar ver (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	Şarkı	Şevk-efzâ	Müsemmen
40. Bir İlâhi nurusun sen, hem yerin hem göklerin (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	İlâhi	Tahir- Bûselik	Düyek
41. Hak çalabım hak çalabım sencileyin yok çalabım (Güfte: Yunus Emre)	İlâhi	Uşşak	Sofyan
42. Büyülerdi bakışın hep beni, boş söz gerisi (Güfte: Mevlânâ'dan çeviri)	Şarkı	Zâvil	Aksak

Tablo 4'de Zeki ATKOŞAR'ın 13 ilâhi, 18 şarkı, 1 beste, 2 fantezi, 2 kâr-ı nâtık, 2 ağır semâî, 1 kâr, 1 tevşih, 1 nakış yürük semâî, 1 saz semâî, 8 Mevlevî Âyîni ve başlarında icrâ edilen 8 peşrev olmak üzere toplamda 58 eseri olduğu görülmektedir.

6. ZEKİ ATKOŞARIN MEVLEVÎ ÂYÎNLERİNİN USÛL VEZİN İLİŞKİSİ YÖNÜNDEN ANALİZİ

Bu bölümde araştırmanın konusu ele almış olup Mevlevî Âyînlerinin kronolojik sırasına göre Selâmlar sırasıyla incelenmiştir.

6.1. Acem Kürdî Mevlevî Âyînî

6.1.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

FÂ_____ İ LÂ_____ TÜN_____ FÂ_____ İ LÂ_____ TÜN_____

FÂ_____ İ LÜN_____

biş_____ nev _____ ez_____ ney _____ çün_____ hi kâ_____ yet_____

mi_____ kü _____ ned_____ (saz) _____

ez_____ cû dâ_____ yi_____ hâ_____ şî kâ_____ yet_____

mi_____ kü _____ ned_____ (saz) _____

kez_____ ney _____ is_____ tan_____ tâ_____ me râ_____ bûb_____

ri_____ de _____ end_____ (saz) _____

vez_____ ne fi _____ rem _____ mer _____ dü zen _____ nâ _____

li_____ de _____ end_____ (saz) _____

Şekil 1. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

a.k

v

ME FÂ _____ İ _____ LÜN _____ ME FÂ _____ İ _____

LÜN _____ FA Ü _____ LÜN _____

ha ber _____ kün _____ ey _____ şı tâ _____ re _____

yâ _____ ri mâ _____ râ _____ (terennüm) _____

ki der _____ yâ _____ bed _____ di li _____ hun _____

hâ _____ ri mâ _____ râ _____ (terennüm) _____

ha ber _____ kün _____ an _____ ta bî _____ bî _____

â _____ şı kan _____ râ _____ (terennüm) _____

ki tâ _____ şer _____ het _____ di hed _____ hî _____

mâ _____ ri mâ _____ râ _____ (terennüm) _____

Şekil 2. Acem Kürdî Âyînînin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Acem Kürdî Âyînînin I. Selâmını 8/8' lik mertebede Düyek usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıpları Şekil 1'de sazla Şekil 2'de terennümle 4 Düyek usûlüne tamamlanmıştır.

a.k

v

FÂ i LÂ TÜN FÂ i LÂN FÂ i LÂN â fe rin cy ber câ ni tû ber ce mâ li hi há dü pa ya ni tû tû ti î câ nem bi şûd hay râ nü zar (saz) zan şe ker hân di le bi han dâ ni tû

Şekil 3. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

a.k

v

MEF _____ Ü _____ LÜ _____ ME _____ FÂ _____

î _____ LÜ ME FÂ î _____

LÜ FA Ü LÜN _____

ben _____ bil _____ mez _____ i _____ dim _____

giz _____ li a _____ yân _____ hep _____

sen _____ i miş _____ sin _____

ten _____ ler _____ de _____ vü _____ can _____

lar _____ da ni _____ hân _____ hep _____

sen _____ i miş _____ sin _____

sen _____ den bu ci _____ hân _____

iç _____ re ni şân _____ is _____ te ri _____ dim _____

ben _____ â _____ hir _____ bu _____

nu _____ bil _____ dim _____ ki ci _____ hân _____

hep _____ sen i miş _____ sin _____ (saz) _____

Şekil 4. Acem Kürdî Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Acem Kürdî Âyîninin I. Selâmını 8/8' lik mertebede Düyek usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Şekil 3'te vezin kalıbı 4 Düyek usûlüyle tamamlanmıştır. Şekil 4'te vezin kalıbı 5 Düyek usûlüyle tamamlanmıştır.

6.1.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Bişnev ez ney /çün hikâyet /mîküned 11

_ _ _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ez cüdâyî / hâ şikâyet/ mîküned 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

K'ez neyistan /tâ merâ büb/ rîdeend 11

_ . _ _ _ / _ . _ _ _ / _ . _

V'ez nefîrem /merd ü zen nâ/ lideend 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezein: Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3 11

Arızalar:

--- nev ı ez ---- /

(vasl)

Anlamı:

Dinle, bu ney neler hikâyet eder,

ayrılıklardan nasıl şikâyet eder.

Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryâdımın

erkek ve kadın müteessir olmakta ve inlemektedir.

Haber kün ey / sitâre yâr/ -i mâ râ 11

. _ _ _ / . _ . _ / . _ _

Ki deryâbed /dil-î hunhâr / -i mâ râ 11

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Haber kün ey / tabib-i â / şıkan râ 11

. _ _ _ _ / . _ . _ / . _ _ _

Ki tâ şerbet / dihed bîmar / -i mâ râ 11

. _ _ _ _ / . _ _ _ _ / . _ _ _

Vezein: Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fa'ülün (Hezec)

Takti: 4 / 4 / 3 11

Arızalar:

-----/ sitâre---/ -----/
 (imâle)

----- / tabib-i ---- /
 (imale)

Anlamı:

Ey yıldız! Sevgilimize, bizim kan içen gönlümüzü yapsın diye haber ver.

O âşıklar tabîbine, bizim hastamıza şerbet versin diye haber ver.

Âferin ey /mâh(i) rû ber/ cân-i tü 11

__ . __ / __ . __ / __ . __

Ber cemâli / bîhad û pâ / yân-i tü 11

__ . __ . / __ __ __ / __ . __

Tûti- î câ/ nem bişûd hay/ rân ü zâr 11

__ . __ / __ . __ / __ . __

Z'an şeker han/dî lebî han/ dâñ – i tû 11

__ . __ / __ . __ / __ . __

Vezin: Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3 11

Arızalar:

--- cemâ lî / bî had ı û -- /
 (imâle) (vasl)

Anlamı:

Ey ay yüzlü! Senin canına; sınırsız, sonsuz güzelliğine maşallah!

Can papağanım, tatlı gülüşüne ve gülümseyen dudaklarına hayran olmuş, inlemektedir.

Ben bilmez / idim gizli / ayân hep sen/ imişsin 14

__ __ __ / . __ __ . / . __ __ __ / . __ __

Tenlerde/ vü canlarda/ nihân hep sen/ imişsin 14

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / . __ __

Senden bu/ cihân içre/ nişân ister/ idim ben 14

__ __ . / . __ __ . / . __ __ __ / . __ __

Âhir bu/nu bildim ki/ cihân hep sen/ imişsin 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ _ / . _ _

Vezin: Mef'ûlü /Mefâ'îlü / Mefâ'îlü/ Fa'ûlün (Hezec)

Takti: 3 / 4 / 4 / 3

Arızalar:

---bilmez/ ı idim

(vasl)

Anlamı:

Ben bilmezdim, görünen de görünmeyen de hep sen imişsin

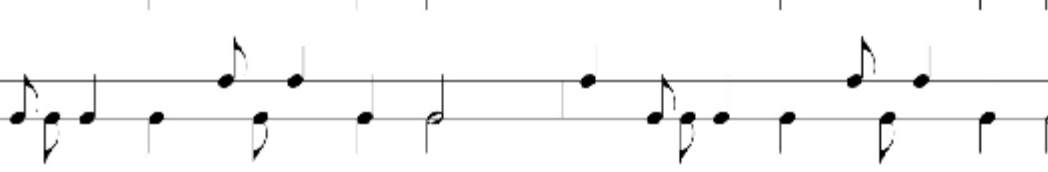
Bedenlerde ve canlarda gizlenen hep sen imişsin

Bu dünyada senden bir işaret arardım

Sonunda anladım ki, cihan hep sen imişsin

6.1.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

9
4

MEF Ū LŪ ME FÂ
Î LŪN FE Î

LŪN

ah su tâ ni me ni
ah su tâ ni me
ni ah

MEF Ū LŪ ME FÂ
Î LŪN FE Î LŪN

cn der di lū cân
î mâ ni me ni ah der men
bi de mi men
zin de se vem
yek cân çi se ved
săd câ ni me ni

Şekil 5. Acem Kürdî Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Vezin kalıbı “ah” lafzıyla başlayıp 5 Ağır Evfer usûlüyle, altta gösterilen vezin kalıbı 3 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır.

a.k

v

İ _____ LÜN _____ MÛS _____ TEF _____

MÛS _____ TEF _____ İ _____ LÜN _____

TEF _____ İ _____ LÜN _____

tâ _____ men _____

bî _____ dî _____ cem _____ rû _____ yî _____ tû _____

ey _____ şe _____ mi _____ mâ _____ hi _____

rû _____ şe _____ nem _____ her _____ câ _____

ne _____ şî _____ nem _____ hür _____ re _____ mem _____

her _____ câ _____ re _____ vem _____ der _____

gûl _____ şe _____ nem _____ her _____ câ _____

ha _____ yâ _____ li _____ şeh _____ bü _____ ved _____

ba _____ ğı _____ le _____ mâ _____ şâ _____

ge _____ bü _____ ved _____ der _____ her _____

Şekil 6. Acem Kürdî Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Acem Kürdî Âyîninin II. Selâmını 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Güftede “Her câ nişî”, notada “Her câ neşî” olarak geçmektedir. Vezin kalıbı 6 Ağır Evfer usûlü ile tamamlanmıştır.

İ _____ LÜN _____ MÜS _____ MÜS _____ TEF _____ İ _____ LÜN _____

MÜS _____ TEF _____ İ _____ LÜN _____ MÜS _____

TEF _____ İ _____ LÜN _____

ma _____ kâ _____ mı _____ der _____ her _____

men _____ iş _____ re _____ gih _____ re vem _____

mî _____ ze _____ nem _____ der _____ hâ _____

e _____ ger _____ bes _____ te _____ şe ved _____

zim _____ ha ni kâ _____ hi _____ şeş _____ de ri an _____ mâ _____

hi _____ ru _____ ez _____ lâ _____ me _____ kân _____ ser _____ der kü _____

ned _____ der _____ rev _____ ze _____ nem _____

Şekil 7. Acem Kürdî Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Acem Kürdî Âyîninin II. Selâmını 9/4’ lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. ” Der her mekâ mî kî revem ber işretî” notada “Der her makâmı gihrevem men işreti” olarak geçmektedir. Vezin kalıbı 6 Ağır Evfer usûlü ile tamamlanmıştır.

6.1.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Sultan -ı /menî sultan /-ı menî 10

_ _ . / . _ _ _ / . . _

Ender dil / ü cân îmân/-ı menî 10

_ _ _ / . _ _ _ / . . _

Der men bi /demî men zin/de şevem 10

_ _ . / . _ _ _ / . . _

Yek cân çi /şevved sâd cân/ -ı menî 10

_ _ . / . _ _ _ / . . _

Vezni: Mef'ûlû /Mefâ'ilün/ Fe'ilün (Görülmemiş Vezin)

Takti: 3 / 4 / 3

Arızalar:

----- / dil ı ü -- /

(vasl)

Anlamı:

Sultânımsın, sultânımsın; cânımda, gönlümde îmânımsın.

Bana üflersen ben dirilirim. Bir cân da nedir? Yüz cânımsın.

Tâ men bi-dî/ dem rûy-i tû /ey şem'_ü mâh / -î rûşenem 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Her câ nişî /nem hürremem /her câ revem/ der gülşenem 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Her câ hayâl/ -î şeh büved/ bâğ_û temâ/şâgeh büved 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Der her mekâ/mî kî revem/ ber işretî /ber mî zenem 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Derhâ eger / bestê şevêd / zîn hânîkâh/ -î şêşderî 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Ân mâh(i)rû/ ez lâmekân/ ser der küned/ der revzenem 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Vezni: Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün (Recez)

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arıza: Yok

Anlamı:

Ey parlak mum ve ay (gibi olan sevgilim)! Senin yüzünü gördüğümde beri nereden otursam sevinçliyim; nereye gitsem (orası) gülbahçesi (gibidir). Padişahın hayâlinin görüldüğü her yer, bağdır, seyran yeridir (bana). Gittiğim her yerde bir işrete oturur (gibiyim). Şu altı kapılı tekkenin kapıları kapalı olsa bile o ay yüzlü (güzel), mekânsızlık âleminden (gelip) başını pencereinden uzatır.

6.1.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

ME FÂ Î LÛN ME FÂ Î LÛN ME FÂ Î LÛN

e ğer bi men ho şı yâ rá be li mi ri men

be sed dâ mem çi mi ben di be li yâ ri men

ye ğer mâ râ he mi han di be li mi ri men

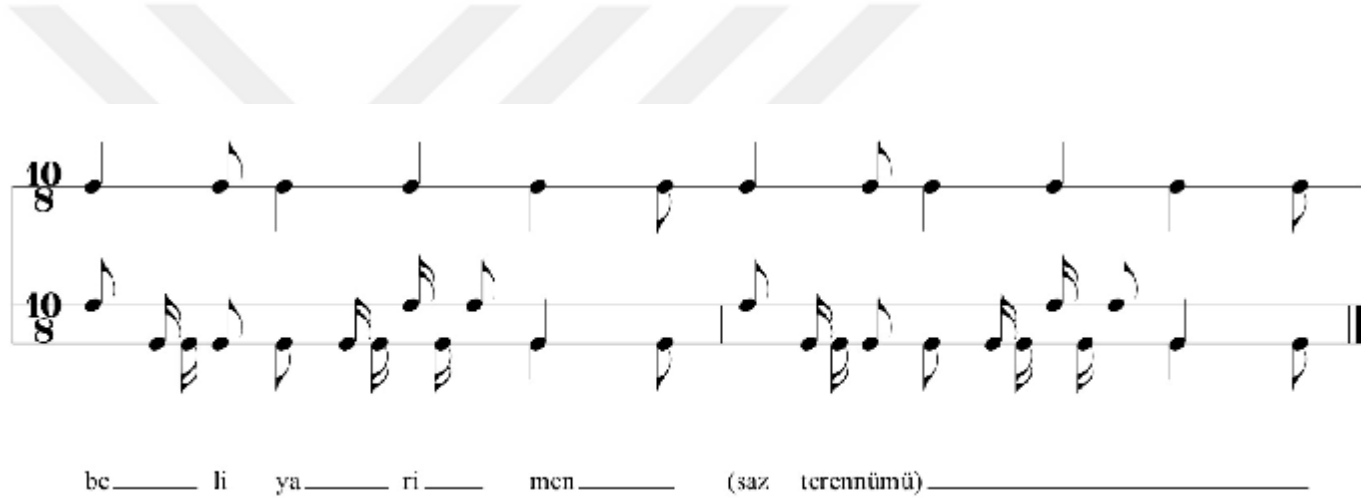
çi râ tün di ne mi han di be li yâ ri men

kü cá şûd ah dü pey mâ ni be li şâ himen

ki mi ker di ne mi ğû yi be li şâ himen

Şekil 8. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Acem Kürdî Âyîninin III. Selâmının girişini 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlü ile tamamlanmıştır.

Şekil 9. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

III. Selâmın devamında 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne sözlü terennümle bağlanmıştır. Terennümün usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir.

System 1:

a.k **v**

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

ey ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur

ku lu o lan ki ş i ler hüs re vü hâ kan o lur

her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sū re

yok sul i se bay o lur bay i se sul tan o lur

System 2:

a.k **v**

ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN FA Ê LÜN

çün ân mes tem çün ân mes tem men im rûz (terennüm)

ki pi rû ze ne mi dâ rem zî pî rûz (terennüm)

Şekil 10. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

ME FÂ Î LÛ ME FÂ Î LÛ FA ÛL.

im rûz se mâ az tû mü dâ mes tû se ka yi

ger dâñ şû dc ber ce mi ka dch hâ yi a tâ yi

fer mâ n se kal lâ hü re sî dest bi nu şid

in ten he me cân şev ki zi ih vâ nı sa fâ yi

ME FÂ Î LÛN ME FÂ Î LÛN ME FÂ Î LÛN ME FÂ Î LÛN

a cep ser vi a cep mâ hi a cep yâ ku ti mer câ ni

a cep cis mi a cep ak li a cep ı ş kî

Şekil 11. Acem Kürdî Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velve Darplarına Göre Dağılımı

III. Selâmın devamında 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile bestelenmiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Güftede “nemîhandî” notada “nemîgûyi” olarak kullanılmıştır. Her vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

6.1.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Eger bîmen/ hoş-i yârâ / be sed dâmem / çi mîbendî 16

. _ _ _ / . . _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ve ger mârâ/ hemihandî / çirâ tündî/ nemîhandî 16

. _ _ _ / . . _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Kûcâ sud ahd-/ ü peymâni /ki mikerdi /nemîhandî 16

_ _ _ _ / . _ _ . / . . _ _ / . _ _ _

Kesîrâ k'o /be cân ü dil /tûrâ cûyed / nemîcûyi 16

. _ _ . / . _ . _ / _ _ _ _ / . _ _ _

Vezni: Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün (Hezec)

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arızalar:

/ hoş – î/

(imâle)

/ he mî handî /

(imâle)

Kû ca ... /ü peymâ nî / ki miker dî/...../

(zihaf) (imâle) (imâle)

Kesîrâ k'o/ be cân ü dil/ tûrâ cûyed/

(imâle) (imâle) (zihaf)

Anlamı: ?

Ey ki hezâr / âferin /bu nice sul/tân olur 14

_ . . _ / _ . _ / . . . _ / _ . _

Kulu olan /kişiler/ husrev ü hâ/kân olur 14

. . . _ / . . _ / _ _ . _ / _ . _

Her ki bugün/ Veled'e/ inanuben/ yüz süre 14

_ . . _ / . . . / . . . _ / _ . _

Yoksul ise/ bâî olur/ bâî ise sul/tân olur 14

_ _ .. / _ . _ / _ .. _ / _ . _

Vezni: Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün (Münserih)

Takti: 4 / 3 / 4 / 3

Arızalar:

..... / bu nice.... //

(imâle)

Ku lu olan/ ki şiler /husrev ü ü /..... /

(imâle) (imâle) (vasl)

..... / Ve led'e / inanuben / /

(imâle) (imâle)

Yoksul ü i se /....

(vasl) (imâle)

Anlamı: Ey binlerce mahlûku yaratan! Bu nasıl sultândır ki ona kul olanlar birer hükümdardır, hâkândır. Bugün Veled'e inanarak yüz süren kişi, yoksul ise zengin olur, zengin ise sultân olur.

Çün ân mestem/ çün ân mestem /men imrûz 11

_ _ _ _ / _ _ _ _ / _ _ _ _

Ki pîrûze /nemîdârem/ zi pîrûz 11

. _ _ . / . _ _ _ / . _ _

Çün ân mestem /çün ân mestem /ki imrûz 11

_ _ _ _ / _ _ _ _ / . _ _

Ki ez Çenber /birûn çestem/ men imrûz 11

. _ _ _ / . _ _ _ / _ _ _

Vezni: Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fa'ûlün (Hezec)

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar:

Çün ∪ ân mestem /çün ∪ ân mestem/ men ∪ imrûz

(vasl)

(vasl)

(vasl)

Ki pîrû ze/..../

(imale)

Anlamı:

İmrûz semâastü müdâamestü sekâyi 13

_ _ . _ _ . . _ _ . . _ _

Gerdan şude ber cem-i kadehhây-i atâyi 14

_ _ . . _ _ . . _ _ . . _ _

Fermân-ı sekallâhü resîdest binûşid 13

_ _ . . _ _ . . _ _ . _ _

În ten heme cân şevki zi ihvân-ı safâyi 14

_ _ . . _ _ . . _ _ . . _ _

Vezni: Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fa'ûl (Hezec/Müctelibe) = 13

Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fa'ûlün (Hezec / Müctelibe) = 14

Takti: 3 / 4 / 4 / 3

Arızalar:

/ imrûz- i /

(med)

Anlamı: Bugün semâ var, şarap var, sâki var; sunulan kadehler, mecliste döndürülüyor. Hakk'ın 'İçiniz' buyruğu erişti; âfiyet olsun. Safâ ehli olan kardeşlerin şevkiyle bu beden tamamıyla can (kesildi).

Acep servî /acep mâhî/ acep yâkû/tî mercânî 16

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / _ _ _ _

Acep cismî/ acep aklî/ acep ışkî/acep cânî 16

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Vezni: Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün (Hezec) 16

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arıza:

..... / tî merca... /

(zihaf)

Anlamı:

6.1.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

6.2. Muhayyer Mevlevî Âyîni

6.2.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

14
8

a.k

14
8

v

FÂ__ İ__ LÂ__ TÛN FÂ__ İ__ LÂ__ TÛN FÂ__ İ__ LÛN__
tû__ me gû__ mâ__ râ__ be dâ__n__ şch__ bá__ rı nist__
bâ__ ke ri__ mân kâ__ rı hâ__ düş__ vâ__ rı nist__
câ__ nû dil__ râ__ tâ__ ka ti__ ân__ cû__ şî nist__
bâ__ ki gû__ yem der__ ci hân__ yek__ gû__ şî nist__
sır__ rı men ez__ nâ__ le î__ men__ dû__ ru nist__
lî__ ki çeş__ mi__ gû__ şî rá__ ân__ nû__ ru nist__
ten__ zi câ__ nû__ cân__ zi ten__ meş__ tû__ ru nist__
lî__ ki kes__ rá__ dî__ di cân__ des__ tû__ rû nist__

Şekil 12. Muhayyer Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Muhayyer Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

14/8

a.k

14/8

v

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN

â te şest in ban gi nâ yü nîs ti bād

her ki in â teş ne dâ ret nîs ti bād

â te şî iş kes ti ken der ney lû tād

cû şî şî iş kes ti ken der mey fû tād

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN

mâ çü nâ yım û ne vâ der mâ zi tüst

mâ çü kû him û sa dâ der mâ zi tüst

bâ di ma vü bu di mâ ez dâ dı tüst

hes ti î mâ cüm le ez î câ dı tüst

Şekil 13. Muhayyer Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Muhayyer Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

6.2.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

İlk iki dörtlük Mâhur Âyînin ilk Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Âteşest in /bang-i nâyü/ nîst (i) bâd 11

— . — — / — . — — / — . —

Her ki in â/teş nedâred/ nîst (i) bâd 11

— . — — / — . — — / — . —

Âteş-î ış/ kesti k'ender/ ney fütâd 11

— . — — / — . — — / — . —

Cûşîş-î ış/kesti k'ender/ mey fütâd 11

— . — — / — . — — / — . —

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: / bang-i nâ yü/

(imale)

Anlamı: Bu neyin sesi ateştir, rüzgâr değil. Kimde bu ateş yoksa o da yok olsun. Aşkın ateşi neydedir. Aşkın coşkusu ise meye yaraşır.

Mâ çü nâyım/ û nevâ der/ mâ zi tü'st 11

— . — — / — . — — / — . —

Mâ çü kûhim/ û sadâ der /mâ zi tü'st 11

— . — — / — . — — / — . —

Bâd-i mâ vü /bûd-i mâ ez /dâd-ı tü'st 11

— . — — / — . — — / — . —

Hesti-î mâ /cümle ez î/ câd-ı tü'st 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: Bâd-i mâ yü/..

(imale)

Anlamı: Biz ney gibiyiz. Nevâmız (sesimiz) sendendir. Biz dağ gibiyiz, aks-i sedâmız sendendir. Bizim rüzgârımız da (nefesimiz de) varlığımız da senin vergindir. Bütün vücudumuz senin eserindir.

6.2.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

MEF _ _ _ _ _ Ü _ _ _ _ _ LÜ _ _ _ _ _ ME FÂ _ _ _ _ _

Î _ _ _ _ _ LÜN _ _ _ _ _ FE _ _ _ _ _ İ LÜN _ _ _ _ _

ah _ _ _ _ _ sul _ _ _ _ _ tâ _ _ _ _ _ nı _ _ _ _ _ me ni _ _ _ _ _

(saz) _ _ _ _ _ sul _ _ _ _ _ tâ _ _ _ _ _ nı _ _ _ _ _ me ni _ _ _ _ _

ah _ _ _ _ _ en _ _ _ _ _ der _ _ _ _ _ di _ _ _ _ _ lü cân _ _ _ _ _

cân _ _ _ _ _ i _ _ _ _ _ mâ _ _ _ _ _ nı _ _ _ _ _ me ni _ _ _ _ _

ah _ _ _ _ _ der _ _ _ _ _ men _ _ _ _ _ bı _ _ _ _ _ de mi _ _ _ _ _

(saz) _ _ _ _ _ men _ _ _ _ _ zin _ _ _ _ _ de _ _ _ _ _ şe vem _ _ _ _ _

ah _ _ _ _ _ yek _ _ _ _ _ cân _ _ _ _ _ çi _ _ _ _ _ şe ved _ _ _ _ _

ved _ _ _ _ _ sâd _ _ _ _ _ câ _ _ _ _ _ nı _ _ _ _ _ me ni _ _ _ _ _

Şekil 14. Muhayyer Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Muhayyer Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Vezin kalıbı “ah” lafzıyla başlayıp 4 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir.

Şekil 15. Muhayyer Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Muhayyer Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır.

6.2.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Sultân-ı meni kelimeleri ile başlayan güfte önceki Mevlevî Âyînlerin 2. Selâmlarında ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Kû dîde /ki der gâm-ı/ tû nem-nâk (i)/ neşûd 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _

Yâ ceyb (i)/ ki der mâte/m-i tû çâk (i)/ neşûd 13

_ _ . / . _ _ . / . . _ . / . _

Sevgend(i)/ be rûy-î tû/ ki ez püşt(ü) /zemîn 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _

Bihter zi/ tûyî der şî/kem-î hâk (i)/ neşûd 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _

Vezni: Mef'ûlü/Mefâ'îlü /Mefâ'îlü /Fa'ul Rubâî vezin kalıbı (Hezec/Müctelibe)

Takti: 3 / 4 / 4 / 2

Arızalar: / m-i tû çâk (i)/...

(imale)

Anlamı: Gaminla yaş dökmeyen göz nerede? Ya da gamınla yırtılmayan yaka ? And olsun yüzüne ki toprağın bağrına senden daha iyisi girmemiştir.

6.2.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

28/4 a.k

28/4 v

MEF Ū _____ LÜN FÂ _____ İ LÜN _____ MEFÂ _____ İ

LÜN _____ FÂ _____

bâz â _____ bâz â _____ her ân _____ çî hes _____ tî _____

bâz â _____ (terennüm)

ger kâ _____ ferû _____ geb rû _____ bü _____ tî peres _____ tî _____

bâz â _____ (terennüm)

in der _____ gehî _____ mâ _____ der ge hî _____ nev _____ mî _____

dî _____ nîst _____ (terennüm)

sâd bâr e ger töv be şî kes tî

bâz â _____

Şekil 16. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Muhayyer Âyîninin III. Selâmı 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlüne denk düşecek şekilde terennüm eklenerek tamamlanmıştır.

be li yâ ri men (saz. terennümü)

Şekil 17. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
 cy ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur
 ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur
 her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sü re
 yok sul o i se bay o lur bay i se sul tan o lur

Şekil 18. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Devamında 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne sözlü terennüm cümlesi ile bağlanmıştır. Daha sonra 6/8'lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile, vezin kalıbı 4 Yürük Semâî ile tamamlanmıştır.

a.k

v

FÂ__ İ__ LÂ__ TÜN__ FÂ__ İ__ LÂ__ TÜN__ FÂ__ İ__ LÜN__

bâ__ le bî__ dem__ sâ__ zi hûd__ ger__ cûf__ te mî__

hem çü ney__ men__ gûf__ te nî__ hâ__ gûf__ te mî__

her__ ki ô__ ez__ hem ze bâ__ nî__ şûd__ cû dâ__

bî__ ne vâ__ şûd__ ger__ çi dâ__ red__ sad__ ne vâ__

Şekil 19. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

a.k

v

FÂ__ İ__ LÂ__ TÜN__ FÂ__ İ__ LÂ__ TÜN__ FÂ__ İ__ LÜN__

çün__ ki__ gül__ ref__ tû__ gü__ lis__ tân__ der__ gü__ zeşt__

neş__ ne__ vî__ zân__ pes__ zi__ bül__ bül__ ser__ gü__ zeşt__

çün__ ki__ gül__ ref__ tû__ gü__ lis__ tân__ şûd__ ha__ rûb__

bû__ yi__ gül__ râ__ ez__ ki__ cû__ yim__ ez__ gü__ lâb__

Şekil 20. Muhayyer Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Muhayyer Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Her vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

6.2.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Bâz â bâz â her ân çi hestî bâz 11 **Vezni:** Mef'ûlün/Fâ'ilün/Mefâ'ilün/Fâ'(Ahrem)

— — — — — . — — — — —

Ger kâferû gebrû büt- perestî bâz â 12

— — . — — — — . — — — — —

În dergehî-mâ dergeh-î nevmîd (i) nîst 12

— — . — — — — . — — — — . —

Sâd-bâr eger tevbe-şikestî bâz â 11

— — . — — — — . — — — — —

Vezni: Yukarıda belirtilen Ahrem Bahrindeki vezin kalıbı sadece ilk mısraya uymaktadır. Bu yüzden tabloda gösterilmemiştir.

Anlamı: Ne olursan ol yine gel ! İster kâfir ol, ister ateşe tap, ister puta ..

Yine gel ! Bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir. Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel !

Ey ki hezâr âferin kelimeleri ile başlayan dörtlüğün açıklaması Acem Kürdî Âyîninin III. Selâmında yapılmıştır.

Bâ leb-î dem/sâz ı hûd ger /cüftemî 11

— . — — / — . — — / — . —

Hem çü ney men /güftenîhâ /güftemi 11

— . — — / — . — — / — . —

Her ki ô ez /hem-zebânî /şûd cüdâ 11

— . — — / — . — — / — . —

Bî-nevâ şûd/ gerçi dâred /sâd nevâ 11

— . — — / — . — — / — . —

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3

Anlamı: Bana arkadaş ve sırdaş olan yârimin dudağıyla birleşebilseydim ben de söylenecekleri ney gibi söylerdim. Konuştuğu dili anlayan kimseden ayrılan gerçi yüz dil bilse de yine susar.

Çün ki gül reft/-ü gülistân /der güzêşt 11

_ . _ _ / . . _ _ / _ . _

Neşnevî z'an/ pes zi bülbül/ sergüzeşt 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Çün ki gül reft/-ü gülistân/ şûd harâb 11

_ . _ _ / . . _ _ / _ . _

Bûy-i gül râ /ez ki cûyim/ ez gül-âb 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ _ _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: /-ü gülistân /...

(imale)

.... /ez gül-âb/

(zihaf)

Anlamı: Gül mevsimi geçip de gül açması bitince artık bülbülün mâcerasını dinleyemezsin. Gül bitip de gül bahçesi harâb olunca gülün kokusunu artık gülsuyunda bulursun.

Men bâ tü kelimeleri ile başlayan dörlüğün açıklaması Mâhur Âyînin 3. Selâmında ayrıntıları ile açıklanmıştır.

6.2.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

6.3. Sazkâr Mevlevî Âyîni

6.3.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÛN
in he me gam hâ ki en der si ne hâst
ez bu hâ rü gir di hâ di bû di mâst
in ga mâ nı bî hi ken çün dâ si mâst
in çü nin şûd vin çü nan vez vâ si mâst
hâk kı ân kûd ret ki an tî şe tû râst
ez ke rem kûn in ke ji hâ ra tû râst
yâ rab ân tem yî zi di h mâ ra be hâst
tâ şî nâ sim ân ni şû nı ke j zi râst

Şekil 21. Sazkâr Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Sazkâr Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

MEF _ _ _ _ _ Ū _ _ _ _ _ LŪ _ ME FÂ _ _ _ _ _ İ _ _ _ _ _ LŪ _ ME FÂ _ _ _ _ _

İ _ _ _ _ _ LŪN _ _ _ _ _ FA _ _ _ _ _

â _ _ _ _ _ teş _ _ _ _ _ ne _ ze ned _ _ _ _ _ der _ _ _ _ _ di _ _ _ _ _ li _ _ _ _ _ mâ _ _ _ _ _

il _ _ _ _ _ lâ _ _ _ _ _ hû _ _ _ _ _ (terennüm) _ _ _ _ _

kü _ _ _ _ _ te _ _ _ _ _ ne _ kü ned _ _ _ _ _ men _ _ _ _ _ zi _ _ _ _ _ li _ _ _ _ _ mâ _ _ _ _ _

il _ _ _ _ _ lâ _ _ _ _ _ hû _ _ _ _ _ (terennüm) _ _ _ _ _

ger _ _ _ _ _ â _ _ _ _ _ le _ mi yân _ _ _ _ _ cüm _ _ _ _ _ le _ ta _ _ _ _ _ bî _ _ _ _ _

bân _ _ _ _ _ bâ _ _ _ _ _ şed _ _ _ _ _ (terennüm) _ _ _ _ _

hul _ _ _ _ _ li _ _ _ _ _ ne _ kü ned _ _ _ _ _ müş _ _ _ _ _ ki _ _ _ _ _ li _ _ _ _ _ mâ _ _ _ _ _

il _ _ _ _ _ lâ _ _ _ _ _ hû _ _ _ _ _ (terennüm) _ _ _ _ _

Şekil 22. Sazkâr Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü terennümle tamamlanmıştır.

6.3.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

În heme gam/ hâ ki ender/ sîne-hast 11

_ . . _ / _ . _ _ / _ . _

Ez buhâr û /gird-i bâd-î /bûd-i mâst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

În gamân- ı / bîh i ken çün /dâs-i mâst 11

_ . _ . / _ . _ _ / _ . _

În çünün şûd/ vin çünân ves/vâs-ı mâst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel) 11

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: he me gam /....

(imale)

..... gamân-ı/....

(imale)

Anlamı: Sinelerimizin içindeki gamların hepsi varlık buharından ve fırtınasından olmaktadır. İnsanı temelden yıkan bu gamlar bizim için orak gibidir. Böyle oldu, şöyle olacak gibi düşünceler vesvese vermektedir.

Hakk-ı ân kud/ret ki ân tî/şe türast 11

_ . _ _ / _ . _ _ / . . _

Ez kerem kün/ in kejî hâ/râ türast 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Yâ Rab ân tem/yiz-i dih mâ/râ be hast 11

_ _ _ _ / _ . _ _ / _ . _

Tâ şinâsim/ ân nişân-ı/ kej zi râst 11

_ . _ _/ _ . _ ./ _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel) 11

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: / se türâst /

(imale)

Yâ Rab ı ân /

(vasl)

.... / ân nişân-ı/

(imale)

Anlamı: İlâhi ! Çekmendeki kudret hakkı için şu eğrilikleri lütuf ve kereminle sen doğrult!
Bize irâdenle öyle bir ayırma ve seçme duygusu ver ki onunla eğri ve doğruları anlayalım.

Âteş ne/zened der di/l-i mâ illâ/ hû 12

_ _ . / . _ _ . / . _ _ _/ _

Kûteh ne/küned menzi/l-i mâ illâ /hû 12

_ _ . / . _ _ . / . _ _ _/ _

Ger âle/miyân cümle/ tabîbân bâ/şed 12

_ _ . / . _ _ . / . _ _ _/ _

Hallî ne/küned müşki/l-i mâ illâ/ hû 12

_ _ . / . _ _ . / . _ _ _/ _

Vezin: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlün / Fa' 12 Rubâi Vezni Kalıbı (Hezec/ Müctelibe)

Takti: 3 / 4 / 4 / 1

Arıza: Yok.

Anlamı: Gönlümüze O'ndan başkası ateş salamaz . (Ancak O !) Menzilimizi O'ndan başkası kısaltamaz. (Ancak O !) Âlemdekilerin hepsi hekim olsa da müşkilimizi O'ndan başkası halledemez.

(Ancak O !)

6.3.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

MEF_ Ü_ LÜ_ ME FÂ_

Î_ LÜN_ FE_ İ_ LÜN_

ah_ sul_ tâ_ nı_ me ni_

(saz)_ sul_ tâ_ nı_ me ni_

ah_ en_ der_ di_ lü cân

cân_ i_ mâ_ nı_ me ni_

ah_ der_ men_ bi_ de mi_

(saz)_ men_ zin_ de_ şc vcm_

ah_ yek_ cân_ çi_ şc ved_

ved_ sâd_ câ_ nı_ me ni_

Şekil 23. Sazkâr Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Sazkâr Âyîninin II. Selâmını 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı “ah” lafzıyla başlayıp 4 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır.

a.k 9/4

v 9/4

MÜS	MÜS	TEF	İ	LÜN
MÜS	MÜS	TEF	İ	LÜN
MÜS	MÜS	TEF	İ	LÜN
ah	ey	dil	şi	kâ
ye	ti	hâ	me	kün
(saz)	tâ	neş	ne	ved
dil	dâ	dâ	rı	men
ah	ey	dil	ne	mî
ter	sî	sî	me	ger
(saz)	cz	yâ	ri	bi
zin	hâ	hâ	rı	men

Şekil 24. Sazkâr Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Vezin kalıbı “ah” lafzıyla başlayıp 8 Ağır Evfer usûlü ile tamamlanmıştır.

6.3.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

İlk kıtası bkz. Acem Kürdî Âyîni syf. 54'te açıklaması yapılmıştır. Ayrıca güftenin usûl ve velvele darplarına göre dağılımı aynı şekildedir.

Ey dil şikâ/yet-hâ mekûn/ tâ neşneved /dildâr-ı men 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Ey dil nemî/tersî meger/ ez yâr-i bî / zinhâr-ı men 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Vezni: Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün (Recez) 16

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arıza: Yok

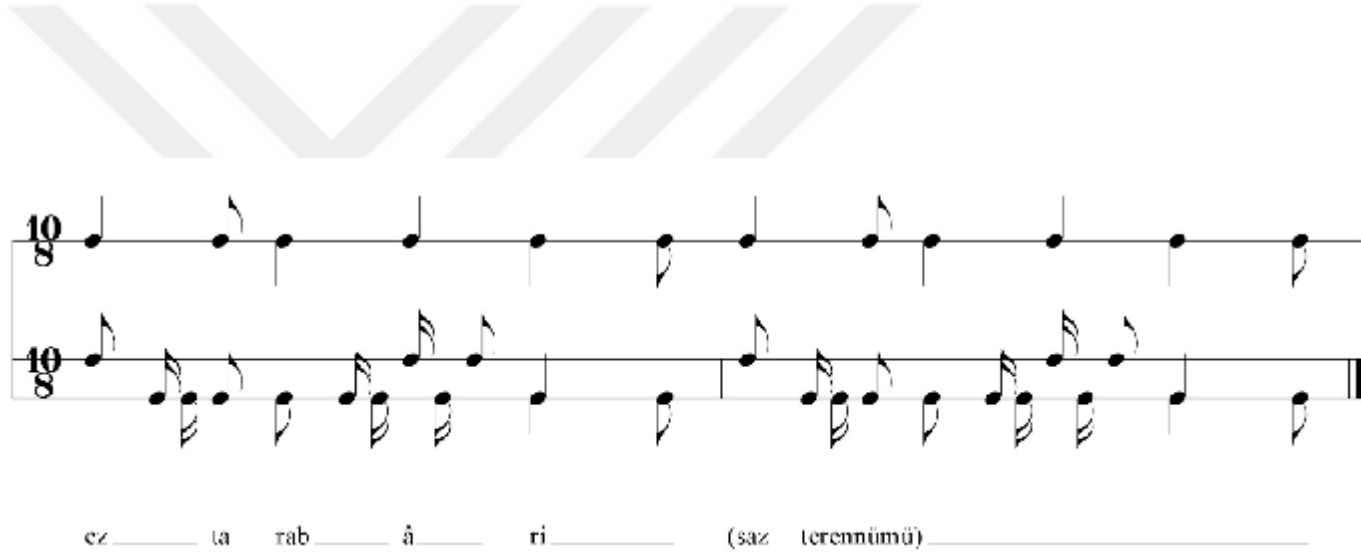
Anlamı: Ey gönül ! Şikâyetler etme de sevgilim duymasın .. Aman nedir bilmeyen sevgilimden korkmuyor musun yoksa ?

6.3.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

ME	FÂ	İ	LÛN	MEFÂ	İ	LÛN
ME	FÂ	İ	LÛN	MEFÂ	İ	LÛN
e	yâ	nez	dı	ki câ	nû	dıl
çû	nin	dû	ri	re vâ	dâ	ri
be	câ	ni	kez	vi sâ	let	zâ
dı	mch	cû	rî	re vâ	dâ	ri
ki	ef	sun	han	dı der	gû	şet
ki	eb	rû	pûr	gi rih	dâ	ri
ne	gûl'	tem	bâ	ke si	men	şin
ki	bâ	şcd	(10/8'lik)			

Şekil 25. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Sazkâr Âyîninin III. Selâmını 12/2' lik mertebede Frenkçin usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Frenkçin usûlü ile tamamlanmıştır.

Şekil 26. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Sazkâr Âyîninin III. Selâmının devamında 10/8’ lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne güftenin son kelimesi ile bağlanmıştır. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir.

a.k

v

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

ey ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur

ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur

her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sü re

yok sul i se bay o lur bay i se sul tan o lur

Şekil 27. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Sazkâr Âyîninin III. Selâmının devamında 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile bestelemiştir . Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

a.k

v

MEF Ū LŪ FÂ İ LÂ TŪN MEF Ū

LŪ FÂ İ LÂ TŪN

(sazlerennümü) dâ ni se mâ çi bû ved sav tı

be li şı ni den ez huy şı ten bû ri den

bâ vaz lı ö re si den dâ ni se mâ

çi bû ved ah vâ li dos tu di den ez

per de hâ yi lâ hud es râ rı hak se ni

den dâ ni se mâ çi bû ved bî hud

şü den zi hes tî en der fe nâ yı mut lak

zev ki be kâ çi şı den dâ ni se mâ

çi bû ved mâ nen di şem si teb rız çeş

mâ nı dil ke şı den en vâ rı kut sı di

Şekil 28. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Sazkâr Âyîninin III. Selâmının devamında 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile bestelemiştir . Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

a.k

v

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FA ÜL

(saz/terennümü) â şık ki te vâ zû ne nü mâ yed çi kü ned

yâr seb hâ be ri kû yi tû ne yâ yed çi kü ned

yâr ger bû se di hed zül fi tû râ ti re me sev

yâr dî vâ ne ki zen cî ri ne â yed çi kü ned

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN

yâr hâ ce be yâ hâ ce be yâ hâ ce di ger

bâ rı be yâ yâr yâ ri men def i me dih

def i me dih cy me i ay yâ rı be ya yâr

yâ ri me râ gâ ri me râ aş kı ci ger hâ ri me râ

yâ rı tû yi gâ rı tû yi hâ ce ni gch dâ rı be yâ

Şekil 29. Sazkâr Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Sazkâr Âyîninin III. Selâmının devamında 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile bestelenmiştir . Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır. İlk vezin saz terennümü ile başlamıştır. İkinci vezin güftesinde geçen “hâr ı beyâ” notada “hârı merâ” olarak geçmektedir.

6.3.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Eyâ nezdî/k-i cân û dil/ çünin dâr-î /revâ dârî 16

. _ _ . / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Be cân-î kez/ visâlet zâ/d-ı mehcûr-î/ revâ dârî 16

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ki efsûn han/di der gûşet/ ki ebrû pür/girih dârî 16

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Ne güfitem bâ/ kesî men şin/ ki bâşed ez/ tarâb ârî 16

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Vezni: Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün (Hezec)

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arıza: Yok

Anlamı: Ey cana ve gönüle yakın dost ! Böyle ayrılığı revâ görür müsün ? Vuslatından doğan canı ayrılığa atmayı revâ görür müsün ? Kulağına kim efsûn okudu da kaşlarını çatmışsın ? Neş'esiz kimseyle düşüp kalkma demedim mi sana ?

Ey ki hezâr âferin kelimeleri ile başlayan kıta acem kürdî Âyînin 3. Selâmında şekil özellikleri ve anlamı belirtilmiştir bkz. syf. 58 ve 59.

Dâni se/mâ çi bûved/ savt-ı be/lî şinîden 14

_ . . / _ . _ _ / _ . . / _ . _ _

Ez hıyşî/ten bürîden/ bâ vaslı/ ö resîden 14

_ _ . / _ . . _ / _ _ . / . . _ _

Dâni se/mâ çi bûved/ ahvâli /dostu dîden 14

_ . . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

Ez perde/hayı lâhut/ esrâr-ı / hak şenîden 14

_ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

Dâni se/mâ çi bûved/ bîhod şü/den zi hestî 14

_ . . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

Ender fe/nâyı mutlak/ zevkî be/kâ çişîden 14

_ _ . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

Dâni se/mâ çi bûved/ mânendi/ şemsi tebrîz 14

_ . . / _ . _ _ / _ _ . / _ . _ _

Çeşmân-ı/ dil keşiden/ envârı/ kudsi dîden 14

_ _ . / _ . . _ / _ _ . / _ . _ _

Vezni: Mef'ûlü / Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü / Fâ'ilâtün (Muzârî)

Takti: 3 / 4 / 3 / 4

Arızalar: Dâni se /..... / savt-ı be /.... /

(imale)

(imale)

..... / ö resîden

(imale)

Anlamı: Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun ? Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna ruh zerrelerinin "Evet , Rabbimizsin! " değişlerini duymak , kendinden geçip Rabbine kavuşmaktır..

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun ? Dostun hallerini görmek , Tanrı Âleminin perdelerinden Hakk'ın sırlarını bulmaktır..

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun ? Kendindeki varlıktan geçmek, mutlak yoklukta devamlı varlığı aramaktır..

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun ? Şems-i Tebrîz gibi gönül gözlerini açmak, kutsal nurları görmektir.

Âşık ki /tevâzû ne/nümâyed çi /küned 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _

Şebhâ be/ri kûy-î tû/ neyâyed çi/küned 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _

Ger bûse/ dihed zülf-i/ türâ tîre/ meşev 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / .

Dîvâne/ ki zencîri /nehâyed çi/ küned 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _

Vezni: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûl 13 Rubâî Vezin Kalıbı (Hezec/
Müctelibe)

Takti: 3 / 4 / 4 / 2

Arıza: Yok

Anlamı: Âşık alçak gönüllülük göstermez de ne yapar ? Geceleri senin civarına gelmez de ne yapar ? Saçlarını öperse sakın kararıp kızma ! Deli zincirini gevelemez de ne yapar ?

Hâce beyâ/ hâce beyâ/ hâce diger / bâr (ı) beyâ 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . _ / _ . . _

Def'i medih /def'i medih/ ey meh-i ay/yâr (ı) beyâ 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . _ / _ . . _

Yâr-i merâ /gâr-i merâ /aşk-ı ciğer/ hâr (ı) beyâ 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . _ / _ . . _

Yâr (ı) tûyî /gâr (ı) tûyî /hâce nîgeh/-dâr (ı) beyâ 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . _ / _ . . _

Vezni: Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün (Recez) 16

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arıza: Yok

Anlamı: “Hocam gel ! Hocam gel ! Hocam yine gel ! Ey düzenbaz Ay !... Gelmem deme , gel !... Yârim benim , sığınılacak mağaram benim, ciğerimi yiyen aşkım benim ! Yâr da sensin, sığınılacak mağara da sensin... Hocam beni koru ! Beni gözet !... ‘

6.3.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

6.4.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

a.k.

v.

FÂ _____ İ LÂ _____ TÜN _____ FÂ _____ İ LÂ _____ TÜN _____

FÂ _____ İ _____ LÜN _____

tü _____ me gü _____ mâ _____ râ _____ be dan _____ şch _____

bâ _____ rı _____ nîst _____

bâ _____ ke ri _____ man _____ kâ _____ ri hâ _____ düş _____

vâ _____ rı _____ nîst _____

câ _____ nü dîl _____ râ _____ tâ _____ ka tü _____ an _____

cû _____ şî _____ nîst _____

bâ _____ ki gü _____ yem _____ der _____ ci han _____ yek _____

gü _____ şî _____ nîst _____

Şekil 30. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin I. Selâmı 8/4'lük mertebede Ağır Düyek usûlü ile bestelenmiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Ağır Düyek usûlü ile tamamlanmıştır.

a.k 8/4

v 8/4

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÛN

sır rı men dû lî ki çeş nû ten zi câ tû lî ki kez tû

ez nâ le i men ru nîst mî gü şî râ an ru nîst nû can zi ten mes ru nîst rû dî di can des ru nîst

Şekil 31. Mâhur Âyînînin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyînînin I. Selâmı 8/4' lük mertebede Ağır Düyek usûlü ile bestelenmiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Ağır Düyek usûlü ile tamamlanmıştır.

a.k

v

FÂ i LÂ TÛN FÂ i LÂ TÛN

FÂ LÛN

sır me pû şan tâ be did â

ycd sı rem

em ri küin tû her çi ber vi

kâ di rem

dil me pû şân tâ be did â

ycd di lem

tâ ka bul â rem her an çi

ka bi lem

Şekil 32. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin I. Selâmı 8/4' lük mertebede Ağır Düyek usûlü ile bestelenmiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Ağır Düyek usûlü ile tamamlanmıştır.

The musical notation is presented in two staves, labeled 'a.k.' and 'v.'. The time signature is 8/4. The melody is written in a staff with a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the staves, with the first line of lyrics corresponding to the 'a.k.' staff and the subsequent lines corresponding to the 'v.' staff. The lyrics are in Turkish and represent the 'Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı'.

MEF _____ Ü _____ LÜ ME FÂ _____ İ _____ LÜ ME FÂ _____
 İ _____ LÜ FÂ Ü _____ LÜN _____
 ben _____ bil _____ meç _____ i _____ dim _____ giz _____ li _____ a _____ yân _____
 hep _____ sen _____ i _____ miş _____ sin _____
 ten _____ ler _____ de _____ vü _____ can _____ lar _____ da _____ nı _____ hân _____
 hep _____ sen _____ i _____ miş _____ sin _____
 sen _____ den _____ bu _____ ci _____ han _____ iç _____ re _____ ni _____ şan _____
 is _____ ter _____ i _____ dim _____ ben _____
 â _____ hir _____ bu _____ nu _____ bil _____ dim _____ ki _____ ci _____ han _____
 hep _____ sen _____ i _____ miş _____ sin _____

Şekil 33. Mâhur Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin I. Selâmı 8/4' lük mertebede Ağır Düyek usûlü ile bestelenmiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Ağır Düyek usûlü ile tamamlanmıştır.

6.4.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Tû megû mâ/râ bedân şeh/-bâr (ı) nîst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Bâ kerîmân/ kâr(ı) hâ düş/-vâr (ı) nîst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Cân ü dil râ/ tâkat-i ân /cûş (i) nîst 11

_ . _ _ / _ . . _ / _ . _

Bâ ki gûyem/ der cihân yek/ gûş (i) nîst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel /Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: / tâkat-ı ân/...

(imale)

Anlamı: “Bizim için O Hakikat Sultânı’nın huzuruna çıkmaya izin yoktur”. Deme . Zirâ Kerim olanlarla iş yapmak zor değildir. Canda ve gönülde o coşkuya tâkat yoktur. Ama kime söyleyeyim ki dünyada bunu duyacak da yoktur.

Sırr-ı men ez /nâle-i men/ dûr (u) nîst 11

_ . _ _ / _ . . _ / _ . _

Lîk(i) çeşm ü /gûş (i) râ ân /nûr (u) nîst 11

_ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Ten zi cân ü/ cân zi ten mes/tûr (u) nîst 11

_ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Lîk(i) kes-râ/ dîd-i cân des/tur (u) nîst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel / Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: / nâle-î men /...

(imale)

.... çeşm ü /...

(imale)

ten zi cân ü /.....

(imale)

Anlamı: Benim sırrım feryâdımdan uzak değildir. Lâkin her göz ve kulakta onu duyacak kudret yoktur. Beden ruhtan , ruh da bedenden gizli değildir. Ancak herkesin o canı görmesine de izin yoktur.

Sır mepûşân /tâ bedîd â/yed sîrem 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Emr-i kün tû/ her çi ber vî /kâdirem 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Dil mepûşân/ tâ bedîd â / yed dilem 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Tâ kabûl â/rem her ân çî /kâbilem 11

_ . _ _ / _ _ _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel / Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: / rem her ∩ ân çî/...

(vasl)

Anlamı: Sırrını saklama, kalbindekini söyle de benim sırrım ortaya çıksın. Yapabileceğim herşeyi emret bana !.. Gönلünü örtme ki gönلümdeki ortaya çıksın. Kabiliyetim ne ise onu kabul edeyim.

Ben bilmez idim... kelimeleri ile başlayan kıta Acemkürdî Âyînin 1. Selâmın son bölümünde ayrıntıları ile açıklanmıştır bkz. syf. 50 ve 51.

6.4.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

100

	MEF__	Û__	LÜ__	ME	FÂ__
	î__	LÛN__	FE__	î	LÛN__
ah__	sul__	tâ__	nı__	me	ni__
(saz)__	sul__	tâ__	nı__	me	ni__
ni	en	der	ah di__	lû	cân
cân	i	mâ	nı	me	ni
ah__	der__	men__	bı__	de	mi__
(saz)__	men__	zin__	de__	şç	ven__
ah	yek	cân	ah çi__	şç	ved
ved__	sâd__	câ__	nı__	me	ni__

Şekil 34. Mâhur Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı "ah" lafzıyla başlayıp 4 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır.

6.4.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Sultân-ı menî kelimeleri ile başlayan kıta ikinci Selâm güftelerinde ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

6.4.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

28
4

a.k

28
4

v

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN

FÂ İ LÛN

â şı kan der kû yi câ nan

es sa lâ (terennüm)

sî di tâ bân

es sa lâ (terennüm)

â şı kan der

kû yi dost (terennüm)

es sa lâ cân

es sa lâ (terennüm)

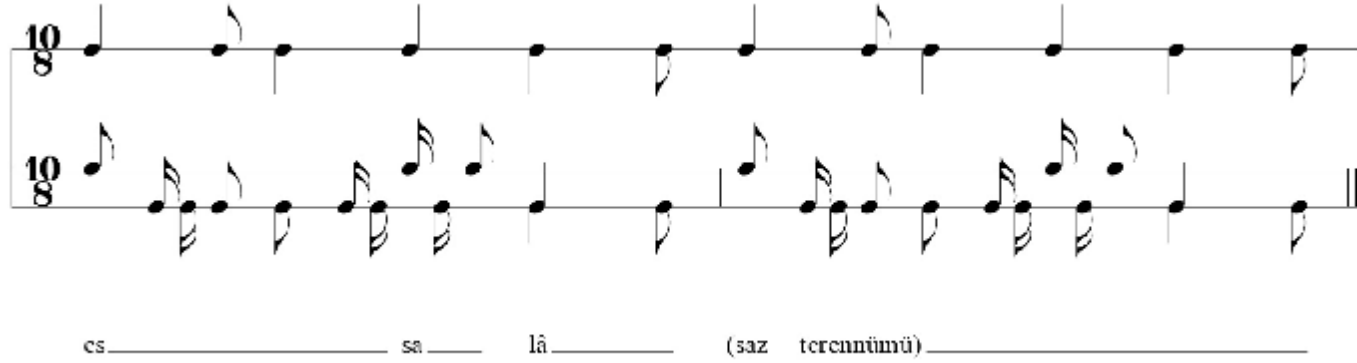
şem si teb ri zi zi bâ lâ

yı fe lek (terennüm)

her za mâ nı mî ke şed han

Şekil 35. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Mâhur Âyîninin III. Selâmı 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlünü terennüm ile tamamlamıştır.

Şekil 36. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

III. Selâm 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ve güfteye ait son 'es salâ' kelimeleri ile saz terennümüne bağlanmıştır. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir.

The musical notation is presented in two staves, labeled 'a.k.' (top) and 'v.' (bottom), both in 6/8 time. The notation consists of eighth and sixteenth notes, with some notes beamed together. Below the staves, the lyrics are written in a grid format, with each syllable aligned under its corresponding note. The lyrics are: MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN. The corresponding Turkish lyrics are: cy ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sü re yok sul o i se bay o lur bay i se sul tan o lur.

MÜF	TE	İ	LÜN	FÂ	İ	LÜN	MÜF	TE	İ	LÜN	FÂ	İ	LÜN	
cy	ki	he	zâr	â	fe	rin	bu	ni	ce	sul	tân	o	lur	
ku	lu	o	lan	ki	şi	ler	hüs	re	vü	hâ	kan	o	lur	
her	ki	bu	gün	ve	le	de	i	nâ	nû	ben	yüz	sü	re	
yok	sul	o	i	se	bay	o	lur	bay	i	se	sul	tan	o	lur

Şekil 37. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmaktadır.

a.k.

v.

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN

mür de bu dem zi de şu dem gir ye bu dem han de şu dem

dev le ti aşk a me dü men dev le ti pâ yen de şu dem

yâ ri şu dem yâ ri şu dem bâ ga mı tû ya ri şu dem

tâ ki re sî dem be ri tû ez he me bi zâ rı şu dem

Şekil 38. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velve Darlarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmaktadır.

a.k

v

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FA Ü

LÜN

in kis ti çü nin mes ti zi ham mâ rı re si

de yâ yâ ri bü ved yâ zi herî yâ ri re si

de in nî mi şe ban kis ti çü meh tâ bı re si

de pey gam be ri ı ş kes ti zi mih râ bı re si

Şekil 39. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 5 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmaktadır.

	MEF	û	LÛ	ME FÂ	î	LÛN	ME FÂ	î	LÛ	FA	ûL
	men	bâ	tü	çü nâ	nem ey	ni	gâ	rı	hu	te	nî
vay	ken	der	ga	la tem	ki men	tü	em	yâ	tü	me	nî
	MEF	û	LÛ	ME FÂ	î	LÛ	ME FÂ	î	LÛ	FA	ûL
vay	nî	men	me	ne mü	nî	tü	tü yî	nî	tü	me	nî
vay	hem	men	me	ne mü	hem	tü	tü yî	hem	tü	me	nî
yâr		hâ	ce	be yâ	hâ	ce	be yâ	hâ	ce	di	ğer

Şekil 40. Mâhur Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Mâhur Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmaktadır. Güfte vezini “vay” lafzı ile başlayarak Yürük Semâî usûl kalıbına tamamlanmıştır. Son iki mısara ait olan güftele “menem” den sonra “û” hecesi yer almaktadır. Notada bu heceye rastlanmamaktadır.

6.4.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Âşıkân der/ kûy-i cânân/ essalâ 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Sûy-i ân hur/şîd-i tâbân/ essalâ 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Essalâ ey /âşıkân der/ kûy-i dost 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Essalâ cân / esselâ cân/ esselâ 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Şems-i tebrî/zî zi bâlâ/y-ı felek 11

_ . _ _ / _ . _ _ / . . _

Her zamân (ı) /mîkeşed hân/ essalâ 11

_ . _ _ . / _ . _ _ / _ . _

Vezi: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel / Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: / yı felek/

(imale)

her zamân (ı)/....

(imale)

Anlamı: Âşıklar !.. O sevgilinin semtine, haydi !.. O parıldayan güneşe doğru, haydi !.. Haydi Ey Âşıklar !.. O dost semtine.. Haydi canlar, haydi !.. Şems-i Tebrîz göklerin üzerinden bize her zaman nimet sofraları kuruyor. Haydi o nimetlere!..

Ey ki hezâr kelimeleri ile başlayan kıta Acem Kürdî Âyîninin 3. Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır bkz. syf. 58 ve 59.

Murde budem/ zinde şudem/ girye budem/ hande şudem 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . _ / _ . . _

Devlet-i aşk /âmed (ü) men /devlet-i pâ/yende şudem 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . _ / _ . . _
Yâr (ı) şudem /yâr (ı) şudem /bâ gam-ı tû /yâr (ı) şudem 16

_ . . _ / _ . . _ / _ . . . / _ . . _
Tâ ki resî/dem ber-i tû /ez heme bî/zâr (ı) şudem 16

_ . . _ / _ . . . / _ . . _ / _ . . _

Vezni: Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün (Recez) 16

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arızalar : / bâ gam-ı tû/
(imale)

..... / dem ber-i tû/
(imale)

Anlamı: Ölüydüm, dirildim , ağlıyordum , gülüş oldum. Aşk devleti gelince, geçip gitmeyen bir devlet oldum . Dost oldum, dost oldum, senin gamınla dost oldum. Sana ulaşınca da herkesten bıktım usandım.

În kist (i) /çün in mest (i)/ zi hammâr (ı)/ resîde 14

_ _ . / _ _ _ . / . _ _ . / . _ _

Yâ yâr (i)/ büved yâ zi/berî yâr (ı)/ resîde 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

În nim (i)/şebân kist (i)/çü mehtâb(ı) /resîde 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Peygambe/r-i işkest (i)/ zi mihrâb (ı)/ resîde 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Vezni: Mef'ûlû/ Mefâ'ilû/ Mefâ'ilû/ Fa'ûlûn (Hezec)

Takti: 3 / 4 / 4 / 3

Arızalar: / çün √ in mest/....
(vasl)

Anlamı: Kimdir o meyhaneciden böyle sarhoş gelen ? Ya sevgilidir ya da sevgilinin kucağından geliyor . Bu gece yarısı ay ışığı gibi gelen kim ? Aşk peygamberi mi ki mihrâbdan geliyor?

Men bâ tü/ çün ânem ey /nigâr-ı hû/teni 13

_ _ . / _ _ _ _ / . _ . _ / . _

K'ender ga/latem ki men/ tüem yâ tü /meni 13

_ _ . / . _ . _ / . _ _ . / . _

Nî men menem/ nî tû tûyî /nî tû menî 12

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Hem men menem/ hem tû tûyî /hem tû menî 12

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Vezni: Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Mefâ'îlü / Fa'ûl 13 Rubâî Vezin Kalıbı (Hezec/
Müctelibe)

Takti: 3 / 4 / 4 / 2

Arıza: / çün √ ânem ey/ nigâr-ı hû/

(vasl) (imale)

..... / latem ki men/

(imale)

Kıt'anın son iki mısrasından oluşan güftenin aslı şu şekildedir ;

Nî men menem û nî tû tûyî nî tû menî

Hem men menem û hem tû tûyî hem tû menî (Çevikoğlu, s. 709)

Vezni: Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ûl (Hezec)

Takti: 3 / 4 / 4 / 2

Anlamı: Ben seninle o haldeyim ki Ey Hutten Diyârı'nın güzeli ! Yanılıyorum. Ben sen miyim, yoksa sen ben misin ? Ne ben benim , ne sen sensin, ne sen bensin .. Hem ben benim , hem sen sensin, hem sen bensin.

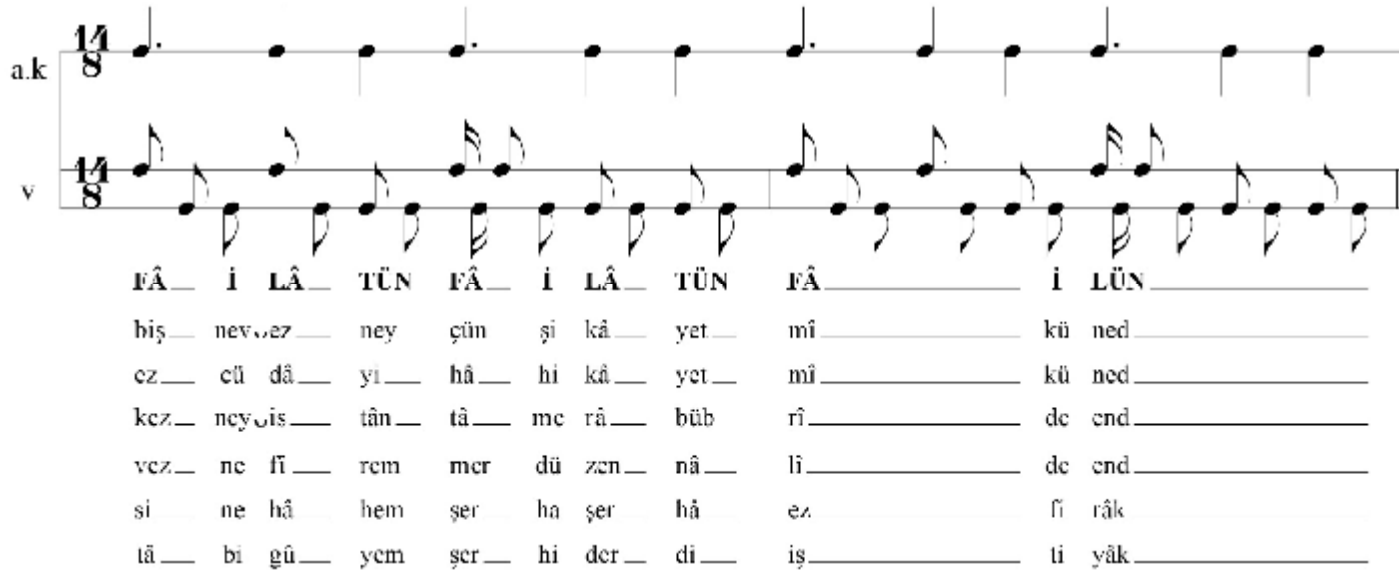
6.4.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

6.5. Dilkeşhâveran Mevlevî Âyîni

6.5.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

14/8

a.k.

v.

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÛN

biş nev'ez ney çün şî kâ yet mî kü ned

ez cû dâ yi hâ hi kâ yet mî kü ned

kecz ney'is tân tâ me râ büb rî de end

vez ne fî rem mer dü zen nâ lî de end

si ne hâ hem şer ha şer hâ ez fî râk

tâ bi gû yem şer hi der di iş ti yâk

Şekil 41. Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

ME FÂ Î LÜN ME FÂ Î LÜN FA Î LÜN

ah di lî dâ rem ki ger dî gâm ne ger ded

ah me yi dâ rem ki her giz kem ne ger ded

ah bi gû dil râ ki ger dî gam ne ger ded

ah e zî râ gam be hor den kem ne ger ded

Şekil 42. Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır. Vezin kalıbı başında “ah” lafzı kullanılarak Devr-i Revan usûl kalıbına tamamlanmıştır.

14/8

a.k

14/8

v

MEF Ū LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ

İ LÜN FA

â teş ne ze ned der di li mâ

il lâ hû (terennüm)

kü te ne kü ned men zi li mâ

il lâ hû (terennüm)

ger â le mi yân cüm le ta bi

bân bâ şcd (terennüm)

hal li ne kü ned müş ki li mâ

il lâ hû (terennüm)

Şekil 43. Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Dilkeşhâveran Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Devr-i Revan usûlünü terennüm ile tamamlanmıştır.

6.5.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Bişnev ez ney çün sözleri ile başlayan kıt'a Acem Kürdî Âyîninin 1. Selâmında açıklanmıştır. Buna ek olarak aşağıdaki mısralar eklenmiştir;

Sîne-hâhem /şerha şerha /ez firâk 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Tâ bigûyem/ şerh-i derd-î/ iştîyâk 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3 11

Anlamı: “Bu özlemin derdini söyleyebilmem için ayrılıktan delik deşik olmuş bir göğüs istiyorum .” anlamına gelmektedir.

Burada ki güftede ‘biguyem’ kelimesinde ‘gu’ hecesine denk gelen tefile kalıbı ‘fâ'ilâtün’ olduğu için, u ‘nun kapalı olması gerekmektedir. Âyîn notasında kapalı, güfte de açıktır.

Dil-î dârem/ ki gerd-î gam/ negerded 11

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Mey-î dârem/ ki her giz kem /negerded 11

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Bigû dil-râ/ki gerd-î gam/ negerded 11

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Ezîrâ gam /behorden kem/ negerded 11

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _

Vezni: Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'ülün (Hezec/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: Yok.

Anlamı: Bir gönlüm var ki gamın çevresinde dolaşmaz. Bir şarabım var ki hiç eksilmez.

Gönüle söyle ki gamın çevresinde dolaşmasın. Zira gam yemekle azalmaz..

Âteş nezened kelimeleri ile başlayan kıt'a, Sazkâr Âyîninin I. Selâmında şekil özellikleri ayrıntılarıyla anlatılmıştır bkz. syf. 78.

6.5.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

MEF_ Ü_ LÜ_ ME FÂ_

Î_ LÜN_ FE_ İ_ LÜN_

ah_ sul_ tâ_ nı_ me ni_

(saz)_ sul_ tâ_ nı_ me ni_

ni_ en_ der_ ah_ di_ lü_ cân_

cân_ i_ mâ_ nı_ me ni_

ah_ der_ men_ bi_ de mi_

(saz)_ men_ zin_ de_ şc_ vem_

vem_ yek_ cân_ ah_ çi_ şc_ ved_

ved_ sâd_ câ_ nı_ me ni_

Şekil 44. Dilkeşhâveran Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Dilkeşhâveran Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı "ah" lafzıyla başlayıp 4 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır.

6.5.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

“Sultân-ı meni” ile başlayan dörlük, ikinci Selâmlar da kullanılan güftelerdir. Önceki Âyîn incelemelerinde açıklanmıştır.

6.5.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

28/4

a.k

v

28/4

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN

FÂ İ LÛN

â şı kan der kû yi câ nan

es sa lâ (terennüm)

sî di tâ bân

es sa lâ (terennüm)

es sa lâ ey â şı kan der

kû yi dost (terennüm)

es sa lâ cân es sa lâ cân

es sa lâ cân (terennüm)

şem si teb rî zi zi bâ lâ

yi fe lek (terennüm)

her za mâ nı mî ke şed han

Şekil 45. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâmı 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlüne terennüm eklenerek tamamlanmıştır.

Şekil 46. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Devamında 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne güftenin son kelimesi ile bağlanmıştır.

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

ey ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur

ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur

her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sü re

yok sul i se hay o lur hay i se sul tan o lur

Şekil 47. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmaktadır.

a.k

v

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜ FA Ü LÜN

(saz terennümü) ben bil mez u i dim giz li a yân hep sen imiş sin
 ten ler de vü can lar da ni hân hep sen imiş sin
 sen den bu ci hân iç re ni şân is ter idim ben
 â hir bu nu bil dim ki ci hân hep sen imiş sin

Şekil 48. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı saz terennümü ile başlayıp güfte içerisinde “ah” lafzına yer vererek 6 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmaktadır.

MEF _____ Ü _____ LÜN _____ FÂ _____ İ _____ LÜN _____ FE _____ Ü _____ LÜN _____

ah _____ min el _____ aşk _____ ve hâ _____ lâ _____ ti hî _____

MÛF TE İ _____ LÜN _____ MÛF TE İ _____ LÜN _____ FÂ _____ İ _____ LÜN _____

uh _____ ra ka kal _____ bî _____ bi ha rû _____ rû _____ ti hî _____

mâ _____ na za ral _____ ay _____ ni i _____ lâ _____ gay _____ rû kûm _____

uk _____ si mû bil _____ lâ _____ hî ve â _____ yâ _____ ti hî _____

Şekil 49. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 3 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmış olsa da saz payı ile 4 Yürük Semâî usûlü kullanılmıştır.

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

ah gü ze lin aş kı na hâ lâ ı nâ (terennüm)

yan dı yü rek aşk ha râ râ ı nâ (terennüm)

and i çe yim gay rı gü zel sev me yim (terennüm)

tan rı ya vü tan rı nınâ yâ ı na (terennüm)

Şekil 50. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlünü terennüm ile tamamlamıştır.

a.k

v

MEF Ū LŪ ME FÂ İ LŪ ME FÂ İ LŪ FE Ū LŪN

der kŭ yi ha rā bā tı me rā aşk ke şân kerd

an dil be ri ay yâ rı me rā dī dü ni şân kerd

men der pe yi ân dil be ri ay yâr bi ref tom

o rŭ yi ho dān lâh za i men bâ zı ni hân kerd

sul tâ mı a rel' nâk bu deş mah re mi es rar

ta sır rı te cel lî i e zel cüm le be yûn kerd

Şekil 51. Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Dilkeşhâveran Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

6.5.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Âşıkân der kûy-i cânân mısraı ile başlayan III. Selâm güftesi ve Mâhur Âyîninin III. Selâmında güftenin şekil özellikleri açıklanmıştır bkz. syf. 105.

Ey ki hezâr kelimeleri ile başlayan kıta Acem Kürdî Âyîninin 3. Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır bkz. syf. 58 ve 59.

Ben bilmez idim... kelimeleri ile başlayan kıta Acem Kürdî Âyîninin 1. Selâmın son bölümünde ayrıntıları ile açıklanmıştır bkz. syf. 50 ve 51.

Ah min el/ aşk ve ha/lâtihi 9 **Vezni:** Mef'ûlün/ Fâ'ilün /Fe'ülün (Sekt-i Melih)

_ _ _/ _ . ./ _ . _ **Takti:** 3 / 3 / 3

Ahraka kal/bî biharâ/râtihi 11 **Vezni:** Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün (Seri')

_ . . _/ _ . . _/ _ . _ **Takti:** 4 / 4 / 3

Mâ nazar'al/ aynı ilâ/ gayrık 10 **Vezni:** Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün (Seri')

_ . . _/ _ . . _/ _ . _ **Takti:** 4 / 4 / 3

Uksimü bil/lâhi ve â/yâtihi 11 **Vezni:** Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün (Ser'i)

_ . . _/ _ . . _/ _ . _ **Takti:** 4 / 4 / 3

Arızalar: “kalbi” kelimesinde notasyonda ‘bi’ hecesi kapalıdır.

“mâ nazar'al ” kelimesinde “mâ” hecesi notasyonda kapalı, aynı mısra sonunda “gayrık” kelimesi notasyonda “gayrüküm” olarak geçmektedir.

Anlamı: Ah ! Aşkta ve hallerinden.. Kalbimi hararetiyle yaktı. Allah’a ve âyetlerine and olsun ki senden başkasına gözüm bakmasın.

Ah güzelin/ aşkına hâ/lâtına 11

_ . . _/ _ . . _/ _ . _

Yandı yürek/ aşk(ı) harâ/râtına 10 (+1)

_ . . _/ _ . . _/ _ . _

And içeyim/ gayrı güzel /sevmeyim 11

_ . . _ / _ . . _ / _ . _

Tanrı'ya vû /Tanrı'nın â/yâtına 11

_ . . _ / _ . _ / _ . _

Vezni: Müfte'ilün / Müfte'ilün/ Fâ'ilün (Seri')

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: aşk(ı)/..

Med

... / Tanrı'nın ∩ â/...

(vasl)

Der kûy-i /harâbât (ı) /merâ aşk /keşân kerd 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ / . _ _

Ân dilbe/r-i ayyâr(ı) /merâ dîd ü /nişân kerd 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Men der pe/y-i ân dilbe/r-i ayyâr/ bireftem 13

_ _ . / . _ _ . / . _ _ / . _ _

Ô rûy-i /hodân lahza/-i men bâz(ı) / nihân kerd 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Sultân-ı/ arefnâk /budeş mahre/m-i esrâr 13

_ _ . / . _ _ / . _ _ . / . _ _

Tâ sırr-ı /tecellî-i /ezel cümle /beyân kerd 14

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _

Vezni: Mef'ûlü / Mefâ'îlü /Mefâ'îlü/ Fe'ûlün (Hezec)

Takti: 3 / 4 / 4 / 3

Arızalar:

/.... aşk (ı) /

(med) ile 14 heceye tamamlanır.

/.... ayyâr (ı)/

(med) ile 14 heceye tamamlanır.

/ arefnâk (ı)/

(med) ile 14 heceye tamamlanır.

Anlamları: Aşk beni meyhanelerin semtine doğru çekti. O düzenbaz beni gördü ve işaret etti. Ben de o güzelin ardına düştüm gittim . Hâlbuki o bir anda yüzünü benden gizledi. Allah’a ‘‘Seni hakkıyla tanıyamadık’’ diyen bir Peygamber’in esrarına (Pir’im) mahremdi. Bu yüzden ezelden tecelli etmiş o esrarı (Pir’ime) açıklamıştı.

6.5.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

6.6. Şehnâz-Bûselik Mevlevî Âyîni

6.6.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

14/8

a.k.

v.

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN

â— fi tâb— im— rû— zi ber şek— lî— di ger tâ— bân şü dest—

ber şu â— eş— hem çü zer— re— câ— nı men rak sâ— şü dest—

müş te rî— der— tâ— lî as— tü— mâ— hû zûh re— der hu zûr—

tâ— ki bâ— çev gâ— nı zûl— fû— mî— ri ân— mey dâ— şü dest—

Şekil 52. Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

ME FÂ İ LÜN ME FÂ İ LÜN FA Ū LÜN

ah di lî dâ rem ki ger dî gâm ne ger ded

ah me yi dâ rem ki her gîz kem ne ger ded

ah bî gû dîl râ ki ger dî gam ne ger ded

ah e zî râ gam be hır den kem ne ger ded

Şekil 53. Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

MEF__ Ü__ LÜ FÂ__ İ LÂ__ TŪ__ MEFÂ__ İ__ LÜ FÂ__ LÜN__

cy__ çen__ gi per__ de hâ__ yi__ si pâ__ hâ__ nem,ar__ zûst__

vey__ nû__ yi nû__ le î__ hû__ şî sû__ zâ__ nem,ar__ zûst__

cy__ bû__ di hoş__ ki der__ çe me ni aş__ kı mî__ re sî__

ber__ men__ gü zer__ ki bû__ yî__ gü lîs__ tâ__ nem ar__ zûst__

FÂ__ İ LÂ__ TŪN FÂ__ İ LÂ__ TŪN FÂ__ İ LÜN__

â__ bı der__ yâ__ cüm le der__ fer__ mâ__ nı tüst__

â__ bū â__ teş__ ey__ hü dâ__ ven dâ__ nı tüst__

in__ ta leh__ der__ mâ hem,ez__ î__ câ__ dı tüst__

res__ ten,ez__ hî__ dâ__ dı yâ__ rah dâ__ dı tüst__

cis__ mü câ__ nem her__ çi hes__ tem â__ nı tüst__

hük mü ler__ mân cüm le der__ fer__ mâ__ nı tüst__

Şekil 54. Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şehnâz-Bûselik Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır

6.6.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Âf(i)tâb im/rûz(i) ber şek/l-î diger tâ/bân şüdest 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ber şua eş /hem çü zerre/ cân-ı men rak/sân şüdest 15

_ . _ _ / _ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Müşterî der/tâliâstü/ mâh ü zühre /der huzur 15

_ . _ _ / _ . _ . / _ . _ . / _ . _

Tâ ki bâ çev/gân-ı zülfü/ mîr-i ân mey/dân şüdest 15

_ . _ _ / _ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 4 / 3

Arızalar: /hem çü zerre/

(imale)

..... / tâliâstü/ mâh ü zühre/

(imale)

(imale)

.... / gân-ı zülfü/

(imale)

Anlamı: Bugün güneş başka türlü parıldamakta.. O'nun ışıklarına karşı canım zerreler gibi oynamakta.. Müşterî Yıldızı doğuyor , Ay ve Zühre de huzurda bekliyor. Sevgili de o kıvrımlı saçlarıyla meydana geliyor.

Dil-î dârem ki sözleri ile başlayan dörtlüğün şekil özellikleri , Dilkeşhâveran Âyîninin 1. Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Ey çeng(i)/ perdehây-i /sipâhânem /arzûst 13

_ _ . / _ . _ . / . _ _ _ / _ _

V'ey nây(i)/ nâle-î ho/ş-i sûzânem /arzûst 13

_ _ . / _ . _ . / . _ _ _ / _ _

Ey bâd-i /hoş ki der çe/men-î aşk(ı)/ mîresî 14

_ _ . / _ . _ . / . _ _ . / _ . _

Ber men gü/zer ki bûy-i /gülistânem/ arzûst 13

_ _ . / _ . _ . / . _ _ _ / _ _

Vezni: Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/Fâ'ilün (Muzâri/Müştebihe)

(Fâ'lün) (değişken)

Takti: 3 / 4 / 4 / 3

Arızalar: sipâhânem ∪ arzûst

(vasl)

sûzâhânem ∪ arzûst

(vasl)

Anlamı: Ey Çeng ! Benim arzum Isfahan perdeleridir. Ve Ey Ney ! Benim arzum yakıcı, hoş nâledir. Ey güzel rüzgâr ! Aşk çemeninden bana eriş ki benim arzum dâimâ gül bahçesinin kokularıdır.

Âb-ı deryâ /cümle der fer/mân-ı tüst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Âb ü âteş /ey hüdâven/dân-ı tüst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

În taleb der /mâ hem ez î /câd-ı tüst 11

_ . _ _ / _ _ _ _ / _ . _

Resten ez bî/dâd-ı Yâ Râb/ dâd-ı tüst 11

_ _ _ _ / _ . _ _ / _ . _

Cism ü cânem/ her çi hestem/ ân-ı tüst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Hükm ü fermân /cümle der fer/mân-ı tüst 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel)

Takti: 4 / 4 / 3

Arızalar: / mâ hem ı ez î/

(vasl)

Resten ı ez bî/...

(vasl)

Anlamı: Bütün denizlerin suyu senin fermanına tâbidir. Su da, ateş de, İlâhi! Senin mahlûkundur. Yâ Rabbi ! Bizdeki bu istek ve duâ da yine senin eserindir. Zulümden kurtulmak da yine senin yardımınıdır. Cismim de canım da, neyim varsa hepsi de senindir. Hüküm ve fermânın hepsi de sana aittir.

6.6.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

	MEF	Û	LÜ	ME	FÂ
	î	LÜN	FE	î	LÜN
ah	sul	tâ	nı	me	ni
(saz)	sul	tâ	nı	me	ni
nî	en	der	ah	dî	lû
cân	î	mâ	nı	me	ni
ah	der	men	bî	de	mi
(saz)	men	zin	de	şe	vem
vem	yck	cân	ah	çi	şç
ved	sâd	câ	nı	me	ni
ah	î	mâ	nı	me	ni

Şekil 55. Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı "ah" lafzıyla başlayıp 4 Ağır Evfer usûlüyle tamamlanmıştır.

a.k $\frac{9}{4}$

 v $\frac{9}{4}$

	MÛS	TEF	İ	LÛN
	MÛS	TEF	İ	LÛN
	MÛS	TEF	İ	LÛN
	MÛS	TEF	İ	LÛN
ah	cy	hâ	hâ	li kı
kı	heft	â	sü	mân
ah	der	mân	de	em
em	fer	yâ	dı	res
ah	vcy	ra	ra	zı kı
kı	pî	rü	çi	vân
ah	der	mân	de	em
em	fer	yâ	dı	rı res

Şekil 56. Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâmı $\frac{9}{4}$ ' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Güftedeki bazı heceler tekrar edilerek vezin kalıbı 8 Ağır Evfer usûlüne tamamlanmıştır.

a.k. 9/4
 v. 9/4

MÜS	TEF	İ	LÜN
MÜS	TEF	İ	LÜN
MÜS	TEF	İ	LÜN
MÜS	TEF	İ	LÜN
ah	ey	rah	rah
tü	ber	nî	kü
ah	ih	sâ	sâ
tü	bî	hâd	hâd
ah	her	lâh	lâh
gû	yem	cy	a
ah	der	man	man
fêr	fêr	yâ	yâ

Şekil 57. Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelenmiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Güftedeki bazı heceler tekrar edilerek vezin kalıbı 8 Ağır Evfer usûlüne tamamlanmıştır.

6.6.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Sultân-ı menî sözleriyle başlayan güfthenin şekil özellikleri ve açıklaması önceki Âyînlerde yapılmıştır.

Ey hâlik-î / heft âsüman/ der-mândeem/ feryâd(ı) res 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

V'ey râzık-î /pîr ü civân /der-mândeem/feryâd(ı) res 16

_ _ . _ / _ . . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Ey rahmetü/ ber nîk ü bed/ ihsân-ı tü /bî-hadd ü âd 16

_ _ . . / _ _ . _ / _ _ . . / _ _ . _

Her lahza gû/yem ey ahâd /der-mândeem /feryâd(ı) res 16

_ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _ / _ _ . _

Vezni: Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün (Recez/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arızalar: / pîr ü civân/

(imale)

Üçüncü mısradaki 'tü' hecelerinin vezin ile uyumlu olabilmesi için kapalı olması gerekmektedir.

Anlamı: Ey yedi kat göğü yaratan ! Çâresizlik içindeyim, feryâdına yetiş ! Ey yaşlı ve gencin rızkını veren ! Çâresizlik içindeyim, feryâdına yetiş ! Ey iyiye ve kötüye acıması olan ! Bağışın sınırsız ve hesapsızdır. Her an bunu söylüyorum ki , Ey Tanrım ! Çâresizlik içindeyim, feryâdına yetiş !

6.6.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

28
4

a.k

28
4

v

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN

FÂ İ LÜN

â şı kan der kû yi câ nan

es sa lâ (terennüm)

sû yi an hur sî dî tâ bân

es sa lâ (terennüm)

es sa lâ cî

kû yi dost (terennüm)

es sa lâ cân es sa lâ cân

es sa lâ (terennüm)

şem sî teb rî zî zî bâ lâ

yî fe lek (terennüm)

her za mâ nî mî ke şed han

Şekil 58. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâmı 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlüne terennüm eklenerek tamamlanmıştır.

10
8

10
8

be _____ li _____ ya _____ ri _____ men _____ (saz terennümü) _____

Şekil 59. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Devamında 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne terennüm güftesi ile bağlanmıştır.

a.k

v

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

cy ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur

ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur

her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sü re

yok sul o i se bay o lur bay i se sul tan o lur

Şekil 60. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

a.k

v

MÛF TE İ__ LÛN ME FÂ__ İ__ LÛN MÛF TE İ__ LÛN ME FÂ__ İ__ LÛN

men ta re bem ta reb__ me nem züh__ re ze ned__ ne vâ__ yı men

aşk__ (ı) me yâ__ nı â__ şı kân__ şı__ ve kü ned__ be rî__ yı men

bâz__ (ı) be hâ__ rı mî__ ke şed__ zin__ de gi ez__ be hâ__ rı men

mec__ li sü bez__ mi mey ne hed__ tâ__ şe ke ned__ hu mâ__ rı men

Şekil 61. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

MEF Ū LŪ FÂ İ LÂ TŪN MEF Ū

LŪ FÂ İ LÂ TŪN

(sazterennümü) dâ	ni se mâ	çi bû ved	sav tı
be li şî ni	den ez	hıy şî ten	bû ri den
bâ vaz	lı ö re si	den dâ	ni se mâ
çi bû ved	ah vâ	li dos tu di	den ez
per de hû	yi lâ hud	es râ	rı hak se ni
den dâ	ni se mâ	çi bû ved	bî hud
şû den zi hes	tî en	der fe nâ	yı mut lak
zev ki	be kâ çi şî	den dâ	ni se mâ
çi bû ved	mâ nen	di şem si teb	rîz çeş
mâ nı dil	ke şî den	en vâ	rı kut şî di

Şekil 62. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 5 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

MEF Ü LÜN FÂ İ LÜN FE Ü LÜN
 ah min el aşk ve hâ lâ ti hî
 MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN
 ah ra ka kal bî bî ha râ râ ti hî
 mâ na za ral ay ni i lâ gay rü küm
 uk si mü bil lâ hî ve â yâ ti hî

Şekil 63. Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şehnâz-Bûselik Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 3 Yürük Semâî usûlüne yerleştirilmiş, saz payı ile 4 Yürük Semâî usûl kalıbına tamamlanmıştır.

6.6.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Âşıkân der kûy-i cânân mısraı ile başlayan III. Selâm güftesi ve Mâhur Âyîninin III. Selâmında güftenin şekil özellikleri açıklanmıştır bkz. syf. 105.

Ey ki hezâr kelimeleri ile başlayan kıta Acem Kürdî Âyîninin 3. Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır bkz. syf. 58 ve 59.

Men tarebem/ tareb menem /zühre zened /nevây-ı men 16

_ . . _ / . _ . _ / _ . . _ / . _ . _

Aşk (ı) meyâ/n-ı âşıkân/ şîve küned /berây-ı men 16

_ . . _ / . _ . _ / _ . . _ / . _ . _

Bâz (ı) behâr/r (ı) mîkeşed/ zindegi ez /behâr-ı men 16

_ . . _ / . _ . _ / _ . . _ / . _ . _

Meclis-ü bez/m-i mey nehed/ tâ şekened /humâr-ı men 16

_ . . _ / . _ . _ / _ . . _ / . _ . _

Vezni: Müfte'ilün/ Mefâ'ilün/ Müfte'ilün/ Mefâ'ilün (Recez)

Takti: 4 / 4 / 4 / 4

Arıza: Yok

Anlamı: Ben şenliğim, şenlik benim, Zühre Yıldızı benim nağmelerimi çalıyor. Âşıklar arasında, aşk benim için cilveleniyor. İlkbahar yaşayışı yine benim baharımdan alıyor. Yine benim mahmurluğumu gidermek için meclisler kuruyor.

Dâni semâ çi bûved ile başlayan güfte Sazkâr Âyîninin 3. Selâmında açıklanmıştır.

'Ah min el aşk ' ve 'Ah güzelin aşkına halâtına' sözleri ile başlayan sonraki iki dörtlük Dilkeşhâveran Âyîninin 3. Selâmında açıklanmıştır.

6.6.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

II. Selâm ile melodik işleniş ve usûlü aynı şekilde olup sadece "Sultân-ı Menî" sözleri ile başlayan dörtlük kullanılmıştır.

6.7. Şevk-Efzâ Mevlevî Âyîni

6.7.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

14/8

a.k

v

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN

ey çe râ ğı â sü mâ nü rah me tî hak ber ze mîn

nâ le î men ğû şî dâ rû der di hâ lî men bi bîn

ez me yâ nı sâd be lâ men sû yi tû he ğû rîh (î) tem

des ti rah met ber se rem nî yâ be ref şân â se tîn

yâ mu râ dı men bi dih yâ fâ ri gam kün ez mu râd

vâ de î fer dâ rc hâ kün yâ çün ân kün ya çün in

yâ de rî in nâ lc tâh na ber ğû şâ tâ bîn ge rem

sâd he zâ rân ğül şî tâ nü sâd he zâ rân yâ se mîn

Şekil 64. Şevk-Efzâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şevk-Efzâ Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

14/8

a.k

14/8

v

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÛN

bâz e lem neş râh re vân kün çâ rı cû der sı ne em

cû yi â bü cû yi ham rû cu yi şî rû en gü bîn

ey se nâ î rev me ded bâh ez re vâ ni mus ta fâ

mus ta fâ mâ câ e il lâ rah me ten lil â le min

Şekil 65. Şevk-Efzâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şevk-Efzâ Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlü ile tamamlanmıştır.

6.7.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Ey çerâğ-ı/ âsümân û /rahmet-i hak /ber zemîn	15
_ . _ . / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Nâle-i men /gûş-dârû /derd-i hâl-i /men bübîn	14
_ . _ _ / _ _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Ezmeyân-ı /sâd belâ men /sûy-i tû beg/(û)rihem	15
_ . _ . / _ . _ _ / _ . _ _ / _ _ _	
Dest-i rahmet /ber serem nî /yâ berefşân/ âsetîn	14
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Yâ murâd-ı /men bidîh yâ /fârigam kün/ ez murâd	15
_ . _ . / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Vâ'de-i fer /dâ rehâ kün/ yâ çünân kün/ yâ çünin	15
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Yâ der-i "in/nâ fetahnâ"/ ber gûşâ tâ /bingerem	15
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Sâd hezârân/ gülsitân û / sâd hezârân/ yâsemîn	15
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Bâz "elem neş/rah" revân kün/ çâr-cû der/ sîneem	14
_ . _ _ / _ . _ _ / _ _ _ / _ . _	
Cûy-i âb û /cûy-i hamr û /cûy-i şîr û/ engübin	15
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	
Ey senâi / rev meded-hâh /ez revânî /mustafâ	15
_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _	

Mustafâ mâ/ ‘‘ câe illâ / rahmeten li'l / âlemîn’’

15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 4 / 3

Arızalar:

Ey çerâğ-ı /..

(imale)

/gûş- (i) dârû/

(med)

/Ezmeyân-ı/ ... / û)rihtem /

(imale)

(zihaf)

/Yâ murâd-ı/

(imale)

/çâr- (i) cû der/

(med)

Anlamı: Ey göklerin ışığı, yeryüzünde Allah'ın rahmeti ! Benim dertli halimi gör, iniltirimi dinle ! Yüzlerce belâdan sana kaçtım, sığındım. Merhamet elini başıma koy, ihsan eteğini aç , iyilikler saç ! Ya benim mûradımı ver yahut beni bu duygudan kurtar! Verdiğin sözleri yarına bırakmadan vazgeç, geciktirme ! Va'dini bugün yerine getir, ya öyle yap yada böyle .. ‘‘İnnâ Fetahnâ’’ kapısını aç da yüzlerce gül bahçesini ve yüzlerce yasemini seyredeyim. Ya da ‘‘Elem Neşrah’’ âyetinin ilhamlar saçan kaynağından su, şarap, süt ve bal gibi dört çeşit ırmağı gönlüme akıt! Ey Senâî! Yürü! Muhammed Mustafa (sav) dan yardım iste ! Çünkü O ancak âlemlere rahmet olarak gelmiştir.

6.7.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

6.7.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Daha önceki Âyînlerde açıklanmıştır.

6.7.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

FÂ	İ	LÂ	TÜN	FÂ	İ	LÂ	TÜN
FÂ	İ	LÜN					
ak	hâ	med		â	şı	kâ	hod
râ	bi	pûş		(terennüm)			
va	yi	mâ	ey	vâ	yi	mâ	ez
ak	lû	hûş		(terennüm)			
şem	si	teb	rî	zî	me	râ	ker
dî	ha	râb		(terennüm)			
hem	tû	sâ	kî	hem	tû	mey	hem
mey	fû	rûş		(10/8terennüm)			

Şekil 67. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâmı 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlünü terennümle tamamlamıştır.

Şekil 68. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Devamında 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne terennüm güftesi ile bağlanmıştır.

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

ey ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur

ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur

her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sü re

yok sul o i se bay o lur bay i se sul tan o lur

Şekil 69. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılım

Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

bül bü li aşk ez se her vâ gâ zi kerd

pî şî gü lis tan se mer vâ gâ zi kerd

ez pe si her per de vü nağ me ki güft

nağ me i hû bû di ger vâ gâ zi kerd

Şekil 70. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 3 Yürük Semâî usûlüne yerleştirilmiştir, saz payı ile 4 Yürük Semâî usûlüne tamamlanmıştır.

a.k

v

MÜF TE İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

bâz (i) re sî dim (i) ki mey hâ ne mest (terennüm)

bâz (i) re hî dim (i) zi bâ lâ vü pest (terennüm)

cüm le i mes tân ho şu râk sân şu dest (terennüm)

dest (i) ze nîd ey su ne mâ dest (i) dest (terennüm)

Şekil 71. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 3 Yürük Semâî usûlüne yerleştirilmiştir, sözlü terennüm ile 4 Yürük Semâî usûlüne tamamlanmıştır.

ME FÂ__ İ__ LÜN FE İ LÂ__ TÜN ME FÂ__ İ__ LÜN FE İ LÜN__

kü cās__ tı__ mut__ rı bı dil__ lâ__ zi nâ__ re hâ__ yı sa lâ__

der üf__ ke ned__ de mi ô__ der__ he zâ__ rı ser__ sev__ dâ__

çü â__ fi tâ__ bı ce mâ__ let__ ber â__ med ez__ meş rik__

ki zer__ re zer__ re şi nî dem ki ni me mev lâ nâ

Şekil 72. Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şevk-Efzâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî ile tamamlanmıştır.

6.7.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Akl (i) âmed /âşıkâ hod-/râ bipûş 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vây(i) mâ ey/ vâý(i) mâ ez /akl ü hûş 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Şems-i Tebrî/zî merâ ker/dî harâb 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Hem tü sâkî /hem tü mey hem/ mey-fürûş 11

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün (Remel/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: yok.

Anlamı: Akıl geldi . Ey âşık ! Gizlen ! Akıldan fikirden vay bize eyvah bize !.. Ey Tebrizli Şems ! Beni harâb ettin . Sem hem sâkisin, hem şarapsın, hem de şarap satan !..

Ey ki hezâr kelimeleri ile başlayan kıta Acem Kürdî Âyîninin 3. Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır bkz. syf. 58 ve 59.

Bülbül-i aşk /ez seher â/gâz-(i)kerd 11

_ . . _ / _ . _ _ / _ . _

Pîş-i gülis/tân semer â/gâz-(i)kerd 11

_ . . _ / _ . _ _ / _ . _

Ez pesi her /perde vü nağ/me ki güft 11

_ . . _ / _ . . _ / . . _

Nağme-i hûb/ û diger â /gâz-(i)kerd 11

_ . . _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün (Seri')

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza:

.... / ez seher ∪ â /

(vasl)

.... / tân semer ∪ â /

(vasl)

.... / me ki güft /

(imale)

.... / û diğér ∪ â / ...

(vasl)

Med'ler güftede, parantez içinde belirtilmiştir.

Anlamı: Aşk bûlbûlü seher vaktinde şakımaya başladı. Gül bahçesi de isteğine ulaştı. Söylediği her perdeden nağmemi andıran güzel ve yeni bir nağmeye başladı.

Bâz (ı) resî/dim (i) ki mey/hâne mest 11

_ . . _ / _ . . _ / _ . _

Bâz (ı) rehî/dim (i) zi bâ/lâ vü pest 11

_ . . _ / _ . . _ / _ . _

Cümle-i mes/tân hoş u râk/sân şudest 11

_ . . _ / _ . . _ / _ . _

Dest(i) zenid /ey sanemâ /dest (i) dest 11

_ . . _ / _ . . _ / _ . _

Vezni: Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün (Seri')

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza: Yok.

Anlamı: Geri dönüp baktık ki meyhâne (dergâhımız) sarhoş (Allah’a dalmış gitmiş). Artık alçaklık ve yükseklikten kurtulmuşum. Bütün mest olanlar memnun ve raks halindeler. Ey put gibi tapılası güzel ! Alkış, alkış...

Kücâst(1) mut / rıb-ı dil tâ / zi nâre-hây /-ı salâ 15

. _ . _ / . . _ _ / . _ . _ / . . _

Der üfkened / demî ô der / hezâr-ı ser-sevdâ 14

_ _ . _ . _ _ _ . _ . _ _

Çü âf(i)tâb-ı cemâlet ber âmed ez meşrik 14

. _ . _ . _ _ _ _ _ _ _ _

Ki zerre zerre şinîdem ki ni’me Mevlânâ 14

. _ . _ . _ _ _ . . . _ _ _ _

Vezni: Mefâ’ilün/Feilâtün/ Mefâ’ilün/Feilün (Müctesss)

6.7.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

6.8. Şeddi-i Sabâ Mevlevî Âyîni

6.8.1. I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

14
8

a.k.

14
8

v.

FÂ__ İ LÂ__ TÜN FÂ__ İ LÂ__ TÜN FÂ__ İ LÂ__ TÜN FÂ__ İ LÜN__

cy__ tû câ__ nî__ sâd__ gû lis__ tân__ ez__ se men pin__ han şü di__

ey__ tû câ__ nî__ câ__ nî câ__ nem çün zi men pin han şü dî

çün fe lek__ ez__ tüst (ü) rû__ sen__ pes__ bû râ__ mah vû__ bi çist__

çün ki ten__ ez__ tüst (ü) zin__ de__ çün zi ten__ pin__ ha__ şil dî__

es__ ke mâ__ li__ gay re û__ hak vez ce mâ__ lî__ hüis ni hoş__

ey__ şe hî__ mer dân çün ün__ ez__ mer dü zen pin__ han şü dî__

şem sı teh rî zi be çâ hî ref te i çün yû sü fi

cy__ tû â__ bi__ zin__ de gî__ çün ez__ re sen__ pin__ han şü di__

Şekil 73. Şeddi-i Sabâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şeddi-i Sabâ Âyınınin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlüne tamamlanmıştır.

14/8

a.k

14/8

v

FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÂ TÜN FÂ İ LÜN

â ri fân râ şem u şâ hed nîst (i) ez hî rû ni hıyş

hû ni cn gû ri nc her dc bâ dc şân hem hû ni hıyş

ger tû fir av nî me nî ez mıs ri ten bî rû ni hıyş

der de rûn hâ li bi bî nî mû si vî hâ rû ni hıyş

hû ni mâ ber gam ha ra mü hû ni gam ber mâ ha lâl

her ga mı kû ger di mâ ger dî di şûd der hû ni hıyş

men ne yem mev kûf (i) nef hî sûr (i) hem çü mür de gân

her ze mâ nem aş kı câ nî mî di hed zef sû ni hıyş

Şekil 74. Şeddi-i Sabâ Âyîninin I. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şeddi-i Sabâ Âyîninin I. Selâmını 14/8' lik mertebede Devr-i Revan usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Revan usûlüne tamamlanmıştır.

6.8.2. I. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Ey tü cân-î /sâd-gülistân/ ez semen pin/hân tüyî 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ey tü cân-î /cân-i cânem/ çün zi men pin/hân tüyî 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Çün felek ez /tüst (ü) rûşen /pes bürâ mah/cûb (i)çist 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Çün ki ten ez/ tüst (ü) zinde/ çün zi ten pin/hân şüdî 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ez kemâl-î / gayret-î hakk /v'ez cemâl-î /hüsn-i hoş 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ey şeh-î mer/dân çün in ez/merd ü zen pin/hân şüdî 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Şems-i tebrî/zî be çâh-î /refteî çün /yûsufî 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Ey tü âb-î /zindegî çün /ez resen pin/hân tüyî 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün (Remel/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 4 / 3

Arızalar:

..... / tüst (ü) zinde/

(imale)

... / cân çün ~ in ez/

(vasl)

Anlamı: Ey yüzlerce gül bahçesinin canı ! Yâsemine kendini göstermedin , ondan gizlendin ? Ey benim canımın canının canı ! Nasıl oldu da benden gizlendin ? Gökler seninle aydınlandığı halde niçin kendini gizlersin ? Bu bedeni yaşatan sensin, ne diye o bedenden de gizlenirsin ? Hakk'ın izzetinin kemâlinden ve kendi güzelliğinin üstünlüğünden ötürü mü? Ey şâhların şâhı! Böylece erkeklerden de kadınlardan da gizleniyorsun. Ey Tebrizli Şems ! Sen Hz. Yusuf gibi kuyuya düşüp gizlenmişsin. Ey âb-ı hayat! Seni elde etmek için kuyuya sarkıtacağımız ipten bile gizlenmişsin (seni nasıl bulacağız ?)

Ârifân-râ /şem'u şâhed/ nist(i)ezbîrû/n-i hıyş 15

_ . _ _ / . . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Hûn-i engû/rî nehorde/ bâdeşân hem /hûn-i hıyş 15

_ . _ _ / _ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Ger tû fir'av/n-î menî ez /mısr-i ten bî/rûn-i hıyş 15

_ . . _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Der derûn hâ/l-î bibînî /mûsi vü hâ/rûn-i hıyş 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . . _ / _ . _

Hûn-i mâ ber/ gam harâmü /hûn-i gam ber/ mâ halâl 15

_ . _ _ / _ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Her gamı kû/ gerd-i mâ ger/dîd-i şûd der /hûn-i hıyş 15

_ . . _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Men neyem mev/kûf-i nefh-î /sûr (i) hem çü /mürdegân 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ . / _ . _

Her zemânem/ aşk-ı cânî /mîdihed z'ef/sûn-i hıyş 15

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün (Remel/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 4 / 3

Arızalar:

... /şem'u şâhed/

(imale)

.../rî nehorde/

(imale)

Ger tû fir'av/..

(imale)

.... /mûsi vü hâ/

(imale)

...../ gam harâmü /

(imale)

Her gamı kû/..

(imale)

.... /sûr (i) hem çü /

(imale)

Anlamı: Âriflerin sevgilileri de mânevi aydınlıkları da gönüllerinin dışında değildir. Onlar üzümünden yapılmış şarabı içmezler. Onlar mânâ şarabını kendi damarlarındaki kanda bulurlar. Eğer benlik Firavununu beden Mısır'ından (beden ülkesinden) atabilirsen, gönül evinde Mûsâ'yı da Hârûn'u da görürsün. Bizim kanımız gama haramdır, ama gamın kanını akıtmak helaldir. Bunun içindir ki çevremizde dönüp dolaşan gam (bize bir şey yapamaz da) kendi kanına girer. Ben ölümler gibi sûr'un üflenmesini beklemiyorum. Aşk bana her an üfürüp yeni can bağışlamakta..

6.8.3. II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

MEF_ Ü_ LÜ_ ME FÂ_

Î_ LÜN_ FE_ İ_ LÜN_

ah_ sul_ tâ_ nı_ me ni_

ni_ sul_ tâ_ nı_ me ni_

(saz)_ en_ der_ di_ lü cân_

cân_ i_ mâ_ nı_ me ni_

ah_ der_ men_ bi_ de mi

mi_ men_ zin_ de_ şe vem

(saz)_ yek_ cân_ çi_ şe ved_

ved_ sâd_ câ_ nı_ me ni_

ah_ î_ mâ_ nı_ me ni_

Şekil 75. Şeddi-i Sabâ Âyîninin II. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şeddi-i Sabâ Âyîninin II. Selâmı 9/4' lük mertebede Ağır Evfer usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı "ah" lafızıyla başlayıp 4 Ağır Evfer usûlü ile tamamlanmıştır.

6.8.4. II. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

Daha önceki Âyînlerde açıklanmıştır.

6.8.5. III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

28/4

a.k

v

28/4

FÂ İ LÂ TÛN FÂ İ LÂ TÛN

FÂ İ LÛN

il ti câ yı mâ be şâ hı

ev li yâst (terennüm)

zan ki nû reş müş tak ez nû

ri hu dâst (terennüm)

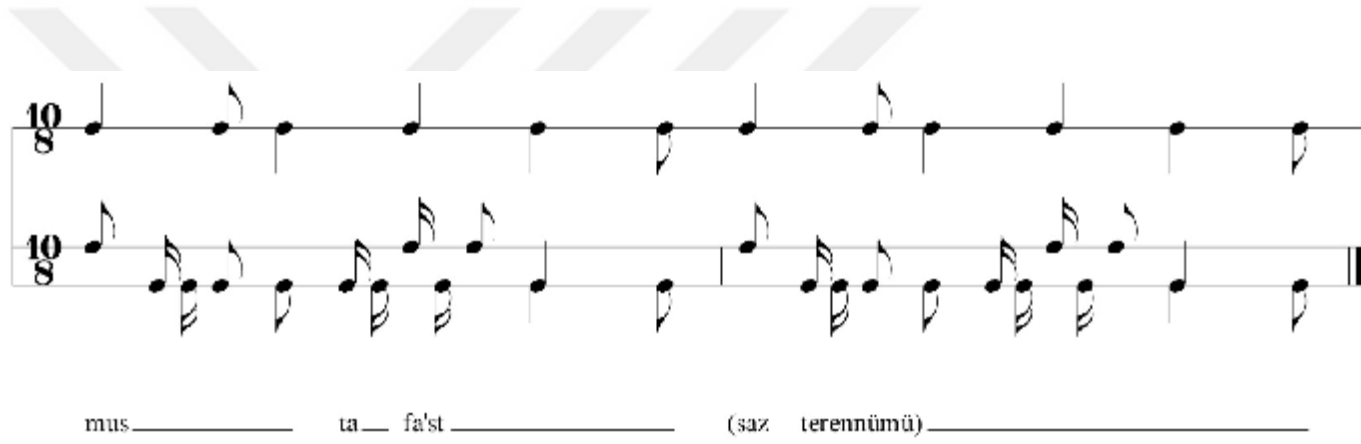
ey ki dâ rî dî de î rû

şen bi hîn (terennüm)

cis mü câ neş cis mü câ nı

Şekil 76. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Zeki Atkoşar Şedd-i Sabâ Âyîninin III. Selâmı 28/4' lük mertebede Devr-i Kebîr usûlü ile bestelemiştir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 2 Devr-i Kebîr usûlünü terennüm ile tamamlamıştır.

Şekil 77. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Devamında 10/8' lik mertebede Aksak Semâî usûlü ile saz terennümüne güftenin son kelimesi ile bağlanmıştır.

MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN MÜF TE İ LÜN FÂ İ LÜN

ey ki he zâr â fe rin bu ni ce sul tân o lur

ku lu o lan ki şi ler hüs re vü hâ kan o lur

her ki bu gün ve le de i nâ nû ben yüz sū re

yok sul u i se hay o lur hay i se sul tan o lur

Şekil 78. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şedd-i Sabâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

a.k

v

MÛF TE İ LÛN MÛF TE İ LÛN FÂ İ LÛN

bül bü li aşk ez se her vâ gâ zi kerd

pî şî gü lis tan se mer vâ gâ zi kerd

ez pe si her per de vü nağ me ki güft

nağ me i hû bû di ger vâ gâ zi kerd

Şekil 79. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şedd-i Sabâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 3 Yürük Semâî usûlüne yerleştirilmiş saz payı ile 4 Yürük Semâî usûlüne tamamlanmıştır.

MEF Ü LÜ ME FÂ İ LÜ ME FÂ İ LÜN FA' (MEF)

â teş ne ze ned der di li mâ il lâ hû kû
 teh ne kü ned men zi li mâ il lâ hû ger
 â le mi yân cüm le ta bi bân bâ şed hal
 lî ne kü ned müş ki li mâ il lâ hû

Şekil 80. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şedd-i Sabâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

ME FÂ İ LÜN FE İ LÂ TŪN ME FÂ İ LÜN FE İ LÜN

kü cās tı mut rı bı dıl tâ zi nâ re hâ yı sa lâ

der üf ke ned de mi ô der he zâ rı ser sev dâ

çü â fî tâ bı ce mâ let ber â med ez meş rîk

ki zer re zer re şî nî dem ki ni me mev lâ nâ

Şekil 81. Şeddi-i Sabâ Âyîninin III. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

Şedd-i Sabâ Âyîninin III. Selâmı 6/8' lik mertebede Yürük Semâî usûlü ile devam etmektedir. Güftenin usûl dağılımı yukarıda gösterildiği gibidir. Vezin kalıbı 4 Yürük Semâî usûlü ile tamamlanmıştır.

6.8.6. III. Selâm Güftesinin Şekil Özellikleri ve Açıklaması

İlticâ-yı / mâ be şâh-ı /evliyâ'st 11

_ . _ . / _ . _ . / _ . _

Z'an ki nûreş/ müştak ez nû/r-î hudâ'st 11

_ . _ _ / _ _ _ _ / _ . _

Ey ki dâr-i /dîde-î rûşen bibîn 11

_ . _ . / _ . _ _ / _ . _

Cism ü câneş /cism ü cân-ı /Mustafâ'st 11

_ . _ _ / _ . _ . / _ . _

Vezni: Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün (Remel/Müctelibe)

Takti: 4 / 4 / 3

Arıza:

İlticâ-yı / mâ be şâh-ı/

(imale) (imale)

... / müştak ∪ ez nû/

(vasl)

Ey ki dâr-i/

(imale)

.../cism ü cân-ı /

(imale)

Anlamı: İlticâmız evliyâların şâhınadır. Çünkü O'nun nûru Hudâ'nın nûrudur. Ey gören gözün sahibi ! Bilmiş ol ki, O'nun cismi ve canı Mustafâ (sav) 'nın cismi ve canıdır.

Ey ki hezâr kelimeleri ile başlayan kıta Acem Kürdî Âyîninin 3. Selâmında ayrıntılı olarak açıklanmıştır bkz. syf. 58 ve 59.

“Bülbül-i aşk ez seher âgâz-kerd ” mısraı ile başlayan dörtlük Şevkefzâ Âyîninin üçüncü Selâmında ayrıntılarıyla açıklanmıştır bkz. syf. 109 ve 110.

“Âteş nezened der dil-i mâ illâ hû” mısraı ile başlayan dörtlük Sazkâr Âyîninin birinci Selâmında ayrıntılarıyla açıklanmıştır bkz. syf. 78.

“Kücâst (ı) mutrıb-ı dil tâ zi nâre-hây-ı salâ ” mısraı ile başlayan dörtlük Şevkefzâ Âyîninin üçüncü Selâmında ayrıntılarıyla açıklanmıştır bkz. syf. 156.

6.8.7. IV. Selâm Güftesinin Usûl Ana Kalıp ve Velvele Darplarına Göre Dağılımı

IV. Selâm, II. Selâmla aynı güfte ve usûldedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Zeki Atkoşar'ın Bestelediği Mevlevî Âyînlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesini konu alan bu araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

1) Zeki Atkoşar'ın bestelediği sekiz Mevlevî Âyîninin Selâmlarında kullanılan usûllere göre;

- Altı Mevlevî Âyîninin I. Selâmlarında Devr-i Revân, diğer ikisinde ise Düyek ve Ağır Düyek usûllerini tercih edildiği,
- Sekiz Mevlevî Âyîninin II. ve IV. Selâmlarını Mevlevî Âyînlerinin II. ve IV. Selâmlarının zorunlu usûlü olan Ağır Evfer usûlünde bestelediği,
- III. Selâmların birinci bölümünün yedi tanesinde Devr-i Kebîr, birinde ise Frenkçin usûlünü tercih edildiği,
- Bütün Mevlevî Âyînlerin III. Selâmlarının ikinci bölümünde Aksak Semâî, üçüncü bölümünde ise Yürük Semâî usûllerini kullandığı sonucuna varılmıştır. (III. Selâmlarda üç farklı usûlün kullanıldığı her bir bölüm sırası ile birinci, ikinci ve üçüncü olarak adlandırılmıştır).

2) Zeki Atkoşar'ın bestelediği sekiz Mevlevî Âyîninin Selâmlarında kullanılan usûl ve arûz vezinlerine göre;

a) Devr-i Revân usûlünde bestelenen I. Selâmlarda;

- Remel Bahrinde “Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün” , “Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün”
- Hezec Bahrinde “Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fa” , “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Fa’ülün” ,
- Muzâri Bahrinde, “Mef’ûlü / Fâ’ilâtü / Mefâ’ilü / Fâ’ilün” vezinleri kullanılmıştır.

b) Düyek ve Ağır Düyek usûllerinde bestelenen I. Selâmlarda;

- Remel bahrinde, “Fâ’ilâtün /Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün”,
- Hezec bahrinde, “Mefâ’ ilün /Mefâ’ ilün / Fa’ülün”, “Mef’ûlü /Mefâ’ilü / Mefâ’ilü/ Fa’ülün” vezinlerinin kullandığı belirlenmiştir.

I. Selâmlarda kullanılan Remel ve Hezec bahrindeki kalıpların hem Devr-i Revân hem de Düyek ve Ağır Düyek usûlleri ile bestelenmiş olması benzerlik oluştururken,

Şehnâz-Bûselik Âyîni Şerîfindeki Devr-i Revân usûlünde bestelenmesi tercih edilen Muzârî bahrindeki vezin kalıbı farklılık göstermektedir.

c) Ağır Evfer usûlünde bestelediği II. ve IV. Selâmlarda ;

- Görülmemiş vezinde, “Mef’ûlü /Mefâ’ilün/ Fe’ilün”
- Recez bahrinde, “Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün”
- Hezec bahrinde, “Mef’ûlü/Mefâ’ilü /Mefâ’ilü /Fa’ul” vezinlerini kullandığı belirlenmiştir.

Görülmemiş vezin kalıbı günümüze kadar bestelenmiş olan tüm Âyînlerde kullanılması sebebiyle aynılık oluştururken, Zeki Atkoşar’ın sadece bu kalıbı kullandığı Âyînler Mâhur, Dilkeşhâveran, Şevkefzâ ve Şeddisabâ Mevlevî Âyînlerinde tercih etmesi bir benzerlik göstermektedir. Bu kalıpla birlikte Recez bahrindeki vezin kalıbını kullandığı Acemkürdî, Sazkâr ve Şehnâz-bûselik Âyînleri kendileri içinde benzerlik göstermekteyken, sadece görülmemiş vezindeki bestelenmiş Âyînlere göre farklılık göstermektedir. Zeki Atkoşar tarafından Görülmemiş Vezin kalıbı ile birlikte güfte tercihinin Hezec bahrinde seçilmiş ve bestelenmiş olan Muhayyer Âyîni, diğer bestelediği Âyînlere göre farklılık göstermektedir.

d) Devr-i Kebîr usûlünde bestelenen III. Selâmların birinci bölümünde;

- Hezec bahrinde, “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’ilün”
- Remel bahrinde, “Fâ’ilâtün /Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün” vezinlerinin kullandığı belirlenmiştir.

Sadece Acemkürdî Âyîninde Hezec bahrindeki vezin kalıbı kullanılmış olması sebebi ile diğerlerine göre farklılık göstermektedir.

e) Tüm Âyînlerdeki Aksak Semâî usûlünde bestelenen III. Selâmların ikinci bölümünde;

Sözlü terennüm ile saz terennümü olan melodik cümleye bağlanarak III. Selâm’ın üçüncü bölümüne bağlanır ya da III. Selâm’ın birinci bölümünde kullanılan güftenin son kelimeleri usûl ve velvele darplarına bağlanmaktadır.

Günümüze kadar bestelenmiş olan tüm Âyîni Şerîflerin III. Selâmlarında Yürük Semâî bölümlerine geçişte Aksak Semâî usûlünün kullanılması aynı şekildedir. Sözlü terennüm ile ya da birinci bölümde kullanılan güftenin son kelimeleri ile saz terennümüne bağlandığı için bu kalıpta vezin bahri kullanılmaz. Bu anlamda Aksak Semâî usûlünün kullanımı güftesiz olduğu için farklılık göstermektedir.

f) Tüm Âynlerdeki Yürük Semâ uslnde bestelenen III. Selâmlarn nc bölümünde;

- Münserih bahrinde, “Müfte’ln/ Fâ’ln /Müfte’ln /Fâ’ln”
- Hezec bahrinde , “Mefâ’ ln /Mefâ’ ln / Fa’ln”, “Mef’l/Mefâ’l /Mefâ’l /Fa’l” ,
- “Mef’l /Mefâ’l / Mefâ’l/ Fa’ln”, “Mef’l/Mefâ’ln /Mefâ’l /Fa’l”, “Mef’l/Mefâ’l /Mefâ’l/ Fe’ln” , “Mef’l /Mefâ’l /Mefâ’ln/ Fa’ ”
- Remel bahrinde, “Fâ’lâtn /Fâ’lâtn/ Fâ’ln”
- Recez bahrinde, “Müfte’ln / Müfte’ln / Müfte’ln / Müfte’ln” , “Müfte’ln / Mefâ’ln / Müfte’ln / Mefâ’ln” ,
- Muzâr bahrinde, “Mef’l / Fâ’lâtn/ Mef’l / Fâ’lâtn”
- Sekt-i Melih bahrinde, “Mef’ln/ Fâ’ln /Fe’ln”
- Seri’ bahrinde, “Müfte’ln/ Müfte’ln/Fâ’ln”
- Müctess bahrinde. “Mefâ’ln/Feilâtn/ Mefâ’ln/Feilün”

Günümüze kadar bestelenmi olan tüm Âyni erflerin III. Selâmlarnn nc bölümü olan Yrk Semâ bölümünde ilk olarak kullanılan Münserih bahrinde bestelenen güfte vezni aynı olma zelligne sahiptir. Sonrasında yukarda belirtilen güfte vezinlerinin bahirleri farklılıklar göstermektedir. Acemkrd Âyninde Münserih bahrinden sonra tüm gftelerde tespit edilen bahir Hezec olması ile Atkoşar’n bestelediği diğr Âynlere göre farklılık göstermektedir.

g) Frenkçin uslnde bestelenen III. Selâmn birinci bölümünde;

- Hezec bahrinde, “Mefâ’ln/ Mefâ’ln/ Mefâ’ln/ Mefâ’ln” vezinlerini kullandığı sonucuna varılmıştır.

Mevlevhanelerin faaliyetinde olduğu dönemde bestelenmi olan Âynler arasında evikoğlu (2010) tarafından tespit edilen III. Selâmda Frenkçin uslnn kullanıldığı iki Âynde Remel bahrinde “Fâ’lâtn /Fâ’lâtn/ Fâ’ln” olduğu görülmektedir. Zeki Atkoşar bir Âynin de bu uslde bestelemeyi tercih etmiş ve Hezec bahrinde farklı bir kalıp kullandığı tespit edilmiştir. nceki yüzyıllara ait olan Âyn besteleri ile karılatırldğında Frenkçin uslnn kullanımı farklılık göstermektedir. Ayrıca 2’lik merteye ile bestelenmi ilk Âyn olduğuna rastlanılmaktadır.Bu doğrultuda varılan sonuçlar bir bütün olarak aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 5. Tüm Âyînlerde Kullanılan Usûl, Bahir ve Vezinler

Âyînler	Selâmlar	Usûller	Bahirler	Vezinler
1. Acem-Kürdî Âyîni Şerîfi	I.	Düyek 8/8	Remel	Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
			Hezec	Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fa'ülün
			Hezec	Mef'ûlü /Mefâ'îlü / Mefâ'îlü/ Fa'ülün
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'îlün/ Fe'ilün
			Recez	Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün
	III.	Devr-i Kebîr 28/4	Hezec	Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün
		Yürük Semâi 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Hezec	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fa'ülün
			Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fa'ül
			Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fa'ülün
2. Muhayyer Âyîni Şerîfi	I.	Devr-i Revân 14/8	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'îlün/ Fe'ilün
			Hezec	Mef'ûlü/Mefâ'îlü /Mefâ'îlü /Fa'ul
	III.	Devr-i Kebîr 28/4 Yürük Semâi 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'îlün / Mefâ'îlü / Fa'ül
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ül
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ül
3. Sâz-kâr Âyîni Şerîfi	I.	Devr-i Revân 14/8	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
			Hezec	Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlün Fa'
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'îlün/ Fe'ilün
			Recez	Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün / Müstef'ilün
	III.	Frenkçin 12/2	Hezec	Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün
		Yürük Semâi 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Muzârî	Mef'ûlü / Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'îlü / Mefâ'îlü / Fa'ül
			Recez	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün

Âyînler	Selâmlar	Usûller	Bahirler	Vezinler
4. Mâhur Âyîni Şerîfi	I.	Ağır Düyek 8/4	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Devr-i Kebîr 28/4	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Yürük Semâî 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Recez	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün / Müfte'ilün
			Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ülün
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilün / Mefâ'ilü / Fa'ül
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ül
5. Dilkeşhâverân Âyîni Şerîfi	I.	Devr-i Revân 14/8	Remel	Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
			Hezec	Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'ülün
			Hezec	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Devr-i Kebîr 28/4	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Yürük Semâî 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Hezec	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fa'ülün
			Sekt-i Melih	Mef'ûlün/ Fâ'ilün /Fe'ülün
			Seri'	Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün
			Hezec	Mef'ûlü / Mefâ'ilü /Mefâ'ilü/ Fe'ülün
6. Şehnâz-Bûselik Âyîni Şerîfi	I.	Devr-i Revân 14/8	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
			Hezec	Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fa'ülün
			Muzârî	Mef'ûlü / Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/Fâ'ilün
			Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
			Recez	Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'ilün/Müstef'i lün
	III.	Devr-i Kebîr 28/4	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Yürük Semâî 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Recez	Müfte'ilün/ Mefâ'ilün/ Müfte'ilün/ Mefâ'ilün
			Muzârî	Mef'ûlü / Fâ'ilâtün/ Mef'ûlü / Fâ'ilâtün
			Sekt-i Melih	Mef'ûlün/ Fâ'ilün /Fe'ülün
			Seri'	Müfte'ilün/ Müfte'ilün/Fâ'ilün

Âyînler	Selâmlar	Usûller	Bahirler	Vezinler
7. Şevk-efzâ Âyîni Şerîfi	I.	Devr-i Revân 14/8	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Devr-i Kebîr 28/4	Remel	Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün
		Yürük Semâî 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Seri'	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün
			Müctess	Mefâ'ilün/Feilâtün/ Mefâ'ilün/Feilün
8. Şeddisabâ Âyîni Şerîfi	I.	Devr-i Revân 14/8	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün
	II. ve IV.	Ağır Evfer 9/4	Görülmemiş	Mef'ûlü /Mefâ'ilün/ Fe'ilün
	III.	Devr-i Kebîr 28/4	Remel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/Fâ'ilün
		Yürük Semâî 6/8	Münserih	Müfte'ilün/ Fâ'ilün /Müfte'ilün /Fâ'ilün
			Seri'	Müfte'ilün / Müfte'ilün / Fâ'ilün
			Hezec	Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilün Fa'
			Müctess	Mefâ'ilün/Feilâtün/ Mefâ'ilün/Feilün

Tablo 5'de görüldüğü gibi besteci Zeki Atkoşar'ın bestelediği Âyîni Şerîflerin Selâmlarında kullanılan usûller belirli ölçüler ile kullanıldığı görülmüştür. Beste-i Kadimlerden günümüze kadar bestelenen Mevlevî Âyînler ile karşılaştırıldığında tüm Selâmlarda kullanılan usûllerin bestelenme biçimleri açısından aynı olma özelliğine sahip olduğu için geleneksel çerçeve içerisinde kalınarak bestelendiği tespit edilmiştir. Atkoşar'ın kişisel görüşmelerde verdiği bilgilere göre, öncelikli olarak güftenin manâya, âdaba, ruha, dinî duygulara hitap etmesi gerektiği ve buna göre bir güfte tercihi yapılması, bununla birlikte bestelenecek olan usûl kalıbına veznin uyması, sonrasında seçilen veznin usûle yerleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Buna göre, esasında Türk Mûsikîsinin tüm formları için geçerli olan usûl vezin arasındaki ilişki güftenin yerleşimi ile usûl arasında kalıp açısından uyumlu ve âhenkli olarak örtüştüğü için düzenlidir.

Araştırmada, aynı usûllerle bestelenmiş ve aynı vezin kalıplarını içeren Mevlevî Âyînlerinde güftelerin hece dağılımlarının çoğunlukla düzenli olarak yerleştirildiği tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre ;

Zeki Atkoşar'ın bestelemiş olduğu Mevlevî Âyînlerinin ışığında,

- Mevlevî Âyînlerinin I. Selâmlarında Devr-i Revân, Düyek ve Ağır Düyek usûllerinde, II. ve IV. Selâmlarında Mevlevî Âyînlerinin II. ve IV. Selâmlarının zorunlu usûlü olan Ağır Evfer usûlünde, III. Selâmların birinci bölümlerinin Devr-i Kebîr ve Frenkçin usûlünde, III. Selâmlarının ikinci bölümünde Aksak Semâî, üçüncü bölümünde ise Yürük Semâî usûllerinde bestelenmesi önerilebilir.

- Mevlevî Âyîni Selâmlarında kullanılan usûl ve arûz vezinlerine göre bestecilerin, Devr-i Revân usûlünde bestelenen I. Selâmlarda;

ü Remel Bahrinde “Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün” , “Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün”

ü Hezec Bahrinde “Mef’ûlü Mefâ’ilü Mefâ’ilün Fa” , “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Fa’ülün” ,

ü Muzâri Bahrinde, “Mef’ûlü / Fâ’ilâtü / Mefâ’ilü / Fâ’ilün” vezinlerinin tercih edilmesi,

Düyek ve Ağır Düyek usûllerinde bestelenen I. Selâmlarda;

ü Remel bahrinde, “Fâ’ilâtün /Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün” ,

ü Hezec bahrinde, “Mefâ’ ilün /Mefâ’ ilün / Fa’ülün” , “Mef’ûlü /Mefâ’ilü / Mefâ’ilü/ Fa’ülün” vezinlerinin tercih edilmesi,

Ağır Evfer usûlünde bestelediği II. ve IV. Selâmlarda;

ü Görülmemiş vezinde, “Mef’ûlü /Mefâ’ilün/ Fe’ilün”

ü Recez bahrinde, “Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün / Müstef’ilün”

ü Hezec bahrinde, “Mef’ûlü/Mefâ’ilü /Mefâ’ilü /Fa’ul” vezinlerinin tercih edilmesi,

Devr-i Kebîr usûlünde bestelenen III. Selâmların birinci bölümünde;

ü Hezec bahrinde, “Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’ilün”

ü Remel bahrinde, “Fâ’ilâtün /Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün” vezinlerinin tercih edilmesi,

Aksak Semâî usûlünde bestelenen III. Selâmların ikinci bölümünde sözlü terennüm ile saz terennümü olan melodik cümleye bağlanarak III. Selâm’ın üçüncü bölümüne ya da III. Selâm’ın birinci bölümünde kullanılan güftenin son kelimeleri usûl ve velvele bağlanarak bestelenmesi önerilebilir.

- Türk Müziği eğitimi açısından usûl – arûz alanındaki çalışmaların icrâcılara ve eğitimcilere katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle Türk Din Mûsikîsi eğitiminde Mevlevî Âyînî çalışmaları bu alandaki araştırmacılara katkı sağlaması açısından bu alandaki çalışmalar artırılabilir.
- Günümüze kadar bestelenmiş olan Mevlevî Âyînleri makamsal boyutuyla ele alınabilir. Mevlevî Âyînlerinin melodik cümle yapılarının işleniş şekilleri incelenebilir.
- Mevlevî Âyînleri güfte şekil özellikleri ve anlamları gibi farklı yönleriyle incelenmesi önerilebilir. Bu bağlamda Türk Müziği eğitimi alan kişilere ve araştırmacılara önemli katkılar sağlayabilir.
- Temel müzik eğitimi açısından ritm kalıplarının ve bu kalıplarla birlikte hareket eden ezgi kalıplarının öğrenilebilmesi için derslerde bu araştırmadaki analiz örnekleri icrâ edilebilir.
- Türk Müziği eğitimi veren programlardaki derslerde Mevlevî Âyînleri kapsamlı olarak işlenebilir. Türk Müziği eğitimcileri Âyîn ezberi çalışmalarında ritm kalıplarından istifâde ederek, öğrencilerin eserlerdeki usûl - vezin arasındaki ahengi keşfetmeleri sağlanabilir. Bu çalışmalar öğrencilere anlatılırken, eğitimcilerin araştırmadaki inceleme çalışmalarını örnek olarak programlarına dahil etmeleri önerilebilir.
- Araştırma sonuçlarına göre, Zeki Atkoşar'ın kendi döneminde düzenlenen Mevlevî Âyînî yarışmaları sonucunda bestecilik kimliğinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda Mevlevî Âyînî besteciliğinin özendirilmesi ve teşvik edilmesi açısından günümüzde de yarışmalar düzenlenebilir.
- Zeki Atkoşar gibi günümüz bestecilerinin daha fazla tanıtılarak başka bestecilere yön vermesi sağlanabilir.
- Başka âyîn bestecilerininde biyografi çalışmaları yapılabilir.
- Zeki Atkoşar'ın Acem Kürdî Mevlevî Âyînî ve Şehnâz Bûselik Mevlevî Âyînî bestelemesi gibi geleneğe bağlı kalmak suretiyle günümüz bestecilerinin Kürdî ve Bûselik takılı makamlarında Âyîn çalışmaları yapılması önerilebilir.
- Zeki Atkoşar'ın Dilkeşhâveran Mevlevî Âyînî, Şevk-Efzâ Mevlevî Âyînî ve Şeddi-i Sabâ Mevlevî Âyînlerini bestelemesi gibi günümüz bestecilerinin de, daha önce bestelenmemiş ya da günümüzde az kullanılan makamları tercih etmeleri önerilebilir.

- Âyîn Selâmlarında kullanılan usûlleri geleneğe bağlı kalmak suretiyle farklı mertebeler ile besteleme çalışmaları yapılabilir.

8. KAYNAKLAR

- Ak A. Ş. (2011). *Türk Din Mûsikîsi*. Ankara: Akçağ Basım.
- Akdeniz A. (2008). *Zeki Arif Ataergin'in Dilkeşhaveran Makâmında Bestelemiş Olduğu Eserlerin Makâm, Usûl ve Ezgisel Yönden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Akdoğan B. (2010). *Türk Din Mûsikîsi Dersleri*. Ankara.
- Akdoğu O. (1993). *Hüseyin Saadettin Arel Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Arslan F. (2007). *Safiyüddîn-i Urmevî ve Şerefiyye Risâlesi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Bayrakçı Ö. F. (2012). *19. Yüzyıl Sonrası Mevlevî Ayini Besteciliği ve Besteci Zeki Atkoşar'ın Katkıları. Yüksek Lisans Tezi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyonkarahisar .
- Behar C. (2014). *Aşk Olmayınca Meşk Olmaz*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Belviranlı A. K. (1995). *Arûz ve Ahenk*. İstanbul: Marifet Yayınları.
- Bildik Ö. (2010). *Râkım Elkutlu'nun Eserlerinde Usûl-Arûz Vezni İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Afyonkarahisar.
- Can Ş. (2003). *Mevlâna Hayatı - Şahsiyeti - Fikirleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Çakır A. (2017). *Türk Din Mûsikîsi (Ed. Ahmet Hakkı Turabi)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Çelik H. E. (2007). *Güftesi Divan Şairlerinden Leyla Hanım'a Ait Bestelerin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Çevikoğlu T. (2008). *Semâ'nın Sadası*. İstanbul: Türkiye Finans Kültür Yayınları.
- Çevikoğlu T. (2009). *Hız. Mevlâna'nın 802. Doğum Yıldönümü Etkinlikleri Paneli* . Konya: Mevlânâ Kültür Merkezi.
- Çevikoğlu T. (2010). *Mevlevîhânelerin Faaliyette Olduğu Dönemde Bestelenmiş Mevlevî Âyinlerini Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Çevikoğlu T. (2019, Ocak 12). *Mutriban*. Mutriban Web Sitesi: <http://www.mutriban.com/bir-mevlevi-ayininin-makâm-ve-gecekileri-bakimindan-inceleme/> adresinden alınmıştır
- Çıpan M. Karaman S. (2010). *"Dede Efendi'nin Yürük Semâîlerinin Usûl-Arûz*. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergi, Sayı: 28, s.485-522.
- Çıpan M. (1999). *Güfte İncelemesi*. Konya: Selçuk Üniversitesi Basımevi.
- Dilaver F. (2012). *Gel Ey Şems*. Ankara: Destek Yayınları.
- Dilçin C. (1983). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eflaki A. (1953). *Ariflerin Menkıbeleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- Ekinci M. U. (2015). *Kevserî Mecmuası*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Fürûzanfer B. (1997). *Mevlâna Celâleddin*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Gargun A. (2011). *Dede Efendi, Zekâî Dede ve Dellâlzâde'nin Beste Formunda, Zencîr Usûlündeki Eserlerinin Usûl-Arûz Vezni İlişkisi Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Gölpınarlı A. (1942). *Mevlana Celaleddin, Divan-ı Kebîr*. İstanbul: Maarif Matbaası.
- Gölpınarlı A. (1953). *Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gölpınarlı A. (1963). *Mevlevilik Adap ve Erkânı*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Gölpınarlı A. (1983). *Mevlâna 'dan Sonra Mevlevilik*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Gölpınarlı A. (2017). *Mevlânâ Celâleddin*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Basım ve Ticaret AŞ.
- Gültek N. (1996). *Mevlevî Âyînlerinde Kullanılan Usûller ve Kullanış Sebepleri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sanata Yeterlilik Tezi.
- Güray C. (2012). *Anadolu'daki İnanç ve Müzik İlişkisinin Semâ-Semâh Kavramları Çerçevesinde İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü:Doktora Tezi.
- Hatipoğlu E. (2010). *Mevlevihâneler Döneminde Bestelendiği Tespit Edilmiş 46 Ayinin Makâm ve Geçki Açısından Tahlili*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Horata O., Karaismailoğlu, A. (2007). *Mevlana*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- İpekten H. (2018). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Arûz*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kaptan S. (1998). *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Karaismailoğlu A. (2008). *Mesnevi-Mevlâna Celâleddin Rûmî*. Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Karasar N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılınçarslan H. (2006). *Dede Efendi'nin Hüzzam Mevlevî Ayininin Makâm, Usûl ve Ezgisel Yönden İncelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Koca F. (2017). *Türk Din Mûsikîsi (Ed. Ahmet Hakkı Turabi)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kurumu, T. (. (2005). *Türkçe sözlük (10. Baskı)*. . Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Kurumu, T. (. (2005). *Türkçe sözlük (10. Baskı)*. . Ankara: 4.Akşam Sanat Okulu Matbaası.
- Mevlânâ. (2002). *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevi Tercümesi, Çev: Şefik Can, IV. Baskı*. İstanbul.
- Nicholson R. A. (1950). *Rûmî, Poet and Mystic*. (A. Lerminoğlu, Çev.) Londra: Kervan Kitapçılık. 1973 tarihinde alındı
- Önder M. (1959). *Gönüller Sultânı Hz. Mevlânâ*. Konya: Işık Basımevi.
- Önder M. (1959). *Gönüller Sultânı Hz. Mevlânâ*. Konya: Işık Basımevi.
- Özalp M. N. (2000). *Türk Musikisi Tarihi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Özkan İ. H. (2008). *Mevlevi Ayinleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Öztuna Y. (2006). *Türk Musikîsi, c. I-II*. Ankara: Orient Yayınları.
- Pala İ. (2018). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Popescu-Judet E. (2000). *Prens Dimitri Kantemir*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Rauf Yekta A. R. (1934). "*Mevlevî Âyînleri*" Neşriyatı. İstanbul Konservatuarı, İstanbul: [http://www.mutriban.com/bir-mevlevi-ayininin-makâm-ve-gecekileri-bakimindan-incelemesi/](http://www.mutriban.com/bir-mevlevi-ayininin-makam-ve-gecekileri-bakimindan-incelemesi/) adresinden 23.05.2019 tarihinde alınmıştır. .
- Salgar F. (2008). *Mevlevi Ayinleri The Music of Divine Love*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Salvucci P. (2016). *Techniques of Turkish Music Composition A Preliminary Approach To Traditional Understandings and Contemporary Development In Usûl, Makâm, and Polyphony*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Sarı G. Ç. (2018). "*Osmanlı-Türk Müziği 'Besteleme' Geleneğinde Gizli Kalan Aritmetik: Vezin-Usûl ve Güfte*". ", Sobider Sosyal Bilimler Dergisi (The Journal of Social Science), Sayı: 20, s. 1-17.
- Şener M. B. (2001). *İki- On Zamanlı Usûllerde Arûz Usûl Uyuşumu*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Tanrıkorur C. (1991, Nisan 21). "*Türk Musikisinde Usûl-Vezin Münasebeti*". Erdem, C 7, sayı: 20, 373- 399: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/692158> adresinden alınmıştır
- Top H. (2001). *Mevlevi Usûl ve Âdâbı*. İstanbul: Özener Matbaası.
- Top H. (2001). *Mevlevî Usûl ve Âdâbı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tosun D. (2006). *Devr-i Hindî, Âyîn Devr-i Revân, Devr-i Kebîr Usûllerinin Usûl-Vezin Açısından İncelenerek Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Tura Y. (2006). *Tedkîk ü Tahkîk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Turabi A. H. (2013). *Mûsikî, İbn Sînâ*. İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Uludağ S. (1999). *İslâm Açısından Mûsiki ve Semâ*. İstanbul: Marifet Yayın.
- Ungay M. H. (1981). *Türk Musikisinde Usûller ve Kudüm*. İstanbul: Türk Musikisi Vakfı.
- Yanık N. H. (2014). *Edebi Bilgiler ve Arûz*. Kayseri: Fenomen Yayıncılık.
- Yarkın F. (2017). *Türk Müziğinde Usûller*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Yavaşca A. (2002). *Türk Musikinde Kompozisyon ve Beste Biçimleri*. İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları.
- Yekta R. (1986). *Türk Musikisi*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Yöndemli F. (2007). *Mevlevilikte Semâ ve Musîki*. Konya: Nüve Kültür Merkezi.

9. EKLER

EK-1: Acem Kürdî Mevlevî Âyînî Notaları

ZEKİ ATKOŞAR

ACEM-KÜRDÎ ÂYÎN-İ ŞERÎFİ

Eskişehir, 1979

1979 Konya Turizm Derneği Âyîn-i Şerîf yarışması 3. İlk ödülü

ACEM-KÜRDÎ PEŞREVÎ

DEVİR-İ KEBİR (♩=56)

Zeki Atkoşar

28

2. Hâne'ye 3. Hâne'ye 4. Hâne'ye Karar

2. HÂNE

2.

3. HÂNE

The musical score for '3. HÂNE' consists of three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature. It contains a series of eighth and sixteenth notes, with a B-flat symbol above the staff in the third measure. The second staff continues the melodic line with similar rhythmic patterns. The third staff concludes the piece with a final cadence, marked by a double bar line and a repeat sign.

4. HÂNE

The musical score for '4. HÂNE' consists of three staves. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a common time signature. It features a more complex rhythmic pattern with many sixteenth notes. The second staff continues the piece with a similar fast-paced melody. The third staff concludes the piece with a final cadence, marked by a double bar line and a repeat sign.

ACEM-KÜRDÎ ÂYİN-İ ŞERÎFİ
BİRİNCİ SELÂM

3.

DÜYEK (♩.120)

BİŞ NEV EZ NEY ÇÜN Hİ KÂ YET MÎ KÜ
NED HEY HEY YÂ RÎ MEN HEY HEY
MÎ RÎ MEN EZ CÜ DÂ YÎ HÂ Sİ KÂ YET MÎ KÜ
NED HEY HEY YÂ RÎ MEN HEY HEY MÎ RÎ MEN
KEZ NEY S TÂN YÂ ME RÂ BÜB RÎ DE
END HEY HEY YÂ RÎ MEN HEY HEY
MÎ RÎ MEN VEZ NE FÎ REM MERDÜ ZEN NÂ DE
END HEY HEY YÂ RÎ MEN HEY HEY MÎ RÎ MEN
SÎ NE HÂ HEM SER HÂ SER HÂ EZ Fİ RÂK

HEY HEY VẢ RI MEN HEY HEY MỈ RI MEN

TẢ BÌ GŨ YEM SƠ HI DER DÍ S TỈ VẮK

HEY HEY VẢ RI MEN HEY HEY MỈ RI MEN

HẠ BER KUN EY SỈ TẢ RE VẢ RI MÃ RÁ HEY CÀ NIM

HEY SUL TẢ NI MEN HEY HUN KÁ RI MEN

KỈ DER YẢ BÊD DỈ LỈ HUN HẢ RI MÃ RÁ HEY CÀ NIM

HEY SUL TẢ NI MEN HEY HUN KÁ RI MEN

HẠ BER KUN AN TẢ BỈ BỈ Ắ SỈ KÂN RÁ HEY CÀ NIM

HEY SUL TẢ NI MEN HEY HUN KÁ RI MEN

4 IÀ SER BEI LÍ HEI BÍ MÀ RÍ MÀ RÁ HEY CÀ NIM
 HEY SUL TÁ NI MEN HEY HÓN KÁ RÍ MEN
 Á FE RÍN EY MÀ HÍ RÓ BER CÀ NI TÓ
 BER CE MÀ LÍ BÍ HÁ DÚ FA YÁ NÍ TÓ
 TÚ TÍ Í CÀ KEM BÍ SÓD HAY RÁ NÚ ZAR
 ZAN SÉ KFR HÁN OÍ LE BÍ HÁ DÁ NÍ TÓ
 BEN BIL MEZ CÍM GÍZ LÍ Á YÁN HEP
 SEN MÍS SÍN TEN LER DE VÚ CÁN IAR DÁ NÍ HÁN
 HEP SEN MÍS SÍN YÁN YÁN

5,

YAR MÃ BÚ DŨMAL LAH SEN DEN BÚ

CI HÂN IÇ RE Nİ SÂN İS TE Rİ DİM BEN

Á HİR BÚ NU EL DİM Kİ Cİ HÂN HEPSİN MİŞ

SİN YAR YAR

YAR MÃ BÚ DŨMAL LAH

İKİNCİ SELÂM

EVFER (♩=90)

AH SUL TÂ Nİ ME Nİ AH SUL TA

Nİ ME Nİ AH

EN DER Cİ LŪ CÂN İ MÂ Nİ ME Nİ

AH DER MEN BI DE MI MI MEN
ZIN DE SE VEM AH
YEK CAN CI SE VED SÂD CÂ NIME NI
TÂ MEN BI DI DEM RŨ YI TŨ
EY SE MI MÂ HI RŨ SE NEM
HER CÂ NE SÂ NEM HŨR RE MEM
HER CÂ RÊ VEM DER GŨL SE NEM
HER CÂ HA YÂ LI SEH BŨ VED
HA GI TE MÂ SÂ GER BŨ VED

DER HER MA KĂ MI GIH RE VEM

MEN IȘ RE T BER MÎ ZE NEM

DER HĂ E GERHES TE ȘE VED

ZIM HANÎ KĂ HI SES DE RI AN MĂ HI RU EZ LĂ

ME KĂN SER DER KJ NED DER REV ZE NEM

(Jerennium)

1 2

ÜÇÜNCÜ SELÂM

DEVR-İ KEBİR (1-55)

F GER Bİ MEN HO Şİ YÂ RÂ

BE Lİ Mİ Rİ MEN BE SED CÂ MEM Çİ

Mİ BEN Dİ BE Lİ YÂ Rİ MEN YE ÖER

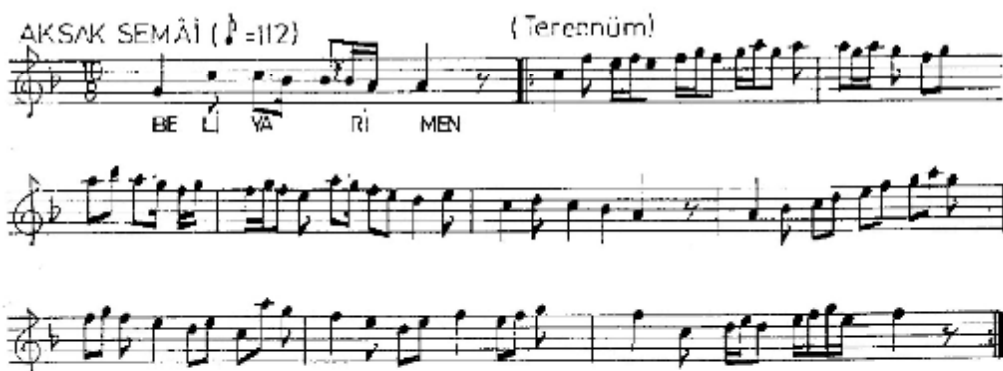
MÂ RÂ HE Mİ HAN Dİ BE Lİ Mİ Rİ MEN

Çİ RÂ TUN Dİ NE Mİ HAN Dİ

BE Lİ YÂ Rİ MEN KÜ CÂ SÖD AH DÜ

PEY MÂ Nİ BE Lİ ŞA Hİ MEN Kİ Mİ KER Dİ

NE Mİ GÜ Yİ BE Lİ ŞA Hİ MEN

IM RUP SE VẢ ÁS TŨ MŨI DÀ MES TŨ SE KA YI GER DÂN SŨ DE BER

CE MI KA DEH HẢ YI A TÀ YI FHR MÀN SE KIL LÀ HŨRE Sİ

DEST Rİ NU SİT İN TEN HE ME CÂN SEV Kİ Zİ İH VÂ Nİ SA FÂ Yİ

(Terennium)

A CEP SER Vİ A CEP MÂ Hİ A CEP YÂ KU Tİ MER CÂ Nİ HEY HEY

A CEP CİS Mİ A CEP AK Lİ A CEP İŞ Kİ A CEP CÂ Nİ HEY HEY

YÂ Rİ FRYÂR DÖS TU HEY DÖST YÂ Rİ HEY VÂR DÖS İLİ HEY DÖST YÂ Rİ HEY YÂR

DÖRDÜNCÜ SELÂM

13.

EVFER (♩ = 90)

AH SUL TÂ Nİ ME Nİ AH SUL TÂ
 Nİ ME Nİ AH
 EN DER Dİ LÜ CAN İ MÂ N' ME Nİ
 AH DER MEN Bİ DE Mİ Mİ MEN
 Z'N DE SE VEM AH
 YEK CÂN Qİ SE VED SÂD OÂ Nİ ME Nİ (son)

edkşhnr 6/10/79

DÜYEK

SON PEŞREV

YÜRÜK SEMÂİ

SON YÜRÜK SEMÂİ

ACEM-KÜRDİ AYİN-İ ŞERİFİNİN NUTK-U ŞERİFİ

BİRİNCİ SELÂM

Bîşnev ez ney çûn hikâyet mîkûned
Ez cûdâyîhâ şikâyet mîkûned
Kîez neyistân tâ merâ bûbrîdeerd
Vêz neîrem merd û zen nâlîdeerd

Haber kûn ey sitâre yâr-i mâ râ
Kî deryâbed dîl-i huchâr-i mâ râ
Haber kûn ey tabîh-i âşîkan râ
Kî tâ şerbet dîhed bîmâr-i mâ râ

Âferin ey mâh(î)rû ber cân-i tû
Ber cemâli bîhad û pâyân-i tû
Tûtî-i cânem bişûd hayrân û zâr
Zân şeker handî tebî handân-i tû

Ben bilmez idim gizli ayân hep sen imişsin
Tenlerde vü canlarda nihân hep sen imişsin
Senden bu cihân içre nişân ister idim ben
Âhîr bunu bildim ki cihân hep sen imişsin

İKİNCİ SELÂM

Sultân-ı menî sultân-ı menî
Ender dîl û can imân-ı menî
Der men bîdemî men zînde şevem
Yek cân çî şevd sâd cân-ı menî

Tâ men bîdîdem rûy-i tû ey şem'-i mâh-i rûşerem
Hercâ neşînem hûrremem hercâ revem der gûlşenem
Hercâ hayâl i şeh bûved bâğ-ı temâşâ geh bûved
Der her makâm-ı gih revem men işreti ber nûzenem
Derhâ eger beste şevd zim hân(î)kâhî şeş-derî
An mâh(î)rû ez lâmekân ser der kûned der revzenem

ÜÇÜNCÜ SELÂM

Eger bînen hoş-i yârâ be sed dânem çi mîbendî
Ve ger mârâ hemîhandî çîrâ tûndî nemîhandî
Kûrâ sud alâd-û peymânî ki mâkerdi nemîhandî
Kesirâ k'o be cân û dû tûrâ cîyed nemîcûyî

Ey ki bezâr aferin bu nice sultân olur
Kulu olan kişiler husrev ü hâkân olur
Her ki bugün Velod'e inâuben yüz sârc
Yoksul ise bây olur bây ise sultân olur

Çûn ân mestem çûn ân mestem men imrûz
Ki pîrûze nemidârem zi pîrûz
Çûn ân mestem çûn ân mestem ki imrûz
Ki ez çenber birûn çestem men imrûz

Imrûz semâastû mûdâ mestû sekâyî
Gerdan şudâ ber cem- i kadehhây i atâyî
Fermân-ı sekallâhû resîdest binûşid
În ten hemc cân şevki zi ihvân-ı safâyî

Acep servî acep mâhî acep yâkûtî mercânî
Acep cismî acep ekli acep işki acep cânî

DÖRDÜNCÜ SELÂM

İkinci Selâm'ın ilk kıtası gibidir

Ek-2: Muhayyer Mevlevî Âyîni Notaları

ZEKİ ATKOŞAR

**MUHAYYER
ÂYÎN-İ ŞERÎFİ**

Eskişehir, Temmuz 1981

MUHAYYER PEŞREVİ

Zeki ATKOŞAR

DEVİR-İ KEBİR (♩=55)

Mülâz me

2. HÂNE

KARAR

3. HANE

4. HANE

The image displays two musical staves, each consisting of five lines of music. The first staff is labeled '3. HANE' and the second '4. HANE'. Both staves are written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals. The first staff concludes with a double bar line and a repeat sign. The second staff also concludes with a double bar line and a repeat sign.

BİRİNCİ SELÂM

DEVİR-İ REVÂN (♩-100)

TÜ HE GÜ MÂ RÂ KE DÂN - ŞEH - BÂ Rİ NİST
 HEY Yİ HEY - YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY - Yİ Rİ MEN
 BÂ KE Rİ MÂN KÂ Rİ HÂ - DÜŞ - VÂ Rİ NİST
 HEY Yİ HEY HEY YÂ Rİ MEN - HEY Yİ HEY HEY Rİ Rİ MEN
 CÂ NÜ DİL RÂ TÂ KÂ Tİ - ÂN - GÜ Şİ NİST
 HEY Yİ HEY DİL - TÂ Nİ MEN - HEY Yİ HEY HÂN KÂ Rİ MEN
 BÂ Kİ GÜ YEM DER Cİ MÂN - YEK - GÜ Şİ NİST
 HEY Yİ HEY SÜL TÂ Nİ MEN - HEY Yİ HEY HÂN KÂ Rİ MEN
 SİZ Rİ MEN - EZ KÂ LE İ - MEN - DÜ Rİ NİST
 HEY Yİ HEY - YÂ Rİ MEN - HEY Yİ HEY - Mİ Rİ MEN

LÍ K SẾ MÍ CÚ SÍ RÀ AN KÚ RU NIST
 XÁ KÚ HEY HEY XÁ KÚ MÊN HEY YI HEY HEY KÚ KÚ MÊN
 TEN ZI CÀ NÚ CÁN ZI TEN MES TÚ RU NIST
 HEY YI HEY HEY MÍ RÍ MÊN HEY YI HEY CÀ NI MÊN
 LÍ KÚ KES RÁ RÍ XÍ CÁN DES TÍ RU NIST
 HEY YI HEY HEY XÁ KÚ MÊN HEY YI HEY CÀ NI MÊN
 Á TE BESI IN BANGI NÁ VU NIS TÍ BẮC
 HƯ KÍ IN Á TES NE DÁ RED KIS TÍ BẮC
 HEY YI HEY XÁ BÀ YI MÊN HEY YI HEY RÁ NÁ YI MÊN
 Á TE SÍ SÍ KES TÍ KEN DER HEY FÚ TÁO (A4)
 CÚ SÍ SÍ SÍ KES TÍ KEN DER MÊN FÚ TÁO
 HEY YI HEY XÁ BÀ YI MÊN HEY YI HEY RÁ NÁ YI MÊN

MÀ GI RA YU E NE VA - DER. ... MÀ D TUST

MÀ LU KÜ HIM O SA DA DER ... MÀ D TUST

HEY YI HEY MAK BÜ LI MEN HEY YI HEY MAK BÜ RI MEN

BÄ DI HO VÜ BÜ DI MÄ EZ. ... DÄ DI TUST

HES TI I MÄ CUM LE EZ. ... CÄ DI TUST

HEY YI HEY HEY YÄ RI MEN HEY YI HEY ... HÜ RI MEN

(TERENNÜM)

İKİNCİ SELÂM

EVFER (♩-90)

AH Uİ SUL TA Nİ - ME Nİ
 AH Uİ DER MEN Oİ - DE Mİ

Nİ SUL TA Nİ ME Nİ
 Mİ MEN ZİN Oİ - SE NEM

AH Uİ EN DER Dİ - Lİ TÂN
 AH Uİ YEK CÂN Çİ - SE NED

CÂN T. MÂ Nİ - ME Nİ
 VED SÂD ÇÂ Nİ - ME Nİ

Nİ Dİ Oİ Kİ DER GA Mİ

Tİ NEM NÂ - Kİ NE SÜD

YÂ - CEY Bİ Kİ DER MÂ

MÂ - TE Mİ Tİ ÇÂ Kİ NE SÜD

SEV GÂN Oİ Oİ Rİ Yİ

A musical score for a song, written in staff notation. The score consists of eight staves. The first three staves contain lyrics in Chinese characters. The fourth staff is marked with a 'V' and the text "(*ERENNÜM)". The remaining five staves are instrumental.

Lyrics (Chinese characters):
 ǎi . K' UZ ALZ. TL ZE MIN
 BÍ . TĒR . ZĪ TL YĪ
 QER SĪ - KĒ MĪ HĀ KĪ - KĒ SŪD

(*ERENNÜM)

ÜÇÜNCÜ SELÂM

8

DEVİR-İ KEDİR (♩. 56)

BÂZ Â BÂZ Â HER AN - Şİ

KES Tİ BÂZ Â

BE Lİ YÂ Rİ MEN HEY DOST GER KÂ

PE RÜ GER RÜ Bİ - Tİ PE RES

Tİ BÂZ Â BE Lİ

YÂ Rİ MEN HEY DOST İN DER - GE Hİ

MÂ DER - GE Hİ - NEV - Mİ - Dİ

NİST BE Lİ YÂ - Rİ MEN HEY

DOST SÂD BÂR E GER TÖV

BE Şİ KES Tİ BÂZ Â

AKSAK SEMÂI (♩ = 112)

BE LI YÂ - RÂ MÂN

(TERENNÜM)

YÜRÜK SEMÂI (♩ = 120)

EY Kİ HE YÂR, Â FE RÂN BÜ Nİ CE ENL TÂN_O LUR.

KU LU O LAN Kİ Sİ LER HÜS RE VÜ HÂ CÂN_O LUR.

HER Kİ BÜ GÜN VE SE DE NÂ NU BEN YÜZ SÜ RE

YOK SUL İ SE BÂŞ_O LUR BÂŞ İ SE SUL TÂN_O LUR

(TERENNÜM)

BÀ LÊ BÚ ĐEM BÀ ZI HƯNG GER CÚ TE M'

HEM CÚ NEY HEM GÚ TE KÍ VÁ SIF TE M'

FER KÍ Ô EZ HEM ZI BÀ NÍ SÚD CÚ DÁ

BÍ NE VÁ SÚD GER CÚ DÁ RED SAD NE VÁ

(TERENNÜM)

GÜN Kİ GÜL REF TÜ GÜ LİS TÂN DER GÜ ZEŞT

NES NE Vİ ZÂN DES Zİ BÜL GÜL SER GÜ ZEŞT

GÜN Kİ GÜL REF TÜ GÜ LİS TÂN SÜD HA RAB

BÜ Yİ GÖL RA EŞ Ü ÇÜ YİM EŞ Gİ LÂB

(TERENNÜM)

MEN BÂ TÛ GÜ - NÂ NEM EY Nİ GÂ Rİ MU TE Nİ

MEN DER GÂ LA TEM Kİ MÂN TÛ EM YÂ TÛ ME Nİ

Nİ - MEN ME NEM Nİ TÛ TÛ Yİ Nİ TÛ ME Nİ

HEM - MEN ME NEM HEM TÛ TÛ Yİ HEM TÛ ME Nİ

DÖRDÜNCÜ SELÂM

EVFER (♩=90)

AH (Ü) SEL - TÂ Nİ - ME Nİ
AH (Ü) DER MEN Bİ - DE Mİ

Nİ - ME Nİ
Mİ MEN ZİN DE - BE YEM

AH (U) EN DER Dİ (U) CÂN
 AH (U) YER CÂN Çİ (U) ŞE VED
 CÂN T MÂ Nİ ME Kİ
 VED SÂD CÂ U ME Nİ

SON PEŞREV

DÜYER (♩ = 120)

SON YÜRÜK SEMÂİ

YÜRÜK SEMÂİ (♩ = 120)

MUHAYYER ÂYİN İ ŞERİFİ'NİN METNİ VE AÇIKLAMASI

BİRİNCİ SELÂM

TÜ MECÛ MÂRÂ BEDÂN SEH-BÂR(ı) NİST
BÂ KERİMÂN KÂR(ı) HÂ DÜŞ-VAR(ı) NİST
CÂN Ü DİL RÂ TÂKAT-I ÂN CÜŞ(ı) NİST
BÂ Kİ GÜYEM DER CİHAN YEK GÜŞ(ı) NİST

"Bizim için -C Hakikat Sultanı'nın nuzuruna çıkmaya izin yoktur- deme. Zira kerim olmaları is yapmakt zor değildir. Canda ve gönüde o coşkuva tâkat yoktur. Ama kime söyleyeyim ki dünyâda bunu duyacak da yoktur."

SİRR-I MEN EZ NÂLE-I MEN DÜR(ı) NİST
LİK(ı) ÇEŞM Ö CÜŞ(ı) RÂ ÂN KÜR(ı) NİST
TEN Zİ CÂN Ü CÂN Zİ TEN MESTÜR(ı) NİST
LİK(ı) KES-RÂ DİD-I CÂN DESTÜR(ı) NİST

"Benim sırrım feryâdından uzak değildir. Lâkin her göz ve kulakla onu duyacak kudret yoktur. Beden ruhtan, ruh da bedenden gizli değildir. Ancak herkesin o canı görmesine de izin yoktur."

ÂTEŞEST İN BANG-I NÂYÜ NİST(ı) BÂD
HER Kİ'N ÂTEŞ NEDÂRED NİST(ı) BÂD
ÂTEŞ İ İŞKESTİ KENDER MEY FÜTÂD
CÜŞİS-I İŞKESTİ KENDER MEY FÜTÂD

"Bu neyin sesi ateştir, rûzgâr değil... Kimde bu ateş yoksa u da yok olsun. Aşkın ateşi neydedir. Aşkın coşkusu ise meye yaraşır."

MÂ CÜ NAYIM U NEVÂ DER MÂ Zİ TÖST
MÂ CÜ KÜHİM Ü SADÂ DER MÂ Zİ TÖST
BÂD-I MÂ VÜ BÜD-I MÂ EZ DÂD-I TÖST
HEST-I MÂ CÜMLE EZ İCÂD-I TÖST

"Biz rey gibiyiz. Nevâmız[sesimiz] sendendir. Biz dağ gibiyiz, aksi seâamız sendendir. Bizim rûzgârımız da [nefesiniz de] varlığımız da senin vergindir. Bütün vücudumuz senin eserindir."

İKİNCİ SELÂM

SULTÂN-I MENİ SULTÂN-I MENİ
ENDER DİL Ü CÂN İMÂN-I MENİ
DER MEN DİDEMİ MEN ZİNDE ŞEVEM
YEK CÂN Çİ ŞEVED SAD CÂN-I MENİ

"Sultânımsın, sultânımsın. Sen gönlümde ve canımda imânımsın. Bana bir nefes edersen ben tâze cân bulurum. Bir can da ne oluyor? Sen benim yüzlerce cânımsın."

KÜ DİDE Kİ DER GÂM-I TÖ NEM-NÂK(ı) NEŞÜD
YÂ CEYB(ı) Kİ DER MÂTEM-I TÖ ÇÂK(ı) NEŞÜD
SEVGENDİ(ı) BE RÜY-I TÖ Kİ EZ PÜŞT(ı) ZEMİN
BÜHTER Zİ TÖYİ DER ŞİKEM-I HÂK(ı) NEŞÜD

"Gamıyla yaş dökmeyen göz nerede? Ya da gamıyla virtülmeyen yaka? Andolsun yüzüne ki toprağın bağırca senden daha iyisi girmemiştir."

ÜÇÜNCÜ SELÂM

BÂZ Â BÂZ Â HER ÂN Çİ HESTİ BÂZ Â
GER KÂFERÜ GEHRÜ BÜT-PERESTİ BÂZ Â
İN DİRGEHİ-MÂ DERGİH İ NEYMİDİ NİST
SÂD-BÂR EGER TEVBE-ŞİKESTİ BÂZ Â

"Gül ! Dâa de gell! Ne olursan ol yine gell! İster kâfir ol, ister mese tap, ister puta...
Yine gell! Bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir. Vâz kere tâvbeni bezmiş,
olun da yine gell!"

EY Kİ HİZÂR ÂFERİN BU NİCE SULTÂN OLUR
KULU OLAN KİŞİLER HUSREV Ö HÂKÂN OLUR
HER Kİ RUGÜN VELEDİ İNÂNİBEN YÜZ SÜRE
YOKSUL İSE BÂV OLUR BAY İSE SULTÂN OLUR

BÂ LED-İ DEM-SÂZ-I HÜD GER CÜPTEMİ
HEM CÜ NEY MEN GÜFTENİHA GÜPTEMİ
HER Kİ Ö EZ HEM-ZEHÂNİ ŞÜD CÜDA
Bİ-NEVÂ ŞÜD GERÇİ DÂRED SÂD NEVÂ

"Bana arkadaş ve sırdaş olan yarının dudağıyla birleşebilseydim ben de
söylenecekleri ney gibi söylerdin. Konuştuğu dili anlayan kimseden ayrılmı gerçi
yüz dil bilse de yine susar."

ÇÜN Kİ GÜL REFT-Ö GÜLİSTÂN DER GÜZEŞT
NEŞNEVİ ZÂN PES Zİ BÜLBÜL SERGÜZEŞT
ÇÜN Kİ GÜL REFT-Ö GÜLİSTÂN ŞÜD HARÂB
BÜY-I GÜL RÂ EZ Kİ CÜYİM EZ GÜL ÂR

"Gül mevsimi geçip de gül açması bitince artık bülbülün mâcerasını dinleyemezsin.
Gül bitip de gül bahçesi harâb, olanca gülün kokusunu artık gülsuyunda
bulursun."

MEN BÂ TÛ ÇÜN ÂNEM EY NİGÂR-I HUTENİ
KENDER GALAYEM Kİ MEN TÛEM YA TÛ MENİ
Nİ MEN MENEM Nİ TÛ TÛYİ Nİ TÛ MENİ
HEM MEN MENEM HEM TÛ TÛYİ HEM TÛ MENİ

"Ben seninle o haldeyim ki Ey Hutem Diyan'ının güzeli! Yamıyorum. Ben sen miyim,
yoksa sen ben misin? Ne ben henim, ne sen sensin, ne sen bensin... Hem ben
benim, hem sen sensin, hem sen hensin."

DÖRDÜNCÜ SELÂM

"İkinci Selâm"ın ilk kat'ası gibidir"

Ek-3: Sazkâr Mevlevî Âyîni Notaları

Zeki ATKOŞAR

**SÂZ-KÂR
ÂYÎN-İ ŞERÎFİ**

Eskişehir, Temmuz, 1982

1984 Konya Turizm Derneği Âyîn-i Şerif yarışması 2. lik ödülü

SÂZ - KÂR PEŞREVİ

Zeki ATKOŞAR

DENİZ KEBİR (1-56)

28

2. HANE'YE

3. HANE'YE

4. HANE'YE

KARAR

2. HANE

8

2.

3. HÄNE

4. HÄNE

The image displays two musical staves, each containing three lines of music. The first staff is labeled '3. HÄNE' and the second '4. HÄNE'. Both staves are written in treble clef with a key signature of one sharp (F#). The music consists of eighth and sixteenth notes, often beamed together in groups. Each staff concludes with a double bar line and a repeat sign (two dots). The notation is handwritten and appears to be a musical score for a song or instrumental piece.

BİRİNCİ SELÂM

DEVİR-İ RİYÂN (D. 112)

IN HE ME DAM KÂ Kİ EN DER Sİ NE HÂST

YÂ Rİ YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY HEY Mİ Rİ MEN

EZ DÜ HÂ Rİ GİR Dİ BÂ Dİ BÜ Dİ MÂST

YÂ Rİ YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY HEY Mİ Rİ MEN

İN GA MÂ Nİ Dİ Nİ KEN CÜN DÂ Sİ MÂST

YÂ Rİ YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY HEY Mİ Rİ MEN

İN CÜ NİN ŞÜD VİN CÜ NÂN VES VÂ Sİ HÂST

YÂ Rİ YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY HEY Mİ Rİ MEN

HAK Kİ ÂN KÜD RET Kİ AN Tİ ŞE TÛ RÂST

YÂ Rİ YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY HEY Mİ Rİ MEN

BZ KE REM KUN IN KE JT HÄ RÄ TÖ RÄST
 YÄ RI YÄ RI YÄ RI MEN HEY YI HEY HEY MI RI MEN
 YÄ RAB AN TEM YI ZI DIH MÄ RÄ BE HÄST
 YÄ RI YÄ RI YÄ RI MEN HEY YI HEY HEY MI RI MEN
 TÄ ŠI NÄ ŠIM AN NI ŠÄ NI KEJ ZI RÄST
 YÄ RI YÄ RI YÄ RI MEN HEY YI HEY HEY MI RI MEN
 Ä TES NE ZE NED DER DÄ LI MÄ
 KÜ TEH NE KÜ NED MEN ŠI LI MÄ
 IL LÄ HÜ HÜ HEY YI HEY CÄ NÄ NI MEN
 IL LÄ HÜ HÜ HEY YI HEY RÄ KÄ NI MEN
 GER Ä LE MI YÄN CUM LE TA B
 BÄN BÄ ŠED HEY YI HEY HÜN KÄ RI MEN

HAL Lİ HE Kİ NED MÜS Kİ Lİ MÜ
İL LÂ HÜ HEY Yİ HEY SİL TÂ Nİ MEN
YÂR YÂR YÂR YÜ RE GİM YÂR
YÂR YÜ RE GİM DEL Cİ GE RİM GÖR Kİ NE LER VAR
YÂR YÂR YÂR YÜ RE GİM YÂR
YÂR YÜ RE GİM DEL Cİ GE RİM GÖR Kİ NE LER VAR
TERENNÜM

İKİNCİ SELÂM

EVFER (2-90)

AH AH SUL TÂ Nİ ME Nİ
 DER MÂN Bİ DE MÎ

SAX...
 SUL TÂ Nİ - ME Nİ
 MÂN XİN DE - ŞE VEM

AH EN DER Dİ LÜ CÂN
 AH YEK CÂN Şİ ŞE VED

CÂN İ MÂ - Nİ - ME Nİ
 YED SÂD CÂ - Nİ - ME Nİ

AH İ MÂ Nİ - ME Nİ

AH EY DİL - Şİ KÂ

YE Tİ HÂ HÂ ME KÜN

SAX...
 TÂ NEŞ NEŞ NE VED

DİL DÂ DÂ Rİ MÂN

AH EY DIL NE MI
 TER SI SI ME OER
 SAZ... EZ YA YA RI BI
 ZIN HA HA RI MEN
 AH HEY SUL TA HI MEN
 SAZ... HEY MUN KA RI MEN
 "TERENNÜM,"

ÜÇÜNCÜ SELÂM

FRENKÇİN (♩=56)

E YÂ NEZ Dİ - KI CÂ NÜ DİL
ÇÜ NİN DÜ Rİ - RE VÂ DÂ Rİ
BE CÂ Nİ KEZ - Vİ SÂ LE ZÂ
Dİ MEH CÜ Rİ - RE VÂ DÂ Rİ
Kİ EF SUN HAN Dİ DER GÜ ŞET
Kİ EB RÜ RÜ Rİ Gİ RİH DÂ Rİ
NE GÜF TEM BÂ - KE Sİ MEN ŞİN
Kİ BÂ ŞED EZ TA RAB - Â Rİ
TERENNÜM,

YÜRÜYÜŞ SEMAİ (♩ = 120)

EY Kİ HE ZAR A FE RİN AH BÜ Nİ CE SUL
HER Kİ BU GÜN VE LE DE AH 1 NA Nİ BEN

TÂN O LUR KÜ Lİ O LAN Kİ Şİ LER
YÜZ BÜ RE YOK SUL İ SE BAY O LUR

CÂ NİM HÜS RE VÜ HÂ KÂN O LUR
CÂ NİM BAY İ SE SUL TÂN O LUR

*TERENNÜM,
DÂ

Nİ SE MÂ Çİ BÜ VED SAV Tİ BE Lİ Şİ Nİ DEN EZ
Nİ SE MÂ Çİ BÜ VED Bİ HÜD ŞÜ DEN Zİ HES Tİ EN

HİY Şİ TEN BÜ Rİ DEN BÂ VAS Lİ O RE Şİ DEN DÂ
DER FE NÂ Yİ MUT LAK ZEN Kİ BE KÂ Çİ Şİ DEN DÂ

Nİ SE MÂ Çİ BÜ VED AH VÂ Lİ DOS TU Şİ DEN EZ
Nİ SE MÂ Çİ BÜ VED MÂ NEN Dİ ŞEM Sİ TEB RİZ ŞAŞ

PER DE HÂ Yİ LÂ HÜT ES RÂ Rİ HAK ŞENİ DEN DÂ
MA Nİ DİL KE Şİ DEN EN VÂ Rİ KUT Sİ Dİ DEN

"TERENNÜM,"

À ŞIK KI TEL VÂ ZÜ NE NÜ MA YED Çİ KÜ NED

YÂR ŞEB HÂ BE Rİ KÜ Yİ TU NE YÂ YED Çİ KÜ NED YÂR GER BÜ DE Dİ HED

ZÜL Fİ TÛ RÂ Yİ RE ME ŞEV YÂR Dİ VÂ NE KI ZEN Cİ Rİ NE HÂ

YED Çİ KÜ NED YÂR "TERENNÜM,"

HÂ CE BE YÂ HÂ CE BE YÂ

HÂ CE Dİ GER BÂ Rİ BE YÂ YÂR YÂ Rİ MEN DEF'İ ME DİH

DEF'İ ME DİH EY ME Hİ AY YÂ Rİ BE YÂ YÂR YÂ Rİ MEN YÂ Rİ ME RÂ

GÂ RI ME RÂ AŞ KI Çİ ÇER HÂ RI ME RÂ YÂR YÂ RI MÂN

YÂ RI TÛ Yİ GÂ RI TÛ Yİ HÂ ÇE Nİ GEN DÂ RI BEYÂ YÂR

YÂ RI MÂN HEY HEY YÂ RI YÂ RI MÂN

DÖRDÜNCÜ SELÂM

EVFER (J=90)

AH AH SUL TÂ Nİ -ME Nİ
DER MEN Bİ -DE Mİ

SAZ... SUL TÂ Nİ -ME Nİ
MEN ZİK DE -ŞE VEM

AH AH EN YEK DER CAN Dİ Çİ LÜ CAN
ŞE VED

CÂN VED SÂD MÂ CÂ - Nİ -ME Nİ
- Nİ -ME Nİ

AH İ MÂ Nİ -ME Nİ

SON PEŞREV

12.

DÜYEK (♩ = 112)

SON YÜRÜK SEMÂİ

YÜRÜK SEMÂİ (♩ = 140)

SÂZ-KÂR ÂYİN-I ŞERİFİNİN METNİ VE AÇIKLAMASI

BİRİNCİ SELÂM

İN HEME GAM-HÂ Kİ ENDER SİNE-HÂST
EZ BUHÂR Ü GİRD-I RÂD-I BÜD-I MÂST
İN GAMÂN I BİH[?] KEN CÜN DÂS-I MÂST
İN CÜNİN ŞÜD VİN CÜNÂN VESVÂS-I MÂST

* Sinelerimizin içindeki gamların hepsi varlık buharından ve fırtınasından olmaktadır. İnsanı temelden yıkan bu gamlar bizim için orak gibidir. Böyle oldu, şöyle olacak gibi düşünceler vesvese vermektedir."

HAKK-I ÂN KUDRET Kİ ÂN TİŞE TÜRÂST
EZ KEREM KÜN İN KEJİ-HARÂ TÜRÂST
YÂ RAB ÂN TEMYİZ-I DİH MÂRÂ BE HÂST
TÂ ŞİNÂSİM ÂN NİŞÂN-I KEJ Zİ RÂST

* İlâhî! Çekimdeki kudret hakkı için şu eğrilikleri lutûf ve keremimle sen doğrult!
Bize irâdenle öyle bir ayırma ve seçme duygusu ver ki onunla eğri ve doğruları anlayalım."

ÂTEŞ NEZENED DER DİL-I MÂ İLLÂ HÜ
KÜTEH NEKÜNEDE MENZİL-I MÂ İLLÂ HÜ
GER ÂLEM-YÂN CÜMLE TABİBAN BAŞED
HALL NEKÜNEDE MÜŞKİL-I MÂ İLLÂ HÜ

* Gönülümüze O'ndan başkası ateş salamaz. (Ancak O!) Menzilimizi O'ndan başkası kısıltamaz. (Ancak O!) Âlemlerinin hepsi hekim olsa da müşkilimizi O'ndan başkası halledemez (Ancak O!)"

İKİNCİ SELÂM

SULTÂN-I MENİ SULTÂN-I MENİ
ENDER DİL Ü CÂN İMÂN-I MENİ
DER MEN BİDEMİ MEN ZİNDE ŞEVEM
YEK CÂN Çİ ŞEVED SÂD-CÂN-I MENİ

* Sultânımsın, sultânımsın. Sen gönülümde ve canımda imânımsın. Bana bir nefes edersen dirilirim. Bir can da ne oluyor? Sen benim yüz canımsın"

EY DİL ŞİKÂYET-HÂ MEKÛN TÂ NEŞNEVED DILDÂR-I MEN
EY DİL NEMİTERSİ MEGER EZ YÂR-I Bİ-ZİNHÂR-I MEN

"Ey gönüllü Şikâyetler etme de sevgilim daymasın... Aman nedir bilmeyen sevgilimden korkmuyor musun yoksa?"

ÜÇÜNCÜ SELÂM

EYÂ NEZDİK-İ CÂN Ü DİL ÇÜNİN DUR İ REVÂ DÂRİ
BE CÂN-İ KEZ VİSÂLET ZÂD-İ MEHCUR-İ REVÂ DÂRİ
Kİ EFSÜN HANDİ DER GÜŞET Kİ EBRU PÜR-GİRİH DÂRİ
NE GÖPTEM EÂ KESİ MEN SİN Kİ BAŞED EZ TARÂT ÂRİ

*Ey cana ve gönüle yakın dost! Böyle ayrılığı reva görür müsün? Vuslaından doğan canı ayrılığa atmaya reva görür müsün? Kulağın kim efsün okudu da kaşlarını çatmışsın? Neş'esiz kimseyle düşüp kalkma demedim mi sana? *

EY Kİ HEZÂR ÂFERİN BÜ NİCE SULTÂN OLUR
KULU OLAN KİŞİLER HÜSREV Ü HAKAN OLUR
HER Kİ BUGÜN VELEDE İNANUBEN YÜZ SÜRE
YOKSUL İSE BÂY OLUR BÂY İSE SULTAN OLUR

* Ey binlerce mahlûku yaratan!..Bu nasıl sultandır ki ona kul olanlar birer hükümdardır, hâkândır. Bugün Velede'ye inanarak yüz süren kişi, yoksul ise zengin olur, zengin ise sultan olur..*

DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, SAVT-İ BEL' ŞİNİDEN
EZ HIYS(İ)TEN BÜRİDEN BÂ VASL-İ Ö RESİDEN
DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, AHVÂL-İ DOST(Ü) DİDEN
EZ PERDEHAY-İ LAHUT ESRÂR-İ HAK ŞENİDEN
DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, BİHOŞ ŞÜDEN Zİ HESTİ
ENDER FENAY-İ MÜTLAK ZEVR-İ BEKÂ ÇİŞİDEN
DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, MÂNEND-İ ŞEMS-İ TEBRİZ
ÇEŞMÂN-İ DİL KEŞİDEN ENVAR-İ KUDSİ DİDEN

*Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna ruh zerrelerinin "evet , Rabbinizsin!" deyişlerini duymak, kendinden geçip Rabbine kavuşmaktır...
Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Dostun hallerini görmek, Tanrı Âlemi'nin perdelerinden Hakk'ın sırlarını bulmaktır...
Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Kendindeki varlıktan geçmek, mutlak yoklukta devamlı varlığı aramaktır...
Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Şems-i Tebriz gibi gönül gözlerini açmak, kutsal nurları görmektir..*

AŞIK Kİ TEVÂZÜ NENÜMÂYED Çİ KÜNE
ŞEBHÂ BERİ KUY-İ TÛ NEYAYED Çİ KÜNE
GER BÜSE DİHED ZÜLF-İ TÛRÂ TİRE MEŞEV
DİVÂNE Kİ ZENCİRİ NEHÂYED Çİ KÜNE

*Âşık alçak gönüllülük göstermez de ne yapar? Geceleri senin cıvılda gelmez de ne yapar? Saçlarını öperse sakın kararıp kızmak! Delî zincirini gevletmez de ne yapar? *

HÂCE BEYÂ HÂCE BEYÂ HÂCE DİĞER DÂR(İ) BEYÂ
DEFT MEDİH DEFT MEDİH EY MEH-İ AYYÂR(İ) BEYÂ
YÂR-İ MERÂ GÂR-İ MERÂ AŞK İ CİĞER-HÂR(İ) BEYÂ
YÂR(İ) TÛYİ GÂR(İ) TÛYİ HÂCE NİĞEH-DÂR(İ) BEYÂ

"Hocam gel... Hocam gel... Hocam yine gel... Ey düzenbaz Ayl... Gelmem deme, gel... Yârim benim, sığınacak mağaram benim, ciğerimi yiyen aşkım benim! Ya da sensin, sığınacak mağara da sensin... Hocam beni koru ! Beni gözet!"

DÖRDÜNCÜ SELÂM

*[İkinci Selâm'ın ilk kıtası gibidir]

Ek-4: Mâhur Mevlevî Âyîni Notaları

Zeki ATKOŞAR

**MÂHÛR
ÂYÎN-İ ŞERÎFİ**

Eskişehir, 1983

1984 Konya Turizm Derneği Âyin-i Şerif yarışması 2. İik ödül

①.

MÂHÜR PEŞREVİ

Zeki Aksoyar

DEVR-İ KEBİR

28

Müezzime

2. HÂNE

②

3. HÄNDE

4. HÄNDE

The musical score is written in G major (one sharp) and 4/4 time. It consists of two systems of piano exercises. The first system, labeled '3. HÄNDE', contains two staves of music. The second system, labeled '4. HÄNDE', also contains two staves. The notation includes various note values (quarter, eighth, sixteenth notes), rests, and dynamic markings such as 'p' (piano) and 'f' (forte). The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

③

BİRİNCİ SELÂM

DÜYEK

HEY YÂR TÛ ME GÛ MÂ
RÂ BE DAN SEH BÂ Rİ
NİST HEY Yİ YÂR
HEY Yİ DOST Pİ Rİ MEN CÂ
NÂ Nİ MEN HEY YÂR
BÂ KE Rİ MAN KÂ Rİ HÂ DÜŞ
VÂ Rİ NİST
HEY Yİ YAR HEY Yİ DOST
Pİ Rİ MEN CÂ NÂ Nİ MEN
HEY YÂR CÂ NÜ DİL RÂ

④

TĀ... KĀ TŪ... AN... CŪ... Ī...

NĪST... HEY YĪ YĀR

HEY... YĪ DOST... PĪ... RĪ MEN C...

NĀ... NĪ MEN... HEY... YĀR

BĀ... KĪ GŪ YEM... DER CĪ HAN... YEK

GŪ... ŠĪ... NĪST

HEY YĪ YĀR... HEY YĪ DOST

PĪ... RĪ MEN CĀ... NĀ... NĪ MEN

HEY HEY... YĀR YĀR... SĪR TEN RĪ MEN EZ NŪ

NĀ... LE Ī... MEN MES... DŪ... RŪ

NĪST NĪST... HEY YĪ YĀR... HEY YĪ YĀR

5

HEY HEY YI DOST DOST PI PI RI MEN CA CA
 NA NA NI MEN HEY HEY YAR YAR
 LI KI CES MI GU SI RA AN
 TU RU NIST NIST
 HEY YI YAR HEY YI DOST HEY YI DOST
 PI RI MEN CA NA NI MEN
 HEY YAR SIR ME PC SAN
 TA BE DUD A YED SI
 REM EM RI KUN TU
 HER CI BER VI KA DI

⑥

REM HEY Yİ HEY SUL

TĀ NI MEN HEY Yİ HEY HÜN

KĀ RI MEN HEY YĀR

DİL ME PŪ SĀN TĀ BE DİD Â

YED Dİ LEM

TĀ KA BUL Â REM HERÂN Gİ

KA Bİ LEM

HEY Yİ HEY SUL TĀ NI MEN

HEY Yİ HEY HÜN KĀ RI MEN

BEN BİL MEZJ DİM GİZ Lİ A YĀN

HEF SEN İ MİŞ SİN

⑦

TEN LER DE VŨ CÁN LAR DA Nİ HÂN

HEP SEN İ MİŞ SİN

SEN DEN BU Cİ HAN İÇ RE Nİ ŞAN

İS TER İ DİM BEN

Â HİR BU NU BİL DİM Kİ Cİ HAN

HEP SEN İ MİŞ SİN

HEY Yİ YÂR HEY Yİ DOST

HEY Yİ YÂR HEY Yİ DOST

YAR YÜ RE GİM YÂR

YAR YÜ RE GİM DEL Cİ GE RİM

GÖR Kİ NE LER VAR

⑧

YÂR YÂR

YÂ RE HA DER VAR

(Terennüm)

İKİNCİ SELÂM

EVFER

AH AH SUL TÂ Nİ ME Nİ

AH DER MEN Bİ DE Mİ

SUL TÂ Nİ MEN ZİN DE MENİ ŞE VEM

Nİ EN DER AH Dİ LÜ CAN

VED YEK CAN AH Çİ ŞE VED

CÂN İ MÂ Nİ MENİ

VED SAD CA Nİ MENİ

ÜÇÜNCÜ SELÂM

DEVİR KEBİR

SÜ Yİ AN HUR
 ES SA LÂ CÂN
 SÎ Dİ YÂ BÂN
 ES SA LÂ CÂN
 ES SA LÂ LA
 BE Lİ YÂ Rİ MEN
 BE Lİ YÂ Rİ MEN
 SEM SÎ TES Rİ
 ZÎ Zİ BÂ LÂ
 Yİ FE LEK
 BE Lİ YÂ Rİ MEN
 HER ZA MÂ Nİ
 MÎ KE SED HAN (Aksak semâ'ye)

Aksak Semâi

ES SA LÂ (Terennüm)

Yürük Semâi

EY Kİ HE ZÂR Â FE RİN AH
HER Kİ BU GÜN VE LE DE AH

BU Nİ CE SUL TÂN O LUR
İ NA NU BEN YÜZ SÜ RE

KU LU O LAN Kİ Sİ LER CÂ NİM
YOK SUL SE BÂV O LUR CÂ NİM

HUS REV_Ü HÂ KÂN O LUR
BÂV İ SE SUL TÂN O LUR

HUS REV_Ü HÂ KÂN O LUR
BÂV İ SE SUL TÂN O LUR

(Terennüm)

MUR DE BU DEM ZİN DE SU DEM GİR YE BU DEM HAN DE SU DEM

DEV LE Tİ AŞK Â MEDÜ MEN DEV LE Tİ PÂ YEN DE SU DEM

YÂR YÂR AH YÂ Rİ MEN YÂR

YÂ RİSU DEM YÂ Rİ SU DEM BÂ GAMI TÛ YÂ Rİ ŞU DEM

TÂ Kİ RE SÎ DEM BE Rİ TÛ FZ HE ME BÎ ZÂ Rİ ŞU DEM

YÂR YÂR AH YÂ Rİ MEN YÂR

(Terennüm)

KIS TI ÇÜ NİN MES Tİ Zİ HAM MA RI RE SÎ DE YÂ
 YÂ Nİ HÜ VED YÂ Zİ BE RÎ YÂ RI RE SÎ DE İN
 NÎ Mİ ŞE BAN KIS TI ÇÜ MEH TÂ BI RE SÎ DE PEY
 GAM BE RÎ İŞ KES Tİ Zİ MİH RÂ BI RE SÎ DE
 (Terennüm)
 MEN
 BÂ TÛ GÛNÂ NEMEY NÎ GÂ RI HU TE NÎ VAY KEN
 DER GALA TEM Kİ MEN TÛ EM YÂ TÛ ME NÎ VAY NÎ
 MEN ME NE MÛ NÎ TÛ TÛ YÎ NÎ TÛ ME NÎ VAY HEM
 MEN ME NE MÛ HEM TÛ TÛ YÎ HEM TÛ ME NÎ VAY
 (4. selâm'a)

DÖRDÜNCÜ SELÂM

EVFER

AH SUL TÂ Nİ MENİ
 A DER MEN Bİ DE Mİ
 SUL TÂ Nİ MENİ
 MEN ZİN DE SEVEM
 Nİ EN DER AH Dİ LÜ CAN
 VEM YEK CAN AH Qİ SE VED
 CAN İ MÂ Nİ MENİ
 VED SAD CÂ Nİ MENİ
 AH İ MÂ Nİ MENİ

(15)

SON PEŞREV

SON YÜRÜK SEMÂÎ

MÂHÜR ÂYİN-İ ŞERİFİNİN METNİ VE AÇIKLAMASI

BİRİNCİ SELÂM

TÜ MEGÜ MÂRÂ BEDÂN ŞEH-BARİİ NİST
HÂ KERİMÂN KÂRİİ HA DÜŞ-VARİİ NİST
CAN Ü DİL RÂ TÂKAT-İ ÂN CÜŞİİ NİST
DA Kİ CUYEM DER CİHÂN YEK GÜŞİİ NİST

"Bizim için -O Hakikat Sultânı'nın huzuruna çıkmaya izin yoktur- deme. Zîrâ kerim olanlarla iş yapmak zor değildir. Canda ve gönülde o coşkuyla râkat yoktur. Ama kime söyleyeyim ki dünyada bunu duyacak da yoktur."

SİRR-I MEN EZ NÂLE-İ MEN DÜR(ü) NİST
LİK(ü) ÇEŞM Ü GÜŞİİ RÂ ÂN NÜR(ü) NİST
TEN Zİ CAN Ç CAN Zİ TEN MESTÜR(ü) NİST
LİK(ü) KES-RÂ DİD İ CÂN DESTÜR(ü) NİST

"Benim sırrım feryâdımdır, uzak değildir. Lâkin her göz ve kulakta onu duyacak kudret yoktur. Beden ruhtur, ruh da bedenden gizli değildir. Ancak herkesin o canı görmesine de izin yoktur."

SİR MEPÜŞÂN TÂ BEDİD ÂYED SİREM
EMR-İ KÜN TÂ HER Çİ BER Vİ KÂDİREM
DİL MEPÜŞÂN TÂ BEDİD ÂYED DİLEM
TÂ KABÜL ÂREM HER ÂN Çİ KABİLEM

"Sırrımı saldama, kalbindekini söyle de benim sırrım ortaya çıksın. Yapabileceğim her şeyi emret banal... Gönلünü örtme ki gönلündeki ortaya çıksın. Kabiliyetim ne ise onu kabul edeyim."

BEN DİLMEZ İDİM GİZLİ AYÂN HEP SEN İMİŞSİN
TENLERDE VÜ CANLARDA NİHÂN HEP SEN İMİŞSİN
SENDEN BU CİHÂN İÇRE NİŞÂN İSTER İDİM BEN
ÂHİR BUNU BİLDİM Kİ CİHÂN HEP SEN İMİŞSİN

İKİNCİ SELÂM

SULTÂN-I MENİ SULTÂN-I MENİ
ENDER DİL Ü CAN İMÂN-I MENİ
DER MEN BİDEMİ MEN ZİNDE ŞEVEM
YEK CÂN Çİ ŞEVED SÂD-CÂN-I MENİ

"Sultânımsın, sultânımsın. Sen gönلünde ve canında imânımsın. Hana bir nefes edersen dirilirim. Bir can da ne oluyor? Sen benim yüz canımsın"

Ek-5: Dilkeşhâveran Mevlevî Âyîni Notaları

Zeki ATKOŞAR

**DİLKEŞHÂVERÂN
ÂYÎN-İ ŞERÎFÎ**

Eskişehir, Temmuz, 1995

DİLKEŞHÂVERÂN PEŞREVİ

DEVİR : KEBİR

ZEKİ ATKOŞAR

(♩ = 56)

2B

MÜLÂZİME

2. HÂNE'YE

3. HÂNE'YE 4. HÂNE'YE (BAS'A) KARAR

2. HÂNE

DİLKEŞHÂVERÂN PEŞREVİ'NİN DEVAMI:

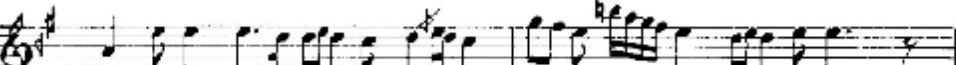
3. HÂNE

4. HÂNE

BİRİNCİ SELÂM

DEVK-Â REVÂN

 BİŞ NEVEZ NEY CÜN Sİ KÂ YET MÎ KÜ NES . . .
 KEZ NEY'İS TÂN TÂ ME RÂ BÜB RÎ DE END . . .

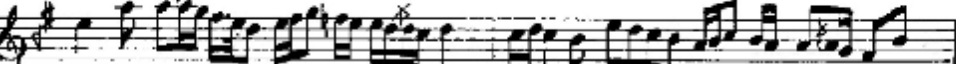

 YÂ RÎ HEY HEY HEY Yİ YÂR HEY Yİ HEY HEY HEY Yİ DOST
 "

 EZ CÜ DÂ Yİ HÂ Mİ KÂ YET MÎ KÜ NES
 V'EZ NE FÎ REM MER DÜ ZEN NÂ LÎ DE END

 YÂ RÎ HEY YÂ RÎ KEN CÂ Nİ MEN CÂ NÂ Nİ MEN
 "

 SÎ NE HÂ HEM ŞER HA ŞER HÂ EZ FÎ RÂK

 YÂ RÎ HEY HEY HEY Yİ YÂR HEY Yİ HEY HEY HEY Yİ DOST

 TÂ Bİ GÜ DEM ŞER Mİ DER Dİ İŞ Tİ YÂK

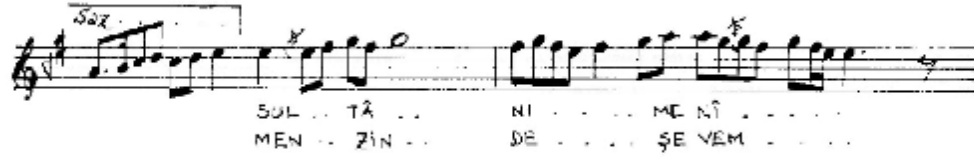

 YÂ RÎ HEY YÂ RÎ MEN CÂ Nİ MEN CÂ NÂ Nİ MEN

AH DƯ LÍ DÀ REM KÍ GER DÍ GAM - NE GER - DED - -
 AH ME YÍ DÀ REM KÍ HER GÍZ KEM - - NE GER - DED
 AH BÍ GÔ DÍL RÁ KÍ GER DÍ GAM - - NE GER - DED - -
 AH E ZÍ RÁ GAM BE HOR DEN KEM - - - NE GER - DED
 HEY YÍ HEY HEY YÁ RÍ MEN - - HEY YÍ HEY HÓN KÁ RÍ MEN
 HEY YÍ HEY SUL TÁ NÍ MEN - - HEY YÍ HEY CÁ NÁ NÍ MEN
 Á TES NE ZE NED DER - DÍ - - - LÍ MÂ - - -
 ÍL LÁ HÚ HEY YÍ YÁR HEY YÍ DOST
 KÚ TEH NE KÚ NED MEN ZÍ - - - LÍ MÂ - - -

İL LÂ HÜ HEY Yİ YÂR ... HEY Yİ DOST
 GER Â ... LE Mİ YÂN CÜM LE ... TA Bİ ...
 BÂN BÂ ... ŞED ... HEY Yİ YÂR ... HEY Yİ DOST ...
 HAL Lİ NE KÜ NED MÜŞ Kİ ... Lİ MÂ ...
 İL LÂ ... HÜ ... HEY Yİ YÂR ... HEY Yİ DOST
 YÂR ... YÂR ... AH YA Rİ MEN YÂR ...
 HEY Yİ HEY SUL TÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY HÜN KÂ Rİ MEN ...
 HEY Yİ HEY MAK BÜ Lİ MEN HEY Yİ HEY MAT LÜ Bİ MEN ...
 HEY Yİ HEY DER MÂ Nİ MEN ... HEY Yİ HEY CÂ NÂ Nİ MEN

İKİNCİ SELÂM

EVFER

ÜÇÜNCÜ SELÂM

DEVRE KEBİR

SÌ
ES

YÌ AN
SA LÂ

HUR
CÂN

SÌ
ES

DÌ
SA

TÂ
LÂ

BÂN
CÂN

ES
ES

SA LÂ
SA LÂ

BE LI
SE-LI

YÂ
YÂ

RÌ
RÌ

MEN
MEN

SEM

SÌ TER

RÌ

ZÌ

ZÌ

BÂ

LÂ

YÌ

PE LEK

BE LI

YÂ

RÌ

MEN

HER

ZA MÂ

NI

MÎ

AKSAK SEMÂİ

K'E ŞED HÂN

ES SA LÂ "terennüm"

YÜREK SEMÂİ

DOST EY Kİ HE ZÂR Â FE RÂN AH
DOST HER Kİ BÜ GÜN VE LE DE AH

BÜ Nİ CE SUL TÂN_O LUR HEY Yİ YÂR
İ NA NU BEN YÜZ SÜ RE HEY Yİ YÂR

KU LU O LAN Kİ Şİ LER CÂ NİM HÜS RE VÜ HA
YOK SUL_İ SE BÂŞ O LUR CÂ NİM BÂŞ İ SE SUL

KÂN_O LUR YÂR HÜS RE VÜ HÂ KÂN_O LUR
TÂN_O LUR YÂR BÂŞ İ SE SUL TÂN_O LUR

"Terennüm"

BEN

BİL MEĞİ DİM GİZ Lİ A YÂN AH HEP SENİ MİŞ

SİN TEN LER DE VÜ CAN LARDANI HÂN AH . . .

HEP SENİ MİŞ SİN SEN DEN BUCİ HÂN İÇ RENİŞÂN

AH İS TERİ DİM BEN Â HİR BUNU BİL

DİM Kİ Cİ HÂN ÂH HEP SENİ MİŞ SİN

"Terennüm"

AH MINEL AŞK VE HÂ LÂ Tİ Hİ
 AH RA KA KAL Bİ Bİ NA RÂ RÂ Tİ Hİ
 MÂ NA ZARAL AY Nİ İ LÂ GAY RÜ KÜM
 UK Sİ MÜ BİL LÂ Hİ VE Â YÂ Tİ Hİ
 "Terennüm"
 AH GÜ ZELİN AŞ KI NA HÂ LÂ Tİ NA A MAN
 YAN DI YÜ REK AŞK HA RÂ RÂ Tİ NÂ AH
 AND ÇE YİM GAY Rİ GÜ ZEL BEV ME YİM A MAN
 TAN RI YA VÜ TAN RI NİNÂ YÂ Tİ NA

Terennüm

DER KÜ Yİ HA RÂ BÂ Tİ ME RÂ AŞK KE ŞÂN KERD

AN DİL BE Rİ AY YÂ Rİ ME RÂ Dİ DÜ Nİ ŞÂN KERD

MEN DER VE Yİ ÂN DİL BE Rİ AY YÂR Bİ REF TEM

O RÜ Yİ HO DÂN LÂH ZÂ İ MEN BÂ Zİ Nİ HÂN KERD

SUL TÂ Nİ A REF NÂK BU DEŞ MAH RE Mİ EŞ RÂR

TÂ SİR Rİ TE CEL Lİ İ E ZEL CÜM İE BE YÂN KERD

HEY YÂR HEY Yİ DOST HEY Yİ YÂ Rİ YÂR . .

DÖRDÜNCÜ SELÂM

EVER

AH SUL TA NI ME Nİ
 AH DER MEN Bİ DE Kİ

SUL TA NI MENİ
 MEN İN DE SE VEM

Nİ EN DER AH Dİ LÜ CÂN
 VEM YEK CÂN AH Çİ ŞEVED

CÂN İ MÂ Nİ MENİ
 VED SÂD CÂ Nİ MENİ

AH İ MÂ Nİ MENİ

SON PEŞREV

SON YÜRÜK SEMÂİ

DİLKEŞHÂVERÂN ÂYİN-İ ŞERÎFİ'NİN METNİ VE AÇIKLAMASI

BİRİNCİ SELÂM

BİSNEV EZ NEY ÇÜN ŞİKÂyet MİKÜNE
UZ CÜDÂYİHÂ HİKÂyet MİKÜNE
K'EZ NEYİSTÂN TA MERA BÜBRİDEND
VEZ NEFİREM MERD Ü ZEN HALİDEND
SİNE-HÂHEM ŞERİHÂ ŞERİHÂ UZ FİRÂK
TA HİGUYEM ŞERH-İ DERD-İ İŞTİYAK

"Dinde ney'den, ne'lerden şikâyet ediyor... Aynıklardan bahsediyor... Diyor ki: Dem kamışlıklardır, kopartılar. Feryâdından bütün erkek ve kadınlar ağladılar. Bu özlemün derdini söyleyebilmem için aynıklardan delik deşik olmuş bir göğüs istiyorum"

DİL-İ DÂREM Kİ GERD-İ GAM NEGERDED
MEY-İ DÂREM Kİ HER GİZ KEM NEGERDED
B'GÜ DİL RÂKİ GERD-İ GAM NEGERDED
EZİRÂ GAM BEHORDEN KEM NEGERDED

"Bir gönlüm var ki gamın çevresinde dolaşmaz. Bir şarabım var ki hiç eksilmez. Gönüle söyle ki gamın çevresinde dolaşmasın. Zira gam yemekle azalmaz..."

ÂTEŞ NEZENED DER DİL-İ MÂ İLLÂ HÜ
KÜTEH NEKÜNE MENZİL-İ MÂ İLLÂ HÜ
GER ÂLEM-YÂN CÜMLE TABİBÂN BÂŞED
HALİ NEKÜNE MÜŞKİL-İ MÂ İLLÂ HÜ

"Gön'lümüze O'ndan başkası ateş salamaz. [Ancak O!] Menzilimizi O'ndan başkası kısaltamaz. [Ancak O!] Âlemdeliklerin hepsi helim olsa da müşkülümüzü O'ndan başkası halledemez [Ancak O!]"

İKİNCİ SELÂM

SULTÂN-İ MENİ SULTÂN-İ MENİ
ENDER DİL Ü CÂN İMÂN-İ MENİ
DER MEN BİDEMİ MEN ZİNDE ŞEVEM
YEK CÂN Çİ ŞEVED SÂD-CÂN-İ MENİ

"Sultânımsın, sultânımsın. Sen gönlümde ve canımda imânımsın. Bana bir nefes edersen diriltirim. Bir can da ne oluyor? Sen benim yüz canımsın"

ÜÇÜNCÜ SELÂM

AŞIKAN DER KÜY-İ CÂNÂN ESSALÂ
SÜY İ ÂN HURŞİD-İ TABÂN ESSALÂ
ESSALÂ EY AŞIKAN DER KÜY-İ DOST
ESSALÂ CÂN, ESSALÂ CÂN, ESSALÂ
ŞEMS-İ TEBR'Zİ Zİ RÂLÂY-İ FELEK
HER ZAMÂN(İ) MİKŞED HÂN, ESSALÂ

" Aşıklar!.. O sevgilinin semtine, haydi!.. O parıldayan güneşe doğru, haydi!.. Haydi Ey Aşıklar!.. O dost semtine!.. Haydi canlar, haydi!.. Şen: "Tebrik göklerin üzerinden bize her zaman nimet sofraları kuruyor. Haydi o nimetlere!.."

EY Kİ HEZÂR-ÂFERÎN BU NICE SULTÂN OLUR
KULU OLAN KİŞİLER HUSREV Ö HÂKÂN OLUR
HER Kİ BUGÜN VELEDİT İNANUBEN YÜZ SÜRİ
YOKSUL İSE BAY OLUR BAY İSE SULTÂN OLUR

" Ey binlerce mahkûm yaratan!.. Bu nasıl sultandır ki O'na kul olurlar birer husrevdir, lakandı. Her kim ki bugün Veled'e matnarak yüz sürerse; yoksul ise zengin olur, zengin ise sultan olur..."

BEN BİLMEZ İDİM GİZLİ AYÂN HEP SEN İMİŞSİN
TENLERDE VÜ CÂNLARDA NİHÂN HEP SEN İMİŞSİN
SENDEN BU CİHÂN İÇRE NİŞÂN İSTER İDİM BEN
AHİR BUNU BİLDİM Kİ CİHÂN HEP SEN İMİŞSİN

AH MİN EL AŞK VE HALÂTİHİ
AHIRAKA KALBİ BİLÂRÂRÂTİHİ
MA NAZAR'AL AYNİ İLÂ GAYRİKÜM
UKSİMÜ BILLÂHİ VE ÂYÂTİHİ

" Ah! Aşkta ve hallerinden.. Kalbini hararetiyle yaktı. Allah'a ve âyetlerine and olsun ki senden başkasına gözün bakmasın..."

AH GÜZELİN ASKINA HÂLÂTINA
YANDI YÜREK AŞK HARÂRÂTINA
AND İÇEYİM GAYRİ GÜZEL SEVMEYİM
TANRİYA VÜ TANRİ'NİN ÂYÂTINA

DER KÜY-İ HARÂBÂT[İ] MERÂ AŞK KEŞÂN KERD
ÂN DİLBER-İ AYYÂR[İ] MERÂ DİD Ö NİŞÂN KERD
MEN DER PEY-İ ÂN DİLBER-İ AYYÂR BİREYTEM
Ö RÜY-İ HODÂN LAUZÂ-İ MEN BÂZ[İ] NİHÂN KERO
SULTÂN-İ AREFNÂK BUDEŞ MAHREM-İ ESRÂR
TA SIRR-İ TECELLİ-İ EZEL CÜMLE BEYAN KERD

" Aşk beni meyhanelerin semtine doğru çekti. O düzenbaz güzel beni görüf ve ılgare etti. Ben de o güzelin ardına düştüm gittim. Halbuki o bir anda yüzünü benden gizledi. Allah'a -Seni hakıyla tanıyamadık- diyen bir Peygamberin esrârına (Pîrîm) mahremdi. Bu yüzden ezelden tecelli etmiş o esrâr (Pîrîme) açıklamıştı."

DÖRDÜNCÜ SELÂM

"İkinci Selâm gibidir"

Zeki ATKOŞAR

ŞEHNÂZ-BÛSELİK ÂYÎN-İ ŞERÎFİ

Sonsuzluğa gidişin 100. yılında
M. Zekâî Dede'nin
aziz ruhuna ithaf olunmuştur.

Eskişehir, Mayıs- 1997

ŞEHNÂZ-BÛSELİK PEŞREVİ

ZEKİ ATKOŞAR

DEVRİ KEBİR

(1-72)

2/8

MILLÂZİME

2. HÂNE

3. Hâne ye

4. Hânz ye

Karar

2. Hâne'ye

3. HÂNE

4. HÂNE

The image displays a musical score for two pieces, '3. HÂNE' and '4. HÂNE', arranged in a single system. The score consists of ten staves of music, each beginning with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The first five staves correspond to '3. HÂNE', and the next five staves correspond to '4. HÂNE'. The notation includes various musical symbols such as eighth notes, sixteenth notes, and rests, with some notes beamed together. The piece '3. HÂNE' concludes with a double bar line and a repeat sign, while '4. HÂNE' also ends with a double bar line and a repeat sign. The overall layout is clean and professional, typical of a printed musical score.

ŞEHİNÂZ-BÜSELİK ÂYİN-İ ŞERİFİ

3

BİRİNCİ SELÂM

DEVR-İ REVÂN

A Fİ TÂB İM RÜ Zİ BER ŞEK Lİ Dİ GER TÂ BÂN SÜ DEST
 BER SÜ Â . EŞ HEMCÜ ZER RE CÂ Nİ MEN RAK SÂN SÜ DEST
 HEY Yİ HEY SÜL TÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY HÜN KÂ Rİ MEN
 HEY Yİ HEY CÂ NÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY RÂ NÂ Yİ MEN
 MÜS TE Rİ DER TÂ Lİ ÂS TÛ MÂ HÜ ZÛ RE DER HU ZÛR
 HEY Yİ HEY CÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY HEY Pİ Rİ MEN
 TÂ Kİ BÂ ÇEV GÂ Nİ ZÛL FÛ Mİ Rİ ÂN MEY DÂN SÜ DEST
 HEY Yİ HEY MAK BÛ Lİ MEN HEY Yİ HEY MAH BÛ Bİ MEN
 AH Dİ Lİ DÂ REM Kİ GER Dİ GAM NE GER DED (... saz ...)
 AH ME Yİ DÂ REM Kİ HER GİZ KEM NE GER DED (... saz ...)
 AH Bİ GÛ DİL RÂ Kİ GER Dİ GAMNE GER DED (... saz ...)
 AH E Zİ RÂ GAMBE HOR DEN KEM NE GER DED

HEY Yİ HEY HEY CÂ NI MEN HEY Yİ HEY HEY Mİ Rİ MEN
 HEY Yİ HEY SUL TÂ NI MEN HEY Yİ HEY KUN KÂ Rİ MEN
 FY ÇEN Gİ PER DE HÂ Yİ Sİ PÂ HÂ NEMAR ZÜST
 VEY NÂ Yİ NÂ LE HÔ Şİ SÜ ZÂ NEMAR ZÜST
 HEY YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY CÂ NI CÂ NI MEN
 EY BÂ Dİ HOŞ Kİ DER ÇEMEN AŞ Kİ Mİ RE Sİ
 BER MEN GÜ ZER Kİ GÜ Yİ GÜ LİS TÂ NEMAR ZÜST
 HEY YÂ Rİ YÂ Rİ MEN HEY CÂ NI CÂ NI MEN
 Â Bİ DER YÂ CİM LE DER FER MÂ NI TÜST
 Â BÜ Â TEŞ EY HÜ DÂ VEN DÂ NI TÜST
 İN TALEB DER MÂ HEMEZ İ CÂ Dİ TÜST

HEŞ FEN? RÎ DÂ DÎ YÂ... RÂB DÂ... DÎ TUST...

CÎS MÛ CÂ NEM FER QÎ HEŞ TEM Â... NÎ TUST...

HUK MÛ FER MÂN CUM LE DER FER MÂ... NÎ TUST...

HEY YÎ HEY HEY YÂ RÎ MEN HEY YÎ HEY HEY CÂ NÎ MEN
 HEY YÎ HEY HEY MÎ RÎ MEN HEY YÎ HEY HEY PÎ RÎ MEN

İKİNCİ SELÂM

EVFER

AH... SUL... YÂ... NÎ... MENÎ
 AH... DER... MEN... BÎ... DEMÎ

(... saz ...) SUL... TÂ... NÎ... ME NÎ
 MEN... ZÎN... DE... ŞE VEM

NÎ... EN... DER... AH DÎ... LÜ CÂN
 VEM... YEK... CÂN... AH ÇÎ... ŞE VED

CÂN... İ... MÂ... NÎ... ME NÎ
 VED... SÂD... CÂ... NÎ... MENÎ

AH... İ... MÂ... NÎ... MENÎ

AH EY HÁ HÁ LÍ KI
 AH VEY RA RA ZI KI
 KI HEFT A SÚ MÂN
 KI PI RU CÍ VÂN
 AH DER MÂN MÂN DE EM
 AH DER MÂN MÂN DE EM
 EM FER YÁ YÁ DI RES
 EM FER YÁ YÁ DI RES
 AH FY RAH RAH ME TÚ
 TU BER NÍ KUBED
 AH IN SÂ SÂ NI TÚ
 TÚ BÍ HÂD HÂD DÚ ẢO
 AH HER LÂH LÂH ZA GÚ
 GÚ YEM EY A HÂD

AH DER MAN MAN DE EM
EM FER VÂ VÂ CI RES
terennüm

ÜÇÜNCÜ SELÂM

DEVİR KEBİR

Â SI KÂN DER
ES SA LÂ EY
KÜ Yİ CA NÂN
Â Şİ KÂN DER
ES SA LÂ
KÜ Yİ DOST
BE Lİ YÂ Rİ MEN
BE Lİ YÂ Rİ MEN

GŨ ES YI SA AN LÂ HƯ CÂN
 SĨ ES DĨ SA TÂ LÂ BÂN CÂN
 ES ES SA SA LÂ LÂ
 BE LI YÂ RỈ RỈ MEN MEN
 ŞEM Sİ TEB Rİ
 Zİ Zİ BÂ LÂ
 Yİ FE LEK
 Bİ Lİ YÂ Rİ MEN
 HER ZA MA Nİ
 Mİ KE ŞED HÂN
 Aksak Szmât
 ES SA LÂ BE Lİ YÂ Rİ MEN

AKSAK SEMÂİ

YÜRÜK SEMÂİ

DOST - EY Kİ HE ZAR A - FE RİN AH - - -
DOST - HER Kİ B. GÜN VE - LE DE AH - - -

BU Nİ CE SUL TÂN O LUR YÂ Rİ YAR KU LU O LAN
İ NA NU BEN YÜZ SÜ RE YÂ Rİ YAR YOK SUL İ SE

Kİ Sİ LER CÂ NİM HÜS RE VÜ HÂ KÂN O LUR
BAY İ LUR CÂ NİM BAY İ SE SUL TÂN O LUR

YÂ Rİ YÂR HÜS RE VÜ HÂ KÂN O LUR
YÂ Rİ YÂR BAY İ SE SUL TÂN O LUR - - -

MENTA RE BEM TA REB ME NEM ZÜH RE ZE AED NEVÂ Vİ MEN
YAR - AH YÂ Rİ MEN YÂ Rİ YÂ Rİ MEN - -

ASK(1) ME YÂ NI Â ŞI KÂN ŞI VE KÛ NED B- RÂ YI MEN

YÂR AH YÂ RÎ MEN YÂ RÎ YÂ RÎ MEN

BAZ(2) BE HÂ RI MÎ KE ŞED ZÎN DE GÎ EZ BE HÂ RI MEN

YÂR AH YÂ RÎ MEN YÂ RÎ YÂ RÎ MEN

MEC LÎ SÛ BEZ MÎ MEY NE HED TÂ ŞE KE NED HUMÂ RI MEN

YÂR AH YÂ RÎ MEN YÂ RÎ YÂ RÎ MEN

terennûm

DÂ

NÎ SE MÂ ÇI BÛ VED SAV TI BELÎ ŞI NÎ DEN EZ

HIY ŞI TEN BÛ RÎ DEN BÂ VAS LI Ô RE SÎ DEN DÂ

NÎ SE MÃ CÍ BŨ VED AH VÃ LÍ DOG TU DÍ DEN EZ
 PER DE HÃ YÍ LÃ I DŨT ES RÃ RÍ HAK ŞE NÎ DEN DÃ
 NÎ SE MÃ CÍ BŨ VED BÍ HOD SŨ DEN ZÍ HES T EN
 DER FE NÃ YI MUTLAK ZEV KÍ DE KÃ CÍ Şİ DEN DÃ
 NÎ SE MÃ CÍ BŨ VED MÃ NEN DÍ ŞEM SÍ TEB RİZ ÇEŞ
 MÃ Nİ DİL KE Şİ DEN EN VÃ Rİ KUO SÍ Dİ DEN
 lerennüm
 AH MİNEL AŞK VE HÃ LÃ Tİ Hİ
 AH RAKA KAL BÍ Bİ HARÃ RÃ Tİ Hİ
 MA NAZAR AL AY Nİ İ LÃ GAY Rİ KŪM

UK SÍ MJ BİL LÂ Hİ VE Â YÂ Tİ Hİ

terennüm

AH GÜ ZE LİN AŞ KI NA HÂ LÂ Tİ NÂ - - - A MAN

YAN DI YÜ REK AŞK HA RÂ RÂ Tİ NA - - - ÂH

AND İ ÇE YİM GAY RI GÜ ZEL SEV ME YİM - - - A MAN

TAN RI YA VÜ TAN RI NİN Â - YÂ Tİ NÂ - - -

DÖRDÜNCÜ SELÂM

EVFER

AH SUL TÂ Nİ MENİ
 AH DER MEN Gİ DEMİ
 (saz) SUL TÂ Nİ ME Nİ
 MEN ZİN DE ŞE VEM
 Nİ EN DER Aİ Dİ LÜ CÂN
 VEM YEK CÂN AH Çİ ŞE VED
 CÂN İ MÂ Nİ - ME Nİ
 VED SÂD CÂ Nİ - MENİ
 AH İ MÂ Nİ - ME Nİ

DÜYEK

SON YÜRÜK SEMÂİ

YÜRÜK SEMÂİ

**ŞEHNÂZ-BÜSELİK AYİN-i ŞERİFİ'NİN
METNİ VE AÇIKLAMASI**

BİRİNCİ SELAM

AF(İ)TÂB İMRÜZ(İ) BER ŞEKL-İ DİĞER TÂBÂN ŞÜDEST
BER ŞUA EŞ HEM ÇÜ ZERRE CÂN I MEN RAKSÂN ŞÜDEST
MÜŞTERİ DER TÂLIÂSTÜ MAİL Ü ZÜHRE DER HUZÛR
TÂ Kİ BÂ ÇEVOÂN-I ZÖLFÜ MİR-İ ÂN MEYDÂN ŞÜDEST

"Bugün güneş başka türlü parlılanmaktadır... O'nun ışıklarına karşı canım zerreler gibi oynamakta... Müşteri Yıldız doğuyor, Ay ve Zühre de huzurda bekliyor. Sevgili de o kıvrımlı saçlarıyla meydana geliyor."

DİL-İ DÂREM Kİ GERD-İ GAM NEGERDED
MEY-İ DÂREM Kİ HER GİZ KEM NEGERDED
BİGÜ DİL-RÂKİ GERD-İ GAM NEGERDED
EZİRÂ GAM BEHORDEN KEM NEGERDED

"Bir gönlüm var ki gamın çevresinde dolaşmaz. Bir şauabım var ki hiç eksilmez. Gönüle söyle ki gamın çevresinde dolaşmasın. Zira gam yemekle azalmaz..."

EY ÇENG(İ) PERDEHÂY-I SİPÂHANEM ARZÜST
VEY NÂY(İ) NÂLE-İ HOŞ-I SOZÂNEM ARZÜST
EY BÂD-İ HOŞ Kİ DER ÇEMEN-İ AŞK(İ) MİRESİ
BER MEN GÜZER Kİ BÜY-İ GÜLİSTÂNEM ARZÜST

"Ey Çeng! Benim arzum İsfahân perdeleridir. Ve Ey Ney! Benim arzum yakıcı, hoş nâledir. Ey güzel rüzgar! Aşk çemeninden bana eriş ki benim arzum dâima gül bahçesinin kokulandır."

ÂB-I DERYÂ CÜMLE DER FERMÂN-I TÛST
ÂB Ü ATEŞ EY HÜDÂVENDÂN-I TÛST
İN TALEB DER MÂ HEM EZ 'CÂD I TÛST
RESTEN EZ BİDÂD-I YÂ RÂB DÂD-I TÛST
CİSM Ü CÂNEM HER Çİ HESTEM AN-I TÛST
HÜKM Ü FERMÂN CÜMLE DER FERMÂN-I TÛST

"Bütün denizlerin suyu senin fermânına tâbidir. Su da, ateş de, İlahî! Senin mahlûkundur. Yâ Rabbi! Bizdeki bu istek ve duâ da yine senin eserindir. Zulûmden kurtulmak da yine senin yardımındır. Cismim de canım da, neyim varsa hepsi de senindir. Hükûm ve fermânın hepsi de sana aittir."

İKİNCİ SELÂM

SULTÂN-I MENİ SULTÂN-I MENİ
EN DER DİL Ü CÂN İMÂN-I MENİ
DER MEN BİDEMİ MEN ZİNDE-ŞEVEM
YEK CÂN Çİ ŞEVED SÂD CÂN-I MENİ

"Sultanımsın, sultanımsın. Sen gönlümde canımda imanımısn. Bana bir nefes verirsen ben taze can bulurum. Bir can da ne demek? Sen benim yüz canımsın..."

EY HÂLIK-I HEFT ÂSÜMAN DER-MÂNDEEM FERYÂD(I) RES
VEY RÂZİK-I PİR Ü CÎVÂN DER-MÂNDEEM FERYÂD(I) RES
EY RAHMETÜ BER NİK Ü BED İHSÂN-I TÛ Bİ-HADD Ü ÂD
HER LAHZÂ GÜYEM EY AHAD DER-MÂNDEEM FERYÂD(I) RES

"Ey yedi kat göğü yaratan!.. Çaresizlik içindeyim, feryadına yetiş!.. Ey yaşlı ve genç rızkını veren!.. Çaresizlik içindeyim, feryadına yetiş!..Ey iyye ve kötüye acıması olan!.. Bağışın sınırsız ve hesapsızdır. Her an bunu söylüyorum ki, Ey Tanrım!.. Çaresizlik içindeyim, feryadına yetiş!.."

ÜÇÜNCÜ SELAM

ÂŞIKAN DER KÜY-İ CÂNÂN ESSALÂ
ŞCY-İ ÂN HURŞİD-İ TÂBÂN ESSALÂ
ESSALÂ EY ÂŞIKAN DER KÜY-İ DOST
ESSALÂ CÂN, ESSALÂ CÂN, ESSALÂ
ŞEMS-İ TEBRİZİ Zİ HÂLÂY-İ FELEK
HER ZAMÂN(I) MÎKEŞED HÂN, ESSALÂ

" Aşıklar!.. O sevgilinin semtine, haydi!.. O parıldayan güneşe doğru, haydi!.. Haydi Ey Âşûdar!.. O dost semtine... Haydi canlar, haydi!.. Şems-i Tebriz göklerin üzerinden, bize her zaman nimet sofraları kuruyor. Haydi o nimetlere!.."

EY Kİ HEZÂR-ÂFERİN BÜ NİCE SULTÂN OLUR
KULU OLAN KİŞİLER HUSREV Ü HÂKÂN OLUR
HER Kİ BUGÜN VELED'E İNANUBEN YÜZ SÜRE
YOKSUL İSE BAY OLUR BÂ Y İSE SULTÂN OLUR

" Ey binlerce mahluku yaratan!.. Bu nasıl sultandır ki O'na kul olanlar birer hüsrevdir, hakandır. Her kim ki bugün Veled'e inanarak yüz sürerse; yoksul ise zengin olur, zengin ise sultan olur..."

MEN TAREHEM TAREH MENEM ZÜHRE ZENED NEVÂY-İ MEN
ÂŞK(I) MEYÂN İ ÂŞIKAN ŞİVE KÜNED BERÂY-İ MEN
BÂZ(I) BEHÂR(I) MÎKEŞED ZİNDEĞİ EZ BEHÂR-İ MEN
MECLİS -Ü BEZM-İ MEY NEHED TÂ ŞEKNED HUMAR-İ MEN

" Ben şenliğim, şenlik benim, Zühre Yıldız benim nağmelerimi çalıyor. Aşıklar arasında, aşk benim için cıvıleniyor. İlkbahar yaşayışı yine benim baharımdan alıyor. Yine benim mahmurluğumu gidermek için meclisler kuruyor..."

DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, SAVT-İ BELİ ŞİNİDEN
EZ HİYŞ(I)TEN BÜRİDEN BÂ VASL-İ Ö RESİDEN
DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, AHVÂL-İ DOST(U) DİDEN
EZ PERDEHAY-İ LAHUT ESRAR-İ HAK ŞENİDEN
DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, BİHOD ŞÜDEN Zİ HESTİ
ENDER FENÂY-İ MUTLAK ZEYK İ BEKÂ ÇİŞİDEN
DÂNİ SEMÂ Çİ BÜVED, MÂNEND İ ŞEMS-İ TEBRİZ
ÇEŞMÂN-İ DİL KEŞİDEN ENVAR-İ KUDSİ DİDEN

*Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Allah'ın "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna ruh zerrecelerinin "Evet , Rabbimizsin!" deyişlerini çıymak, kendinden geçip Rabbine kavuşmaktır...

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Dostun hallerini görmek, Tanrı Âlemi'nin perdelerinden Hakk'ın sırlarını bulmaktır...

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Kendindeki varlıklar geçmek, mutlak yoklukta devamlı varlığı aramaktır...

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Şems-i Tebriz gibi gönül gözlerini açmak, kutsal nurları görmektir..*

AH MIN EL AŞK VE HALÂTİHİ
AHRAKA KALBİ BİHARÂRÂTİHİ
MA NAZAR'AL AYNİ İLÂ GAYRIKÖM
UKSİMÜ BILLÂHİ VE ÂYÂTİHİ

* Ah! Aşkta ve hallerinden.. Kalbimi hararetiyle yaktı. Allah'a ve âyetlerine and olsun ki senden başkasına gözüm bakmasın...*

AH GÜZELİN AŞKINA HÂLÂTINA
YANDI YÜREK AŞK HARÂRÂTINA
AND İÇEYİM GAYRİ GÜZEL SEVMİYİM
TANRİ'YA VÜ TANRİ'NİN ÂYÂTINA

DÖRDÜNCÜ SELÂM

(İkinci Selâm'ın ilk kıtası gibidir)

Ek-7: Şevk-Efzâ Mevlevî Âyîni Notaları

Zeki ATKOŞAR

**ŞEVK-EFZÂ
ÂYÎN-İ ŞERÎFİ**

Eskişehir, Ekim 1999

ŞEVK-EFZÂ PEŞREVİ

ZEKİ ATKOŞAR

Devr-i kabîr

Mülâzime

2. HÂNE'YE VE RASÂ

4. HÂNE'YE

KARAR

2. HÂNE

Şevk-ı Ezâ Peşrevi'nin devamı

3. HÂNE

4. HÂNE

BİRİNCİ SELÂM

1

Davut revân

EY CE RÂ Çİ Â SÜ MÂ NÜ HAH ME Tİ HAK BER ZE MİN

HEY Yİ HEY SÜL TÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY HÜN KÂ Rİ MEN

NÂ LE Çİ MEN Çİ DÂ RÜ DER Dİ HÂ Lİ MEN Bİ BİN

HEY Yİ HEY MAH BÜ Bİ MEN HEY Yİ HEY MAK BÜ Lİ MEN

EZ ME VÂ Nİ SÂD BE LÂ MEN SÜ Yİ TÛ BEÇ RİH (İ) TEM

HEY Yİ HEY HEY CÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY CÂ NÂ Nİ MEN

DES Tİ RAH MET BER SE REM Nİ YÂ BERE F SÂN Â SE TİN

HEY Yİ HEY HEY YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY HEY Pİ Rİ MEN

YÂ MU RÂ Dİ MEN Bİ Dİ H YÂ FÂ Rİ GAM KÜN EZ MU RÂD

VÂ DE İ FER DÂ RE HA KÜN YÂ QUNÂN KÜN YÂ QUNÂN

HEY YI HEY SUL TÁ NI MEN HEY YI HEY HON KÁ RI MEN

YÁ DE RÍ JIN NÁ FE TÁH NA BÉR GUSÁ TÁ BIN GE REM

SÁD HE ZÁ RÁN GÚ SÍ TÁ NÚ SÁD HE ZÁ RÁN YÁ SE MÍN

HEY YI HEY MAT LÚ BÍ MEN HEY YI HEY MER GÚ BÍ MEN

BÁZ E LEM NEŞ RÁH RE VÂN KUN ÇÁ RI CÚ DER SÍ NE EM

CÚ YI Á HÚ CÚ YI HAM RÚ CÚ YI SÍ RÚ EN GÚ BIN

EY SE NÁ Í REV ME DEŞ HÁH EZ RE VÁ NÍ MÚS TA FÁ

MÚS TA FÁ MÁ CÁ E IL LÁ RAH METEN LIL Á LE MÍN

HEY YI HEY HEY YÁ RÍ MEN HEY YI HEY HEY PÍ RÍ MEN

HEY YI HEY HEY CÁ NI MEN YÁ RÍ HEY SUL TÁ NI MEN

İKİNCİ SELÂM

3

Enter

ÜÇÜNCÜ SELÂM

Davri-ı kebîr

AK LÚ HÚŞ

BE LÍ YÂ RÎ MEN

ŞEM SÎ TEB RÎ

ZÎ ME RÂ KER

DÎ HA RÂB

BE LÍ YÂ RÎ MEN

HEM TÎ SÂ RÎ

HEM TÎ MEY HEM

MEY FÎ RUŞ

Aksak Semâi

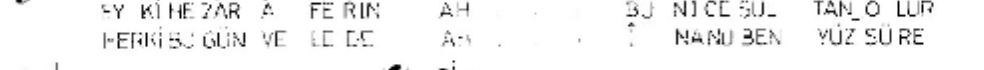
BE LÍ YÂ - RÎ MEN Terenüm

Terenüm

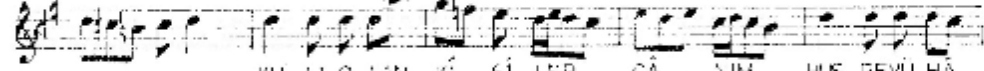
Yürük Semâi

EY Kİ HE ZÂR Â FE RİN AH BÜ Nİ CE SUL TÂN_O LUR
HER Kİ BÜ GÜN VE LE DE AN NANU BEN YÜZ SÜ RE

KU LI O LAN Rİ Şİ LER CÂ NİM HÜS REVÜ HÂ
YOK SUL SE BÂV_O LUR CÂ NİM BÂV_I SE SUL

KÂN_O LUR YÂ Rİ YÂR HÜS RE VÜ HÂ KÂN_O LUR
TÂN_O LUR YÂ Rİ YÂR BÂV_I SE SUL TÂN_O LUR

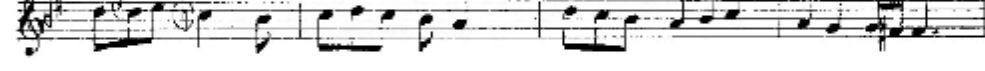
Terennüm

SÜL SÜ Lİ AŞK EZ SE HER Â GÂ Zİ KERD

Pİ Şİ GÜ LİS TAN SE MER Â GÂ Zİ KERD

EZ PE Sİ HER PER DE VÜ NAĞ ME Kİ GÜFT

NAĞ ME İ HÜ BÜ Dİ GER Â GÂ Zİ KERD

Terennüm

BÂZ (i) RE SÎ DİM (i) Kİ MEY HÂ NE MEST YÂ RÎ YÂR

BÂZ (i) RE HÎ DİM (i) ZÎ BÂ LÂ VÜ PEST YÂ RÎ YÂR

ÜM LE I MES TÂN HOŞ RÂK SÂN ŞU DEST YÂ RÎ YÂR

DEST (i) ZE NİD EV SA NE MÂ DEST (i) DEST YÂ - RÎ YÂR

Terennüm

KÜ CÂS T' MUT RI Bİ DİL - LÂ Zİ NÂ RE HÂ Yİ SA LÂ
 DER Lİ K- NED DE Mİ Ö - DER HE ZÂ Rİ SER SEV - DÂ
 ÇU Â Fİ TÂ Bİ CE MÂ - LET BERÂ MEJİZ MEŞ - RİK
 Kİ ZER RE ZER RE Şİ Nİ - DEM Kİ Nİ' ME MEV LÂ - NÂ

DÖRDÜNCÜ SELÂM

Eyfer

AH SUL TÂ Nİ - ME Nİ
 AH DER MEN Bİ - DE Mİ
 Nİ SUL TÂ Nİ - ME Nİ
 Mİ MEN ZİN DE - ŞE VEM
 (. . . Saz . . .) EN DER Dİ - LÜ CÂN
 YEK CÂN Çİ - ŞE VED
 CÂN MA Nİ - ME Nİ
 VED SÂD CÂ Nİ - ME Nİ
 AH İ MÂ Nİ - ME Nİ

SON PEŞREV

9

Düyük

SON YÜRÜK SEMÂİ

Yürük Semâi

ŞEVK-EFZÂ ÂYİN-İ ŞERİFİ'NİN METNİ VE AÇIKLAMASI

BİRİNCİ SELÂM

EY ÇERAĞ-I ÂSÜMÂN Ö RAHMET-İ HAY BER ZEMİN
NALE-İ MEN GÜŞ-EARÜ DERD-İ HÂL-İ MEN BÜHİN
EZ MEYÂN-İ SÂD BELÂ MEN SÜY-İ TÛ BEĞİJRİHTEN
DEST-İ RAHMET BER HEREM Nİ YÂ DER EFŞÂN AS-TİN
YÂ MURÂD-İ MEN BİDİH YÂ FARİGAM KÜN EZ MURÂD
VÂDE-İ FERDÂ REHÂ KÜN YÂ CÜNÂN KÜN YÂ CÜNİN
YÂ DER-İ "İNNÂ FETAHNÂ" BER GÜŞÂ TÂ BİNGEREM
SÂD HEZÂRÂN GÜLSİTÂN U SÂD HEZÂRÂN YÂSEMİN
BÂZ "ELEM NEŞRAH" REVÂN KÜN ÇAR-CÜ DER SİNKEM
CÜY-İ ÂB Ü CÜY-İ HAMR Ü CÜY-İ ŞİR Ü ENGÜBİN
EY SENÂİ REV MEDED HÂH EZ REVÂNİ MUSTAFÂ
MUSTAFA MÂ "CÂE İLLÂ RAHMETEN LİL ÂLEMİN"

"Ey göklerin ışığı, yeryüzünde Allah'ın rahmeti! Benim derdi halimi gör, müllülerimi dinle! Yüzlerce belâdan sana kaçtım, sığındım. Merhamet elini başıma koy, ilsan elini aç, iyilikler saç! Ya benim muradımı ver yahut beni bu duygudan kurtar! Verdiğin sözleri yarına bırakmadan vazgeç, geciktirme! Va'dini bugün yerine getir, ya öyle yap ya da böyle... "İnnâ Fetahnâ" kapısını aç da yüzlerce gül bahçesini ve yüzlerce yase-nini seyredeyim. Ya da "Elem neşrah" âyetinin ilhamları sağan kaynağından, su, şarap, süt ve bal gibi dört çeşit ırmığı gönlüme akat! Ey Senâî Yürü! Muhammed Mustafa(SAV) dan yardım iste! Çünkü O ancak âlemlere rahmet olarak gelmiştir."

İKİNCİ SELÂM

SULTAN-İ MENİ SULTÂN-İ MENİ
ENDER DİL Ü CÂN İMÂN-İ MENİ
DER MEN BİDEMİ MEN ZİNDE ŞEVEM
YEK CÂN Qİ ŞEVED SÂD-CÂN-İ MENİ

"Sultanımsın, sultanımsın. Sen gönlümde ve canımda İmânımsın. Bana bir nefes edersen dirilirim. Bir can da ne oluyor? Sen benim yüz camımsın"

ÜÇÜNCÜ SELÂM

AKL-İ ÂMED AŞIKÂ HOD-RÂ BİPÜŞ
VÂY MÂ EY VÂY MÂ EZ AKL Ü HÜŞ
ŞEMS-İ TEBRİZİ MERÂ KERDİ HARÂB
HEM TÛ SÂKİ HEM TÛ MLY HEM MEY-FÜRÜŞ

"Akl geldi. Ey âşık! Gizlen! Akıldan fikirden vay bize eyvah bizel...Ey Tebrizli Şemsi! Beni harâb ettin. Sen hem sâkısın, hem şarapsın, hem de şarap satan..."

EY Kİ HEZÂR ÂFERİN BU NİCE SULTÂN OLUR
KULİ OLAN KİŞİLER HUSRÎN Ç. HÂKÂN OLUR
HER Kİ İLGÜN VELEDE İNANUBEN YÜZ SÛRE
YOKSUL İSE DÂY OLUR DÂY İSE SULTAN OLUR

* Ey binlerce malûkku yaratan!..Bu nasıl sultandır ki ona kul olanlar birer hükûm dundur, hâkandır. Bugün Velede inananın yüz süren kişi, yoksul ise zengin olur, zengin ise sultan olur.*

BÜLBÜL İ AŞK EZ SEHER ÂGAZ-KERD
PİŞ-İ CÜLİSTÂN SEMER ÂGAZ-KERD
EZ PESİ HER PERDE VÜ NAĞME Kİ GÜFT
NAĞME-İ HÜB U DİĞER ÂGAZ KERD

* Aşk bulbulü seher vaktinde salınmaya başladı. Cül bahçesi de isteğine ulaştı. Söyleceği her perdeden nâgmeyi andıran güzel ve yeni bir nağmeye başladı.*

BÂZ REHİDİM Kİ MEYHÂNE MEST
BÂZ REHİDİM Zİ BÂLÂ VÜ PEŞT
CÜMLE İ MESTÂN HOŞ U RÂKSÂN ŞUDEST
DEST ZENİD EY SANEMÂ DEST DEST

* Geri dönüp baktık ki meyhâne(dergâhımız) sarhoş (Allah'a dalmış gitmiş). Artık alçaklık ve yükseklikten kurtuluşum. Bütün mest olanlar memnun ve raks halindeler. Ey put gibi tapılası güzel! Alkış, alkış...*

KÜCÂSTU;MUTRİB-İ DİL TÂ Zİ NÂRE-HÂY-İ SALÂ
DER ÜFKENED DEMİ Ö DER HEZÂK-İ SER-SEVDÂ
ÇÜ AFİTÂB-İ CEMALET BER ÂMED EZ MEŞRIK
Kİ ZERRE ZERRE ŞİNİDEM Kİ NİME MEVLÂNÂ

Dâvel nâraları vuran gönül mutrübü nerede? O'nun nefesi binlerce başa sevdâ düşünmede... Yüzünün güneşi doğu yönünden doğunca her zerreden Efendimiz'in nimetini işittim.

DÖRDÜNCÜ SELÂM

(İkinci Selâm gibidir)

Ek-8: Şeddi-i Sabâ Mevlevî Âyîni Notaları

ZEKİ ATKOŞAR

**ŞEDDİSABÂ
ÂYÎN-İ ŞERÎFİ**

Makamın mücidi
Merhum CİNUÇEN TANRIKORUR'un
rûhuna ithâf edilmiştir.

Eskişehir, Ekim 2000

ŞEDDİ SABÂ PEŞREVİ

ZEKİ ATKOŞAR

Davri kalâr

Musical score for ŞEDDİ SABÂ PEŞREVİ by ZEKİ ATKOŞAR. The score is written in staff notation with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 2/4 time signature. It consists of 12 staves. The first staff is labeled 'Davri kalâr'. The fifth staff is labeled 'Mûâzime'. The eighth staff is labeled '2. HÂNE'. The score ends with a double bar line and a repeat sign.

Seccisabâ Resrevî'nin devamı

3. HÂNE

4. HÂNE

BİRİNCİ SELÂM

1

Devr-i revân

EY TÛ CÂ NÎ SÂD GÜ LIS TÂN EZ SE MEN PİN HAN SÛ DÎ
 HEY Yİ HEY HEY CÂ NÎ MEN HEY Yİ HEY CÂ NÂ NÎ MEN
 EY TÛ CÂ NÎ CÂ NÎ CÂ NEM CÛN Zİ MEN PİN HAN SÛ DÎ
 HEY Yİ HEY HEY CÂ NÎ MEN HEY Yİ HEY CÂ NÂ NÎ MEN
 CÛN FE LEK EZ TÛST(Ü) RÛ ŞEN PES BÛ RÂ MAH CÛ BÎ ÇİST
 HEY Yİ HEY HEY CÂ NÎ MEN HEY Yİ HEY CÂ NÂ NÎ MEN
 CÛN Kİ TEN EZ TÛST(Ü) ZİN DE CÛN Zİ TEN PİN HAN SÛ DÎ
 HEY Yİ HEY HEY CÂ NÎ MEN HEY Yİ HEY CÂ NÂ NÎ MEN
 EZ KE MÂ Lİ GAY RE Tİ HAK VEZ CE MÂ Lİ HÛS NÎ HOŞ
 HEY Yİ HEY SÛL TÂ NÎ MEN HEY Yİ HEY HÛN KÂ RÎ MEN
 EY ŞE HÎ MER DÂN CÛNÎN EZ MER DÛZEN PİN HAN SÛ DÎ
 HEY Yİ HEY SÛL TÂ NÎ MEN HEY Yİ HEY HÛN KÂ RÎ MEN

SEM SÍ TEB RÍ . ZÍ BE ÇÁ HÍ REF TE Í . ÇÜN YÜ . SÜ FÍ
 HEY YÍ HEY HEY ÇÁ . NÍ MEN HEY YÍ HEY ÇÁ NÁ NÍ MEN .
 EY YÜ Ä . BÍ ZÍN DE GÍ ÇÜN EZ . RE SEN PÍN HAN SÖ DÍ .
 HEY YÍ HEY HEY . ÇÁ NÍ MEN HEY YÍ HEY ÇÁ NÁ . NÍ MEN
 Ä RÍ FÁN RÁ SEM'U ŞÁ HED NİST(i) EZ BÍ RÜ NÍ HIŞ
 HÜ NÍ EN GÜ RÍ NE HOR DE BÄ DE ŞAN HEM HÜ NÍ HIŞ
 HEY YÍ YÄR YÄ RÍ MEN HEY YÍ HEY YÄR ÇÁ NÍ MEN
 GER TÜ FİR' AV . NÍ . ME NÍ . EZ MIS RÍ TEN BÍ . RÜ . NÍ HIŞ
 DER DE RÜN HÄ LÍ . BÍ BÍ . NÍ MÜ SÍ VÜ HÄ RÜ NÍ HIŞ
 HEY YÍ HEY SUL TÄ NÍ MEN HEY YÍ HEY HÜN KÄ - RÍ MEN .

HEY Yİ HEY MAH BÜ Bİ MEN HEY Yİ HEY MER GÜ Bİ MEN
 HÜ Nİ MÂ BER GAM HARA MÜ HÜ Nİ GAMBER MÂ HA LÂL
 HER GA Mİ KÜ GER Dİ MÂ GER Dİ Dİ SÜD DER HÜ Nİ HİYŞ
 HEY Yİ YÂR YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY YAR CÂ Nİ MEN
 MEN NE YEM MEV KÜF (İ) NEF Hİ SÜR (İ) HEM ÇÜ MÜR DE GÂN
 HER ZE MÂ NEM AŞ Kİ CÂ Nİ Mİ Dİ HED ZEF SÜ Nİ HİYŞ
 HEY Yİ HEY HEY YÂ Rİ MEN HEY Yİ HEY CÂ NÂ Nİ MEN
 HEY Yİ HEYSUL TÂ Nİ MEN HEY Yİ HEY HÜN KÂ Rİ MEN
 HEY Yİ HEY MÂT LÜ Bİ MEN HEY Yİ HEY MAK BÜ Lİ MEN

(2 . SELÂM 'A) →

İKİNCİ SELÂM

4

Evfer

AH SUL TA NI ME Nİ
 AH DER MEN Bİ DE Mİ
 Nİ SUL TA NI ME Nİ
 Mİ MEN ZİN DE ŞE VEM
 (. . Saz . .) EN DER Dİ LÜ CÂN
 YER CÂN Ç ŞE VED
 CÂN İ MÂ NI ME Nİ
 YED SÂD CÂ NI ME Nİ
 AH İ MÂ NI ME Nİ
 terennüm

(3. SELÂM'A) →

ÜÇÜNCÜ SELÂM

5

Devr. kebîr

IL TJ CÂ Vİ
MA BE ŞA HI
EV Lİ YÂST
BE Lİ YÂ Rİ MEN
Z'AN Kİ NÜ REŞ
MÜŞ TAK EZ NÜ
Rİ HU DÂST
BE Lİ YÂ Rİ MEN
EV Kİ DÂ Rİ
Dİ DE İ RÜ
SEN Rİ BİN
BE Lİ YÂ Rİ MEN

CIS MU CA NES

CIS MU CA NI

Aksak semâi

MUS TA FA'ST terennüm

Yürük semâi

EY Kİ HE ZÂR Â FE RİN AH BU Nİ CE SUL
HER Kİ BU GÜN VE LE DE AH İ NA NU BEN

TÂN_O LUR YÂR KÜ LU O LAN Kİ Sİ LER
YÜZ SÜ RE YÂR YOK SUL İ SE BAY_O LUR

CÂ NİM HUS RE VÜ HA KÂN_O LUR YÂ Rİ YÂR
CÂ NİM BAY İ SE SUL TÂN_O LUR YÂ Rİ YÂR

HUS RE VÜ HA KÂN_O LUR (... saz ...) (saz)
BAY İ SE SUL TÂN_O LUR

terennüm

BÜL BÜ Lİ AŞK EZ SE HERÂ - GÂ Zİ KERD

PÎ Şİ GÜ LİS TAN SE MENÂ - GÂ Zİ KERD

EZ PESİ HER PER DEVİ NAĞ ME Kİ GÜFT

NAĞ MEİ HU - BÜ Dİ GERÂ - GÂ Zİ KERD (... saz ...)

terennüm

A

TEŞ NE ZE NED DER Dİ Lİ MÂ İL LÂ HÜ KÜ
 TEH NE KÜ NED MEN Zİ Lİ MÂ İL LÂ HU GER
 A LEM: YAN CÜMLE TA BÎ BÂN BÂ ŞED HAL
 Lİ NE KÜ NED MÜŞ Kİ Lİ MÂ İL LÂ HU
 tercium
 KÜCÂS TI MUT Rİ Bİ DİL TÂ Zİ NÂ RE HÂ Yİ SA LÂ
 DERÛF KE NED DEMİ Ô - DER HEZÂ Rİ SER SEV DÂ
 CÜ Â Fİ TÂ Bİ CE MÂ - LET BERÂ MED EZ MEŞ RİK
 Kİ ZER RE ZER REŞİ NÎ - DEM Kİ NÎ ME MEV LA NÂ

DÖRDÜNCÜ SELÂM

9

Evfer

AH . . . SUL . TÂ . Nİ . . . -ME Nİ
 AH . . . DER . MEN . Bİ . . . DE Mİ
 Nİ . . . SUL . TÂ . Nİ . . . -MENİ
 Mİ . . . MEN . ZİN . DE . . . ŞE VEM
 (. . . saz . .) EN DER Dİ . . . LÜ CAN
 YEK CAN Çİ . . . ŞE VED
 CÂN . . . İ . MÂ . Nİ . . . -MENİ
 VED . . . SÂD . CÂ . Nİ . . . -MENİ
 AH . . . İ . MÂ . Nİ . . . -ME Nİ

SON PEŞREV

10

Düyek

SON YÜRÜK SEMÂİ

Yürük Semâi

ŞEDDİSABÂ ÂYİN-İ ŞERİFİ'NİN METNİ VE AÇIKLAMASI

• BİRİNCİ SELÂM

EY Tû CÂN-I SÂD-GÜLİSTÂN EZ SEMEN PÎNHÂN TÛYÎ
EY Tû CÂN-I CÂN-I CANEM ÇÜN ZÎ MEN PÎNHÂN TÛYÎ
ÇÜN FELEK EZ TÛST(û) RÔŞEN PES HÛRÂ MAHCÛB Ç İST
ÇÜN Kİ TEN EZ TÛST(û) ZİNDE ÇÜN ZÎ TEN PÎNHÂN ŞÛDÎ
EZ KEMAL-İ GAYRET-İ HAKK VEZ CEMÂL-İ HÛSN-İ HOŞ
EY ŞEH-İ MERDÂN ÇÜN İN EZ MERD Û ZEN PÎNHÂN ŞÛDÎ
ŞEMS-İ TEBRİZÎ BE ÇÂH İ REFTÊ ÇÜN YÛSÛF
EY Tû ÂB-İ ZİNDEĞİ ÇÜN EZ RESEN PÎNHÂN TÛYÎ

* Ey yüzlerce gül bahçesinin canı! Yâsemine kendini göstermedin, ondan gizlendin? Ey benim canımın canının canı! Nasıl oldu da benden gizlendin? Gökler seninle aydınlandığı halde niçin kendini gizlersin? Bu bedeni yaşatan sensin, ne diye o bedenden de gizlenirsin? Hakk'ın izzetinin kemâlinde ve kendi güzelliğinin üstünlüğünden ötürü mü? Ey şâhların şâhı! Böylece erkeklerden de kadınlardan da gizleniyorsun. Ey Tebriz'li Şems! Sen Hz. Yûsuf gibi kuyuya düşüp gizlenmişsin. Ey âb-ı hayat! Seni elde etmek için kuyuya sarkıtacağımız ipten bile gizlenmişsin(seni nasıl bulacağız?)

ÂRİFÂN-RÂ ŞEM' U ŞÂHED NİST EZ BİRÛN-İ HİYŞ
HÛN İ ENGÛRÎ NEFORDE HÂDEŞÂN HEM HÛN-İ HİYŞ
GER TÛ FİR'AVN-İ MENİ EZ MİSR-İ TEN BİRÛN-İ HİYŞ
DER DERÛN HÂL-İ BİBİNÎ MÛSÎ VÛ HÂRÛN-İ HİYŞ
HÛN-İ MÂ BER GAM HARÂMÛ HÛN-İ GAM BER MÂ HALÂL
HER GAMÎ KÛ GERD-İ MÂ GERDİD-İ ŞÛD DER HÛN-İ HİYŞ
MEN NEYEM MEVKÛR-İ NEFH-İ SÛR(î) HEM ÇÛ MÛRDEGÂN
HER ZEMÂNEM AŞK-İ CÂNÎ MİDİHED ZEFSÛN-İ HİYŞ

* Âriflerin sevgîleri de mânevi aydınlıkları da gönüllerinin dışında değildir. Onlar üzümden yapılmış şarabı içmezler. Onlar mânâ şarabını kendi damarlarındaki kanda bulurlar. Eğer benlik Firavununu beden Mîsr'ından(beden ülkesinden)atabilirsen, gönül evinde Mûsâ'yı da Hârûn'u da görürsün. Bizim kanımız gama haramdır, ama gamın kanını akıtmak helaldir. Bunun içindir ki çevremizde dönüp dolaşan gam (bize bir şey yapamaz da) kendi kanına girer. Ben ölümler gibi sâr'un üflenmesini beklemiyorum. Aşk bana her an üfürüp yeni can başlatmakta..."

İKİNCİ SELÂM

SULTÂN-I MENÎ SULTÂN-I MENÎ
ENDER DİL Ü CÂN İMÂN-I MENÎ
DER MEN BİDEMİ MEN ZİNDE ŞEVEM
YEK CÂN Çİ ŞEVED SÂİ-CÂN-I MENÎ

* Sultânımsın, sultânımsın. Sen gönümde ve canımda imânımsın. Bana bir nefes edersen dirilirim. Bir can da ne oluyor? Sen benim yüz canımsın*

ÜÇÜNCÜ SELÂM

İLTİCÂ-Yİ MÂ BE ŞAH-İ EVLİYÂ'ST
Z'AN Kİ NÜREŞ MÜSTAK EZ NÜR-İ HUDÂ'ST
EY Kİ DÂR İ D'İDE-İ RÜŞEN BİBİN
CİSM Ü CÂNEŞ CİSM Ü CÂN-İ MUSTAFÂ'ST

* İlticâımız evliyâların şahımadır. Çünki O'nun nuru Hudâ'nın nurudur. Ey gören gözün sahibil Bilmüş ol ki, O'nun cismi ve canı Mustafâ(SAV)'nın cismi ve canıdır.*

EY Kİ HEZÂR ÂFERİN BÜ NİCE SULTÂN OLUR
KULU OLAN KİŞİLER HÜSREV Ç HÂKÂN OLUR
HER Kİ BUGÜN VELEDE İNANUBEN YÖZ SÜRE
YOKSUL İSE BAY OLUR BAY İSE SULTÂN OLUR

* Ey binlerce mahlûku yaratan!..Bu namî sultândır ki ona kul olanlar birer hükümdardır, hâkândır. Bugün Veleç'e inararak yüz süren kişi, yoksul ise zengin olur, zengin ise sultân olur.*

BÜLBÜL-İ AŞK EZ SEHER ÂGÂZ-KERD
PİŞ-İ GÜLİSTÂN SEMER ÂGÂZ-KERD
EZ PESİ HER PERDE VÜ NAĞME Kİ GÜFT
NAĞME İ HÜB Ü DİĞER ÂGÂZ-KERD

* Aşk bûlbülü seher vaktinde şakımaya başladı. Gül bahçesi de isteğine ulaştı. Söylediği her perdeden nağmemi andıran güzel ve yeni bir nağmeye başladı.*

ÂTEŞ NEZENED DER DİL-İ MÂ İLLÂ HÜ
KÜTEH NEKÛNEH MENZİL-İ MÂ İLLÂ HÜ
GER ÂLEM-YÂN CÜMLE TABİBAN DAŞED
HALLİ NEKÛNEH MÜŞKİL-İ MÂ İLLÂ HÜ

* Gönülümüze O'ndan başkası ateş salamaz. (Ancak O!) Menzlimizi O'ndan başkası kutsalamaz. (Ancak O!) Âlemlüklerin hepsi hekim olsa da müşkülümüzü O'ndan başkası halledemez (Ancak O!)*

KÜCÂST(İ)MUTRİB-İ DİL TÂ Zİ NÂRE HÂY İ SALÂ
DER ÜFKENED DEMİ Ö DER HEZÂR-İ SER-SEVDÂ
ÇÜ ÂF(İ)TÂB-İ CEMÂLET BER ÂMED EZ MEŞRİK
Kİ ZERRE ZERRE ŞİNİDEM Kİ NİME MEVLÂNÂ

* Dâvet nârâları vursun gönül mutribi nerede? O'nun nefesi binlerce başa sevdâ düşürmede... Yüzünün güneşi doğu yönünden doğunca her zerreten Efendimiz'in nimetini ışıttım.*

DÖRDÜNCÜ SELÂM

(İkinci Selâm gibidir)

Ek-9: Zeki Atkoşar'ın Fotoğrafi

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER			
Adı Soyadı	: Zeynep KUNDUROĞLU ERAT		
Doğum tarihi	: 06.11.1989		
Doğum yeri	: Eskişehir		
Medeni hali	: Evli		
Uyruğu	: T. C.		
Adres	: Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Müzik Bölümü		
Tel	: 0535 339 16 39		
Faks	: 0236 237 71 14		
E-mail	: zeynep.erat@cbu.edu.tr		
EĞİTİM			
Lise	: Tayfur Bayar Anadolu Lisesi / 2002-2007		
Lisans	: Selçuk Üniversitesi, Dilek Sabancı Devlet Konservatuvarı, Türk Sanat Müziği Bölümü / 2009-2014		
Yüksek lisans	: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Din Musikisi Anabilim Dalı / 2014-2019		
İŞ TECRÜBESİ	2014–2017	Öğr. Elemanı	(AYBÜ TMDK)
	2016–2017	Öğr. Elemanı	(Gazi Ü. TMDK)
	2018-Hâlen	Araştırma Görevlisi	(MCBÜ GSTMF)
YABANCI DİLLER: İngilizce YDS 62,5			
ÖDÜLLER: 2014 Konya Selçuk Ü. Okul ve Bölüm Birinciliği Ödülü			